

T.C

**HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE MÜLTECİ HUKUKU: SURİYELİ
SIĞINMACILARA YÖNELİK HAK TEMELLİ
UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mustafa Şahin FIRAT

ŞANLIURFA-2018

T.C

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE MÜLTECİ HUKUKU: SURİYELİ
SIĞINMACILARA YÖNELİK HAK TEMELLİ
UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mustafa Şahin FIRAT

Danışman:

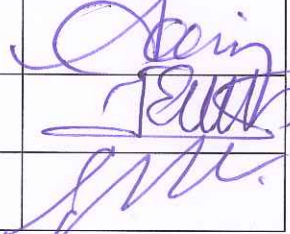

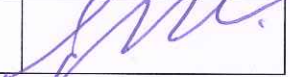
Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

ŞANLIURFA-2018

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı 155232014 numaralı Mustafa Şahin FIRAT'ın hazırladığı "Türkiye'de Mülteci Hukuku: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliği" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 12/10/ 2018 tarihinde, saat 14:00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

12/10/ 2018

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof.Dr. Abdullah ÇELİK	Kabul	
Üye	Prof.Dr. İ.Ethem TAŞ	Kabul	
Üye	Dr.Ögr.Üyesi Abdulvahab ULUÇ	Kabul	

Bu tezin Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

12.12.2018

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntılar, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı : Mustafa Şahin FIRAT
Öğrenci Numarası : 155232014
Enstitü Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi
Programı : Kamu Yönetimi
Başlık (Türkçe) : Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 155 sayfalık kısmına ilişkin 22/09/2018 tarihinde şahsım/danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 12’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarının bilimsel atf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

22/09/2018
Mustafa Şahin FIRAT

Yukarıda yer alan raporun ve beyanun doğruluğunu onaylarım. 22/09/2018

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 2011 yılında Suriye’de başlayan rejim karşıtı gösteriler ve çatışmalar neticesinde ülkesinden göç etmek durumunda kalan ve Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin temel hak ve hürriyetlerine yönelik uygulamaları ele almak amacıyla hazırlanmıştır. Göç hareketi sırasında ve sonrasında insanlar çeşitli insan hakları ihlalleri ve insan onuruna yakışmayan uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası hukuk göçmenlerin bu durum karşısındaki haklarını düzenlemek amacıyla bir takım çalışmalar yapmış ve ülkeler de kendi iç mevzuatlarında göçmenlerin hakları ile ilgili düzenlemeler yapmıştır.

Türkiye, Suriyelilerin insan onuruna yakışır bir hayat sürmesi adına çeşitli uygulamalar yapmış ve söz konusu uygulamaları taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ve ulusal mevzuatını referans alarak yapmıştır. Bu noktada Suriyelilerin sahip olduğu sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer hakları tespit edilmiş ve saha çalışmasıyla birlikte öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde görüş ve öneriyle bana yol gösteren, iş hayatımdaki yoğunluğuma karşı her zaman hoşgörü ile yaklaşan ve kıymetli zamanlarını ayıran Bölüm Başkanım ve Danışman Hocam Prof. Dr. Abdullah ÇELİK’e şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezin ana unsurunu oluşturan anket çalışmasına müsaade eden, bir parçası olmaktan gurur duyduğum asırlık çınar Türk Kızılayı’na, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirmeleriyle bana destek olan Türk Kızılayı Genel Müdür Yardımcısı Alper KÜÇÜK, Toplum Merkezi Projesi Koordinatörü Kamil Erdem GÜLER ve Koordinatör Yardımcısı Ruşen ÇETİNKAYA’ya teşekkürü borç bilirim. Son olarak benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürler.

Ekim/2018

Mustafa Şahin FIRAT

ÖZET

TÜRKİYE’DE MÜLTECİ HUKUKU: SURIYELİ SİĞİNMACILARA YÖNELİK HAK TEMELLİ UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİ

FIRAT, Mustafa Şahin

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Ekim, 2018, 155 sayfa

Bu tez, 2010 yılında Ortadoğu’da ve Afrika’da başlayan “Arap Baharı” dalgasının 2011 yılında Suriye’ye sıçraması ile ortaya çıkan çatışmalar sonucu doğup büyüdüleri toprak parçasını terk etmek durumunda kalmış ve çatışmalar sonucunda Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin, uluslararası hukuk ve ulusal mevzuatlardan doğan temel hak ve hürriyetlerini ortaya koymayı ve Türkiye’nin Suriyelilere yönelik sağlık, eğitim, çalışma ve hukuk alanlarına dair uygulamalarını tespit etmeyi amaçlamıştır.

Çalışma, kuram ve uygulama olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Kuramsal bölümde yerli ve yabancı literatürlerden yararlanılmış, uygulama bölümünde örneklem olarak seçilen Suriyelilere anket uygulanmıştır.

Çalışmada, Türkiye’de bulunan Suriyelilerin temel hak ve hürriyetleri arasında olan sağlık, eğitim, çalışma ve hukuk alanlarına dair bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, haklara dair bilgi düzeyi artıkça faydalanma düzeyinin de arttığı ancak haklara erişimi engelleyen dil bariyeri, fiziki alt yapı eksikliği, Suriyelilere yönelik olumsuz bakış açısı, personel eksikliği gibi durumların da olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle hak temelli uygulamaları tekrar gözden geçirmek gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Suriyeliler, Temel Hak ve Hürriyetler

ABSTRACT

REFUGEE LAW IN TURKEY: AWARENESS OF RIGHT- BASED PRACTICES FOR SYRIAN ASYLUM SEEKERS

FIRAT, Mustafa Şahin

Master Thesis

Department of Public Administration

Advisor: Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

October, 2018, 155 pages

The “Arab Spring” which commenced in the Middle East and North Africa with a string of violence in 2010 moved to Syria in 2011. Due to conflict, the Syrian people were forced to flee the country they were born and grew up in with most arriving in Turkey. This thesis aims to reveal the fundamental rights and freedoms of the Syrian asylum seekers using International law and National legislation. At the same time, it aims to identify implementations in the fields of education, health, work and law for the Syrian asylum seekers in Turkey.

The study consists of two main parts; theory and practice. In the theoretical section, local and foreign literature was used, in the implementation section, a questionnaire was applied to selected Syrian asylum seekers as a sample.

Regarding this study there is significant relationship between knowledge and utilization levels of the fundamental rights and freedoms. When the level of knowledge of rights increases so does the level of utilization, but there are some restrictions to access to rights, like the language barrier, lack of infrastructure and staff. That’s why implementations of rights should be checked on a regular basis.

Key Words: Migration, Migrants, Refugees, Syrians, Asylum Seekers, Fundamental Rights and Freedom

TÜRKİYE’DE MÜLTECİ HUKUKU: SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK HAK TEMELLİ UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
Orijinallik Raporu ve Beyan Belgesi	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
EKLER LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE GÖÇ KAVRAMLARI

1.1. GÖÇ KAVRAMLARI	4
1.1.1. Göç	4
1.1.2. Göçmen	5
1.1.3. Sığınmacı.....	6
1.1.4. Mültecilik	7
1.1.4.1.Mülteciliğin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.1.4.2. Mültecilik Statüsünün Verilmesi ve Kaybedilmesi.....	10
1.1.4.3. Mültecinin Hakları.....	13
1.1.5. Şartlı Mülteci.....	21
1.1.6. Geçici Korunanlar	22

1.1.7. İkincil/Tamamlayıcı Koruma	23
1.1.8. Vatansızlar.....	23
1.1.9. Yerinden Edilen Kişiler.....	24
1.2. TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ	25
1.3. GÖÇ TÜRLERİ	27
1.3.1. Ulusal-Uluslararası Göç	27
1.3.2. Geçici-Daimi Göç	28
1.3.3. Bireysel-Grupsal-Kitlesel Göç	28
1.3.4. Gönüllü-Gönülsüz Göç	29
1.3.5. Yasal-Yasadışı Göç	29
1.4. GÖÇÜN NEDENLERİ.....	30
1.4.1. Ekonomik Sebepler	31
1.4.2. Siyasi Sebepler	32
1.4.3. Çatışma-Etnik Sebepler.....	33
1.4.4. Çevresel Sebepler	33
1.5. GÖÇ EĞİLİMLERİ	34
1.6. GÖÇ KURAMLARI	35
1.6.1. Ravenstein'ın Göç Kuramları.....	35
1.6.2. Everett Lee Göç Kuramı; İtme-Çekme	37
1.6.3. Petersen Göç Kuramı	38
1.6.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	39
1.6.5. Merkez Çevre Kuramı.....	40
1.6.6.Göç Sistemleri Kuramı.....	40
1.6.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	41
1.7. GÖÇ HAREKETİNİN ETKİLERİ	42
1.7.1 Toplumsal Etkileri.....	43

1.7.2 Ekonomik Etkileri	44
1.7.3. Siyasi Etkileri	45
1.7.4. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri	46

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK METİNLERİNDE VE TÜRKİYE'DE MÜLTECİ VE SİĞINMACI HAKLARI

2.1. ULUSLARARASI HUKUK.....	48
2.1.1. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi.....	49
2.1.2. 1967 Tarihli Mülteciler İle İlgili Ek Protokol	50
2.1.3. 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi	51
2.1.4. 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi.....	51
2.1.5. 1977 Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi	52
2.1.6. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi	52
2.1.7. 1994 Arap Sözleşmesi	53
2.2. TÜRKİYE'DEKİ HUKUKİ DURUM.....	54
2.2.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	56
2.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliği	57
2.2.3. Türkiye'deki Suriyelilerin Durumu.....	60
2.2.3.1. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler.....	61
2.2.4. Türkiye'deki Suriyelilerin Temel Hak ve Hürriyetleri	64
2.2.4.1. Sağlık Hakkı.....	64
2.2.4.2. Eğitim Hakkı.....	67
2.2.4.3. Çalışma Hakkı.....	72
2.2.4.4. Hukuk Hakkı.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK HAK TEMELLİ UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİNE YÖNELİK SAHA ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	78
3.1.1. Araştırmanın Amacı	78
3.1.2. Araştırmanın Yöntemi	78
3.1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem.....	79
3.1.4. Veri Toplama Aracı.....	81
3.1.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	82
3.1.6. Sınırlılıklar	82
3.1.7. Bulgular ve Yorumlar.....	83
3.1.7.1. Demografik Bilgiler.....	83
3.2. TEMEL HAKLARIN BİLİNİRLİK DÜZEYLERİNE DAİR BULGULAR.....	88
3.2.1 Sağlık Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	88
3.2.2 Eğitim Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	95
3.2.3. Çalışma Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması ...	101
3.2.4. Hukuk Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	107
3.2.5. Diğer Haklar Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	114
3.3. HAKLARIN KORELASYON ANALİZLERİ	120
3.4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	129
SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA.....	136

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ESKHS	: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
MSHS	: Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
UNHCR	: Office of the United Nations High Commissioner for Refugees
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	61
Tablo 2: Geçici Barınma Merkezi ve Dışında Bulunan Suriyeliler	62
Tablo 3: Suriyelilerin ilk On İl'e Göre Dağılımı.....	62
Tablo 4: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	63
Tablo 5: Örneklem	81
Tablo 6: Cinsiyet	83
Tablo 7: Yaş	84
Tablo 8: Öğrenim Durumu.....	84
Tablo 9: Meslek.....	85
Tablo 10: Çalışma Durumu	85
Tablo 11: Dil Bilgisi Durumu	86
Tablo 12: İkamet Yeri	86
Tablo 13: Türkiye'de Kalış Süresi	87
Tablo 14: Ekonomik Durum	88
Tablo 15: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	89
Tablo 16: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	89
Tablo 17: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	90
Tablo 18: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	90
Tablo 19: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	91
Tablo 20: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	91
Tablo 21: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	92
Tablo 22: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	92
Tablo 23: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	93
Tablo 24: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	93
Tablo 25: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	94
Tablo 26: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	94
Tablo 27: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	95
Tablo 28: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	96
Tablo 29: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	96
Tablo 30: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	97

Tablo 31: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	97
Tablo 32: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	98
Tablo 33: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	98
Tablo 34: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	99
Tablo 35: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	99
Tablo 36: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	100
Tablo 37: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	100
Tablo 38: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	101
Tablo 39: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	101
Tablo 40: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	102
Tablo 41: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	102
Tablo 42: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	103
Tablo 43: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	103
Tablo 44: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	104
Tablo 45: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	104
Tablo 46: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	105
Tablo 47: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	105
Tablo 48: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	106
Tablo 49: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	106
Tablo 50: Türkiye’de Kalış Süresine Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	107
Tablo 51: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	108
Tablo 52: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	108
Tablo 53: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	109
Tablo 54: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	109
Tablo 55: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	110
Tablo 56: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	110
Tablo 57: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	111
Tablo 58: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	111
Tablo 59: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	112
Tablo 60: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	112
Tablo 61: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	113
Tablo 62: Türkiye’de Kalış Süresine Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	113

Tablo 63: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	114
Tablo 64: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	114
Tablo 65: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları	115
Tablo 66: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları.....	115
Tablo 67: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	116
Tablo 68: Eğitim Durumuna Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	116
Tablo 69: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	117
Tablo 70: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	117
Tablo 71: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	118
Tablo 72: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	118
Tablo 73: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları.....	119
Tablo 74: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları	120
Tablo 75: Sağlık Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi.....	121
Tablo 76: Eğitim Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi	123
Tablo 77: Çalışma Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi.....	125
Tablo 78: Hukuk Hakkı Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi.....	126
Tablo 79: Diğer Haklara Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi.....	128

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Tez Onay Formu.....ek s.148

Ek-2: Anket Soruları.....ek s.150

GİRİŞ

Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı dalgasının 2011 yılında Suriye'ye taşmasıyla birlikte başlayan rejim karşıtı gösteriler ve iç çatışmalar nedeniyle dramatik olaylar yaşanmış, milyonlarca insan yerinden edilmiş ve bunların yarısı ülkesini terk etmek durumunda kalmıştır. Yerinden edilmiş insanlar ilk olarak komşu ülkelere doğru göç etmiştir. Birleşmiş Milletler Suriye Krizi nedeniyle yaşanan göç dalgasını yakın tarihin en büyük göç dalgası olarak adlandırmaktadır. Bu göç dalgasından en fazla etkilenen ülke ise Türkiye olmuştur. İlk dalga 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Türkiye, zulümden kaçan ve Türk sınırlarına gelen Suriyelilere kapıların açık olduğunu ve temel ihtiyaçlarının karşılanacağını ifade etmiştir. Ancak Türkiye kuşkusuz krizin bu boyutlara geleceğini ve bu kadar uzun süreceğini bekleliyordu. Açık kapı politikası ile birlikte sayıları ilk başlarda on bin civarında olan Suriyelilerin çatışmaların şiddetlenmesiyle sayıları yüzbinlere, milyonlara ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre 2018 yılı itibariyle Türkiye'de yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli bulunmaktadır.

Suriyelilerin ülkeye girmesiyle birlikte ilk başlarda temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik adımlar atılmıştır. Barınma, beslenme, güvenlik gibi konularda uygulamalar ortaya koyan Türkiye, krizin kalıcı bir hale gelmesiyle birlikte kalıcı politikalar üretme yoluna gitmek durumunda kalmıştır. Kamplar dışında şehir hayatına da katılım gösteren Suriyeliler için başta sağlık olmak üzere eğitim, çalışma, hukuk gibi alanlarda politikalar üretilmiştir. Türkiye, Suriyelilerin insan onuruna yakışır bir hayat yaşayabilmeleri adına taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri gözeterek bir takım adımlar atmıştır. Bilindiği üzere 1951 Cenevre Sözleşmesini ve ardından gelen 1967 Ek Protokolüne çekince ile taraf olan Türkiye, Avrupa dışından gelen göçmenlere mülteci statüsü vermemektedir. Dolayısıyla Türkiye'de bulunan Suriyeliler mülteci olarak adlandırılmamaktadır.

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin en büyük sorunu statü meselesidir. Krizin başladığı günden itibaren yerel halk tarafından misafir olarak görülmekteydiler. Ancak misafir kavramının hukukta herhangi bir yeri olmadığı gibi bu kavram Suriyeliler tarafından geri dönmeleri gerektiği gerçeğini hatırlatmaktadır. Suriyelilerin durumlarını ele almak adına 2012 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından "Türkiye'ye

Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” çıkarılmış ancak gizlilik nedeniyle kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Söz konusu yönerge ile Suriyelilerin durumları ele alınmış ancak kalıcı bir politika ortaya koyamamıştır. 2013 yılına gelindiğinde Türkiye için büyük bir adım olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmış ve bu Kanununun 91.maddesi çerçevesinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Suriyelilerin statü meselesine son nokta koyulmuş ve 2011 yılında başlayan olaylar neticesinde Türkiye’de bulunan Suriyelilere “Geçici Koruma Altındaki Kişiler” statüsü verilmiştir. Çalışma boyunca Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler için “Suriyeliler” ifadesi kullanılacaktır.

Bu çalışma 2011 yılında başlayan olaylar neticesinde giderek önem kazanan göç olgusunu ve Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin, uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuatlarda sahip oldukları temel hak ve hürriyetleri ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Suriyelilerin, temel hak ve hürriyetlerine dair bilgi düzeyleri ve uygulama düzeyleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde “Göç ve Göç Kavramları” temel başlığı altında göç kavramı, göçün türleri, göç olgusunun tarihsel evrimi, göç üzerine eğilimler, kuramlar ve göçün etkileri konularının açıklamasına yer verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde “Uluslararası Metinlerinde ve Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacı Hakları” başlığı altında uluslararası hukukta göçmen, sığınmacı, mülteci ve de yerinden edinmiş kişilerin haklarını düzenleyen bölgesel ve küresel metinler incelenmiştir. İkinci bölümün sonunda ise Türkiye’deki hukuk ele alınmış özellikle çıkarılan kanun ve yönetmelikler ile Suriyelilerin sahip oldukları sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer haklar ortaya konmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde “Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliğine Yönelik Saha Çalışması” başlığı altında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin temel hak ve hürriyetlerinden olan sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer hakların bilgi düzeyi ve bu haklardan faydalanma düzeylerini ortaya koymak adına anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen veriler ise SPSS (Statistical Packages for Social Science) sistem programında oluşturulan veri

kütüğüne aktarılmıştır. Daha sonra buradan elde edilen veriler ile Türkiye’de bulunan Suriyelilerin bilgi düzeyi ve faydalanma düzeyi arasındaki ilişki ortaya konmuş, yorum ve önerilerde bulunulmuştur.

Çalışanın ana unsurunu oluşturan anket çalışması Türk Kızılayı’nın Suriyeliler ve yerel halk için başlattığı Toplum Merkezlerinde yapılmıştır. Toplum Merkezleri Suriyelilere yönelik olarak Türkiye’ye uyum eğitimi (yasal hakları ve insani hizmetlerle ilgili bilgilendirme), Türkçe dil eğitimi, bireysel ve grup psiko sosyal destek aktiviteleri, grup terapileri, bireysel terapiler, çocuklar için drama, müzik ve atölye çalışmaları ve kadınlar için bilgilendirme toplantıları, el sanatları, giyim üretim, sanat ve tasarım eğitimleri, saha çalışmaları (ihtiyaç tespiti vb.), vaka takibi, koruma gibi faaliyetler yürütülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE GÖÇ KAVRAMLARI

1.1. GÖÇ KAVRAMLARI

1.1.1. Göç

Göç olgusunun serüveni insanlık tarihinin başlangıcıyla eş durumda olmuştur (Castles ve Miller, 2008, s. 5). Tarih boyunca hareket halindeki insanlık, en belirgin şekliyle Kavimler göçü ile hareketlenmeye başlamış, Amerika'nın keşfiyle beraber Avrupa'dan istekli göçler ve Afrika'dan köle ticareti ile birlikte tarih içerisinde görülmemiş bir noktaya ulaşmıştır. Modern dünyada ulus devletlerin ortaya çıkması, hareketliliğin ve yer değiştirmelerin sayısı artırmıştır. Geçmişten günümüze kadar geçen sürede yaşanan göç dalgaları içerisinde bulunduğumuz çağın “Göçler Çağı” nitelendirmesine girdiğini göstermektedir. Bu nitelendirmenin temelinde göçün eskiye oranla daha çok dünyayı etkilediği, sınır tanımadan her bölgeye ulaşabildiği ve dahası uluslararası ilişkilerin gündemi haline geldiği savları yer almaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. xvii-xviii).

Göçün yapısı itibariyle sürekliliği olan bir olgu olması aynı zamanda tek bir tanımının da olmamasına neden olmaktadır. Farklı bakış açılarından göç; kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, sürekli veya geçici bir süre için bir yerleşim ünitesinden bir başkasına yerleşmek amacıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme eylemidir (Akkayan, 1979, s. 77). Göç; insanların sosyal, ekonomik, siyasi ve doğal nedenlerden dolayı bir yer değiştirme biçiminde tanımlanmaktadır. Bununla beraber göç sadece fiziksel mekânın değil sosyal yapının bütün unsurlarını değiştiren bir olgudur (Adıgüzel, 2016, s. 3). Göç; bir yerleşim yerinden, toplumsal veya siyasi bir mekândan, başka bir yerleşim yerine gerçekleşen değişim veya yaşanan yerin yarı zamanlı veya tam zamanlı olarak, var olduğu idari sınırın dışına doğru çıkmasıdır (Faist, 2003, s. 42). Göç, en genel tanımı ile hareketlilik ve kişilerin zamanda, mekânda veya sosyal yapılarındaki hareketliliğini ifade eder (Fitcher, 1996, s. 154).

Göç; toplumsal değişimi etkileyen kolektif bir eylemdir. Göç, asıl yerinden ulaşılmak istenilen yere doğru bir hareketliliktir. Göç alan ve göç veren toplumlar bu

durumdan bütünüyle etkilenmektedir. Daha müreffeh bir hayat imkânı yakalama ihtimali üzerine bir arayış, var olduğu toprak parçasından kopma ve yeni bir ülkeye çabucak alışma gibi sıradan bir eylem olarak düşünmek göç olgusunu daha basit bir duruma indirgemektedir. Göç bunun tersine uzun soluklu geleceği şekillendiren bir eylemdir (Castles ve Miller, 2008, s. 29). Göç, siyasal veya yönetsel anlamda sınırları olan bir birimin sınırlarını temelli veya geçici bir süre kalmak amacıyla değiştirme olarak tanımlanabilir (Wood, 1994, s. 607). Göç, süresine ve yapısına bakılmaksızın içinde yer değiştirmeyi barındıran uluslararası veya ulusal nitelik taşıyan nüfus hareketidir (Çiçekli, 2009, s. 22). Genel olarak iki mekân arasında bir yer değiştirme süreci olarak tanımlanan göçün temel aktörü, bu sürecin başlangıcından beri her aşamada var olan ve varılan yerdeki yeni duruma adapte olmaya çalışan insandır (Çakır, 2011, s. 129-142).

Göç olgusuna her ülkede rastlanmaktadır. Dinamikleri gereği her alanda kendini hissettiren göç, içine mülteciler, sığınmacılar, ekonomik göçmenler, düzensiz göçmenler ve çeşitli sebeplerle yerinden edinmiş insanlar dâhil edilir (Kubar, 2016, s. 198). Genel görünümü ile sosyal bir olgu olmasına rağmen ekonomik yaşamdan, kültüre kadar hayatın her noktasını etkileyen bir olgudur (Tekeli, 1975, s. 158-159). Bahsedildiği üzere tüm yaşamı etkileyen göç, bazen insanlara beklentileri karşılamakta bazen de karşılamamaktadır. Bu süreç hayal kırıklıkları ile doludur (Çelik, 2017, s. 77).

1.1.2. Göçmen

Göç tanımlarında tek bir tanım olmadığı gibi göçmen konusunda da ortak bir görüş bulunmamaktadır. En genel ifade ile göçmen, göç etme kararını kendi özgür iradesi veya zorla göç etme kararını aldığı durumları kapsar. Göçmen; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla kalmış bireylerdir (Adıgüzel, 2016, s. 5). Göçün bir yer değiştirme hareketi olduğu göz önüne alındığında, bu hareketliliği gerçekleştiren veya maruz kalan kişilere göçmen denmektedir. Genellikle ekonomik nedenlerden dolayı, yaşadığı toprak parçasından memnun olmayıp yaşadığı toprak parçasından yani kendi ülkesinden başka bir toprak parçasına, başka bir ülkeye yasal veya yasal olmayan yollarla giden kişilere göçmen denir. Bu tanımda daha çok sosyal koşullarını

iyileştirmek amacıyla bu kararı alan kişiler ön plana alınmıştır (Çelik, 2017, s. 955). Başka bir tanımda göçmen, vatandaşı olduğu ülkeyi ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle gönüllü olarak terk edip, başka bir ülkeye yerleşen kişiyi ifade eder. Ancak burada altı çizilmesi gereken nokta kişinin bu hareketi gönüllü ve kendi iradesiyle yapıyor olmasıdır. Göç hareketinin ana aktörü olan, belli bir zaman diliminde bir bölgeden başka bir bölgeye geçiş yapan kişiler veya topluluklara da göçmen denmektedir (Faist, 2003, s. 42).

Göç tanımlarında bulunan yasal yollar ve yasal olmayan yollar aynı zamanda göçmenleri tanımlarken de kullanılmaktadır. Göçü, devletin yetkili makamları nezdinde kurallara uygun bir şekilde gerçekleştiren kişilere yasal göçmen veya düzenli göçmen; bu göç hareketini devletin yetkili makamlarının izni ve bilgisi olmadan, gizli yollarla gerçekleştirenlere ise düzensiz göçmen denmektedir (Önen ve Karatepe, 2017, s. 509). Aynı şekilde göçmenleri gönüllü ve gönüllü olmayan göçmenler şeklinde ayırmak da mümkündür. Gönüllü göçmenlerdeki amaç daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak iken, gönüllü olmayan göçmenlerdeki amaç baskıdan kurtulmak, can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Gönüllü olmayan göçmenleri sığınmacılar, mülteciler oluşturmaktadır (Ataş, 2017, s. 4).

1.1.3. Sığınmacı

Esas anlamıyla sığınma, devletlerin kendilerine sığınan veya koruma talep eden kişileri koruması eylemidir. Sığınmacı ise hukuksal anlamda mülteci başvurusunu yapmış ancak henüz işlemleri tamamlanmamış kişiyi ifade etmektedir. Türk hukukunda ise farklı anlam ifade etmektedir. Türkiye mülteci statüsünü Avrupa'dan gelen kişiler için sağlamakta ancak Avrupa dışından gelenler de mülteci statüsü için başvuru yapmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de sığınmacı statüsü Avrupa dışından gelenler için de kullanılmaktadır (Töre, 2016, s. 95).

Türk iç hukukunda çıkarılan 1994 Yönetmeliğine göre Sığınmacı, "ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkeden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği

ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 30.11.1994).

1951 Cenevre Sözleşmesi ile birlikte ülkeler sığınmacılar konusunda politikalarını değiştirmeye başlamış özellikle Avrupa coğrafyasında artan sığınmacı sayısı politikaların tekrar gözden geçirilmesini ve sınırlayıcı önlemler alınmasına neden olmuştur. Avrupa ülkeleri sığınmacıların ülkelerine ulaşmasını engellemek için bir Avrupa Kalesi durumu yaratmıştır. Bu kaleyi aşp Avrupa coğrafyasına ulaşan sığınmacılar ise olumsuz hayat şartlarında yaşamak durumunda kalmıştır. Sığınmacılar Avrupa’da günah keçisi olarak ilan edilmiştir. Fransa, Britanya, Yunanistan ve Avusturya gibi ülkelerde iltica başvuruları aylarca sürmekte ve sonunda çoğu zaman olumsuz cevaplar verilmektedir. Fransa’daki iltica başvurularına ret oranı %90 civarındadır. Sonuç olarak ülkeler sığınmacı konusunda kendi ulusal politikalarını belirleyip politikalarına göre uygulamalar geliştirmektedirler.

1.1.4. Mültecilik

Tarih boyunca insanlar bir yer değiştirme hareketi içerisinde olmuştur. Yer değiştirme hareketlerinin altında yatan sebepler ekonomik, askeri, siyasi, çevresel vb. olabilir. Bu yer değiştirmeler sonucunda insanlar gittikleri yerlerde birçok kavram ile anılmışlardır. Terminolojik olarak yer değiştiren insanların durumları ilk olarak 20. yüzyılda ele alınmaya başlamıştır. 20. yüzyılda dünyada yaşanan savaşların getirdiği kitlesel yer değiştirme hareketleri bu konuyu dünya gündemine taşımış ve birtakım adımlar atılmıştır (Toksöz, 2006, s. 120). Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası milyonlarca insanın yer değiştirmesi devletlerin ortaklaşa bir çözüm yolu bulmasına etki etmiştir.

20. yüzyılda özellikle ele alınan mülteci kavramı ilk kez 1951 yılında kabul edilen ve 1954 yılında yürürlüğe giren Cenevre Sözleşmesi’nde net bir şekilde ifade edilmiştir. Cenevre Sözleşmesine göre mülteci; *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında*

bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslardır” şeklinde tanımlanmıştır (1951 Cenevre Sözleşmesi, 1.m 2. fıkra)

Sözleşmede mülteci tanımının yanı sıra taraf devletler için mültecilerin kabul edileceği coğrafyaya dair bir kısıtlama hakkı tanınmıştır. Buna göre taraf devletler 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar veya 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar seçeneklerinden birini seçebileceklerdir. Sözleşmede taraf devletlere mülteci tanımı yapılırken tarih ve coğrafya kısıtlama haklarının tanınmış olması Avrupa merkezli bir mülteci tanımının yapılmasını doğurmuştur (Kuhlman, 1991, s. 56). Ana kaynak olan Cenevre Sözleşmesinin dışında bölgesel dinamikler dikkate alınarak çıkarılan metinlerde de mülteci kavramına eklemeler yapılmıştır.

Afrika Birliği Örgütü 1969 yılında çıkardığı, Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşmede, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımına eklemeler yapmıştır. Bu sözleşmede mülteci; *“Kendi menşe ülkesi veya vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde veya tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği veya kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan herkestir”* şeklinde tanımlanmıştır (Afrika Birliği Örgütü Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme, 1.m 2.paragraf).

1984 yılında Amerikan hükümet temsilcileri ve hukukçuları tarafından hazırlanan Cartagena Bildirisinde de Cenevre Sözleşmesine eklemeler yapılmıştır. Bu bildiri de mülteci; *“Yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkesinden kaçan kişiler”* şeklinde tanımlanmıştır (1984 Cartagena Bildirisi, III. Bölüm).

1.1.4.1. Mülteciliğin Tarihsel Gelişimi

Mülteciliği göçmenlikten ayıran nokta insanların doğup büyüdüğü coğrafyadan kendi istekleri dışında ayrılmak durumunda kalmalarıdır. Ancak savaş dışında da insanların yer değiştirmeleri mülteci statüsünü almalarını sağlamaktadır. Mültecilerin yer değiştirme sayıları ve durumları daha çok Birinci Dünya Savaşı ile belirginleşmiştir (Ünlü, 2007, s. 85).

Birinci Dünya Savaşı ile beraber milyonlarca insan yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Yer değiştiren insanlar arasında en çok kadın ve çocuklar olmak üzere her sınıftan insan olmuştur. Mültecilerin bu dönemde uluslararası alanda tanınmaları ve destek görmeleri 1930'lu yıllarda kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliği sayesinde olmuştur. Mültecilerin karşılaştığı sorunların dile getirilmesi ve mültecilerin savunuculuğu yüksek komiserlik tarafından yapılmıştır (Loescher, 1982, s. 8-13).

Birinci Dünya Savaşı ile birçok coğrafyada sınırlar yeniden inşa edilmiş buna bağlı olarak yer değiştirme hareketleri olmuştur. Yeni oluşan devletlerde bazı gruplar azınlık durumunda kalmış ve bu azınlıklar gördükleri baskılar nedeniyle yer değiştirme eğilimine girmişlerdir (Toksöz, 2006, s. 129). Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri devam ederken İkinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve bunun sonucunda dünya nüfusunun büyük bir bölümü yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Savaş döneminde yaklaşık 40 milyon insanın yer değiştiği bilinmektedir (Loescher, 1982, s. 13) .

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa coğrafyasında büyük bir mülteci kitlesi ortaya çıkmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda mülteci sayıları Afrika, Asya ve Latin Amerika bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerde artan siyasi hareketler insanlara yansımış ve yer değiştirme sayıları artmıştır. 1960'lı yıllarda Afrika kıtasından ayrılan sömürge ülkeleri ardında çatışma ortamları bırakmıştır. Yine 1970'li yıllarda devrimci nitelik taşıyan hareketler artmış ve insanlar yer değiştirmek durumunda kalmıştır (Shurke, 1994, s. 15).

1970'li ve 1980'li yıllar mültecilerin kronik hale geldiği yıllar olmuştur. Doğu ve Batı arasındaki savaşlardan en çok insanlar etkilenmiş ve süper güçler arasındaki savaşta kalan insanlar mülteci durumuna düşmüştür. Bu dönemde en çok Vietnam, Afganistan, Kamboçya, Angola, Etiyopya, Nikaragua ülkelerinde mülteci hareketleri olmuştur (Keely, 2001, s. 310). Artan mülteci sayılarına çözüm bulmak zor bir hal almış ve birçok mülteci kamplarda yaşamaya mecbur kalmıştır. Mültecilere yönelik kalıcı çözümler üretme geri plana atılmıştır (Bwakira, 2001, s. 279).

1980'li ve 1990'lı yıllara gelindiğinde ülkeler mültecilere karşı önlemler almaya başlamıştır. Daha çok mültecilerin kullanılması yönünde politikalar geliştirilmiştir. Bölgelerdeki çatışmalarda ülkeler kendi pozisyonlarını kullanmak için

yerinden edinmiş kişileri kullanmıştır. Bu anlamda en önemli politika insani yardım çalışmalarına destek vermekle olmuştur (Crisp, 2003, s. 5).

1990'lı yıllarda mülteciler önceki dönemlerde olduğu gibi bir siyasi araç olmaktan nispeten kurtulmuştur. Ancak yine de ülkelerin mültecilere karşı takındığı tavır değişmemiş mülteciler bir külfet olarak görülmüştür. 1990-2000'li yıllarda yaşanan terör saldırıları mültecilere bakış açısını sertleştirmiş ve mülteciler potansiyel bir terörist olarak görülmüştür. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihindeki intihar saldırıları dönüm noktası olmuştur (Zard, 2002, s. 32).

2000'li yıllar daha önceki dönemlere göre daha çok savaşımlardan, çatışmalardan dolayı göç dalgalarının yaşandığı yıllar olmuştur. Özellikle Ortadoğu'da başlayan "Arap Baharı" dalgası Suriye, Yemen, Libya, Ürdün, Tunus, Mısır gibi ülkelere diğer ülkelere doğru göç hareketinin olmasına neden olmuştur. Yine Asya'da yaşanan çatışmalar sonucu yüzbinlerce insan yer değiştirmiştir. Son olarak Myanmar'dan Bangladeş'e doğru bir göç hareketi olmuştur. Bu dönemin en hareketli coğrafyası Suriye ve Myanmar olmuştur. Suriye'den yaklaşık 10 milyon insan, Myanmar'dan yaklaşık 1 milyon insan yerinden edilmiştir. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2000'li yılların başında dünya üzerinde 173 milyon göçmen var iken bu rakam 2017 yılı sonunda 260 milyona çıkmıştır (BMMYK, 04.09.2018).

1.1.4.2. Mültecilik Statüsünün Verilmesi ve Kaybedilmesi

Mültecilik durumu kendiliğinden ortaya çıkar. İnsanlar yaşadıkları bölgelerde meydana gelen olaylar sonucunda mülteci durumuna düşebilir. Ancak kişinin olaylar neticesinde gittiği başka bir ülkede mülteci olarak kabul edilmesi ve mülteci haklarından faydalanabilmesi hukuksal bir süreçle mümkün olmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi kimlerin mülteci olarak kabul edileceği belirtmiş ancak bunun prosedürlerini belirtmemiştir. Söz konusu uygulamaları sözleşmeye taraf olan devletlere bırakmış ve bu devletlerden insan haklarını göz önünde bulundurmalarını beklemiştir (Goodwin-Gill, 1989, s. 22). Devletler de bu süreçleri 1951 Cenevre Sözleşmesini referans alarak yürütmektedir. Eğer devlet sözleşmeye taraf değil ise tüm süreçleri BMMYK üstlenir.

Bir kişinin mülteci olarak kabul edilmesi veya en genel ifade ile mülteci statüsünü alabilmesi için 1951 Cenevre Sözleşmesine göre bağlı olduğu ülkeden

kaçmış olması ve uluslararası bir sınır geçmiş olması gerekmektedir. Aynı zamanda köken olarak bağlı olduğu ülkeye geri dönmemesine gerekçe olarak bir korku yaşamaması ve bu korkunun haklı gerekçeleri olması gerekmektedir (Goodwin-Gill, 1989, s. 25).

Yerinden edinmiş kişiler ülkelere girdikleri andan itibaren farklı uygulamalara tabii tutulmaktadır. Uygulamadaki farklılık ülkeye giriş şekillerine göre değişmektedir. Bireysel veya kitleler halinde girmeleri uygulamaları farklılaştırmaktadır (Ünlü, 2007, s. 118). Kitleler halinde gelen göçmenlere varışta mülteci denmekte ve sığınma başvurusunda bulunma zorunluluğu getirilmiştir. Bireysel veya küçük gruplar halinde acilen başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Ancak göçmenler yaşadıkları olaylardan dolayı beraberlerinde gerekli evrakları getiremedikleri için başvuru yapmaktan çekinmektedirler. Sığınma prosedürleri başladıktan sonra devlet ve BMMYK mülakatlar yapar. Mülakatlarda kişiyi ve geldiği ülke durumları ulusal ve uluslararası yasalara göre değerlendirmeye alınır. Eğer söz konusu durumlar uygun görülürse kişi mülteci statüsü alır ve bu statünün sağladığı haklardan faydalanır.

Uluslararası hukukun yabancılar için sağladığı en önemli hak gittiği ülkede hak sahibi olması ve bir statüsünün olmasıdır. Bu hak sahibi olma ve statü durumu ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bazı ülkelerde bu haklardan hiç faydalanmama veya kısıtlı faydalanma söz konusu olabilmektedir (Aybay, 2005, s. 42). Burada uluslararası hukuk ile mülteci statüsünün belirlenmesi ve hakların sağlanması için temel prensipler oluşturulmuştur. Bu prensipler şöyledir;

- 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolünde yer alan mülteci tanımına, geri göndermeme ilkesine ve BMMYK ile işbirliği ilkelerine uymak,
- Mültecilerin statüsüne ilişkin karar verme sürecinde prosedürlerin kanunla düzenlenmiş olması,
- Her başvurunun bireysel olarak incelenmesi, tarafsız, objektif, nitelikli ve konu hakkında bilgili kimselerce değerlendirilmesi,

- Mültecilerin statüsüne ilişkin karar verme sürecinde karar verecek olan merci ile başvuru sahibi arasında sorumluluk paylaşımı olması ve başvuru sahibine içinde bulunduğu durumu anlatabilmesi için yeterli fırsatın verilmiş olması,
- Mülteci statüsüne başvuracak olan sığınmacılara sınırlarda başvurma fırsatı, tercüman isteme, yasal tavsiye alma, BMMYK'ye giriş yapabilme ve kişisel yorumunu ifade edebilme hakkının verilmesine ilişkin sürecin yürütülmesi,
- Mülteci hakkında verilecek kararın yazılı olması ve verilen kararın nedeninin belirtilmesi,
- Olumsuz kararlarda yeniden inceleme ve temyiz hakkının verilmesi,
- Karar verilene kadar ülkede kalma hakkının verilmesi,
- Kriterleri tamamlayan göçmenlerin mülteci olarak tanınması ve göçmenlere yerleşme hakkı verilmesi (Goodwin-Gill, 2001, s. 138).

Uluslararası metinler mülteci statüsünün oluşabilmesi için dokümanlar hazırladığı gibi aynı zamanda mülteciliği sonlandıracak durumlar ile ilgili dokümanlar da hazırlamıştır. Buna göre genel olarak dört durumda mültecilik statüsü kaybedilir veya reddedilir. Bunlar;

- Bireyin gönüllü olarak mülteci statüsünden çıkmayı istemesi,
- Mülteciliğe neden olan durumların değişmesi,
- Başka bir devletin ya da uluslararası kuruluşun koruması altına girmesi,
- Çeşitli suçların işlenmesi ve mülteciliğin hak edilemeyeceği diğer durumların oluşması (Goodwin-Gill, 1989, s. 47).

1951 Cenevre Sözleşmesi ülkelere mülteciler için uluslararası koruma ihtiyacının ortadan kalktığını düşündüklerinde bu statüyü bitirme hakkı tanımıştır. Bu durum mültecinin kendi ülkesinde mülteciliğe neden olan durumların ortadan kalkması şeklinde yorumlanabilir. Örneğin ülkedeki baskıcı rejimler yerine demokratik rejimlerin gelmiş olması bu statünün ortadan kalkmasını sağlar (Ünlü, 2007, s. 120-122).

1951 Cenevre Sözleşmesi mülteciliği ortadan kaldıran haller belirtilmiştir. Buna göre sözleşme kapsamında olan mültecilerden;

- Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlananlara,
- Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi isteği ile tekrar kazananlara,
- Yeni bir vatandaşlık kazanan ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin korumasından yararlananlara,
- Kendi isteği ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi isteği ile tekrar yerleşmek üzere dönenlere,
- Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya devam edemeyenlere (geçerli zulme ilişkin haklı sebepler devam etmiyorsa),
- Milliyetsiz olup da mülteci tanınmasına yol açan koşullar ortadan kalktığı için normal ikametgâhının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda olanlara, sözleşme ilkelerinin uygulanması sona erecektir. Ayrıca,
- Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlendiğinde,
- Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğinde,
- Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine (uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesine, her insana sağlanan eşit haklara ve kişilik haklarına saygıya, ekonomik, sosyal, kültürel ve insani meselelerde uluslararası işbirliğine ve insan haklarının ayırım yapılmaksızın gözetilmesine) aykırı fiillerden suçlu olduğuna ilişkin hakkında ciddi kanaat bulunan kimseler sözleşme hükümlerinden yararlanamayacaklardır (1951 Cenevre Sözleşmesi, 1.m c ve f fıkraları).

1.1.4.3. Mültecinin Hakları

Mültecilerin temel hak ve özgürlüklerin neler olduğuna dair net metinler ortaya koymak pek mümkün değildir. 1951 Cenevre Sözleşmesinin uygulamasında ulusal aktör olan devlet devreye girdiği için her ülkede farklı uygulamalar görmek mümkündür. Devletler mültecilerin uluslararası sözleşmelerde belirtilen haklarının

hangisini uygulayacağını veya uygulamayacağını kendisi belirler (Töre, 2016: 113). Burada önemli olan nokta devletlerin insanların statülerine saygı duyması ve insan onuruna yakışır şekilde davranmasıdır (Özkan, 2013, s. 292). Mültecilerin hakları temel hak ve özgürlükleri çok farklı şekilde sınıflandırılabilir. Yapılan sınıflandırmalardaki amaç konunun net bir şekilde anlaşılmasıdır (Akıllıoğlu, 1995, s. 138). Mülteci hakları temel hak ve özgürlükler, siyasi hak ve özgürlükler, sosyal ve ekonomik hak ve özgürlükler ve diğer hak ve özgürlükler şeklinde sınıflandırılabilir.

Temel hak ve özgürlükler; İnsanların doğuştan gelen vazgeçilmez, devredilmez evrensel nitelikte hakları vardır. Bu haklar bir devlet tarafından kişilere tahsis edilmediğinden, kişinin kendisine ait olduğundan hangi ülke veya coğrafyada olursa olsun veya hangi statüde olursa olsun bu haklara sahiptir. Devlet vatandaşı olan veya olmayan herkese bu hakları sağlamak zorundadır. Devletlerin taraf oldukları uluslararası sözleşmelerde herkesin temel hak ve özgürlüklerini gözetme sorumluluğu vardır. Bahsi geçen herkesin içinde mülteciler de vardır (Türmen, 2015, s. 64).

Yaşama hakkı; yaşam ve yaşama hakkı en temel insani haklardandır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde "yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır" şeklinde belirtilerek yaşama hakkına atıfta bulunulmuştur. Bu haktan ne kişi ne de devlet hiçbir şekilde vazgeçemez (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 3.m). Hiçbir şekilde yaşama hakkından keyfi bir şekilde mahrum bırakılamaz. Mültecilerin geldikleri yeni coğrafyada yeni bir yaşam alanı oluşturma çabaları devletler tarafından gözetilmelidir. Göç yolculuğunda türlü badireler geçiren mülteciler yeni geldikleri ülkede en çok yaşam hakkına ihtiyaç duymaktadır (Arslan, 2004, s. 170).

İşkence, kötü, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleyle tabii olmama hakkı; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde hiç kimseye işkence veya zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza uygulanamaz hükmü yer almaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 5.m). Burada işkence ile kişinin maruz kaldığı maddi ve manevi durumlar ifade edilmektedir. Zalimane ceza ile de insan onuruna uygun olmayan cezayı, onur kırıcı, küçük düşürücü veya aşağılayıcı ceza belirtilmektedir (Töre, 2016, s. 120). Kişi doğduğu andan itibaren sahip olduğu haklara ömrü boyunca sahip olmaya devam eder ve bu haklardan keyfi bir nedenden dolayı mahrum bırakılamaz. Dolayısıyla kişi onur kırıcı, insanlık dışı bir muameleyle maruz

bırakılamaz (Doğan, 2008, s. 100). Günümüzde dünyanın farklı coğrafyalarına göç etmek durumunda kalmış insanlar bu tarz muameleye maruz kalmaktadır. Ancak mültecilerin bu muameleler karşısında haklarını aramaktan çekindikleri ve yerelde şikâyet mekanizmalarını kullanamadıkları görülmektedir (Urk, 2010, s. 45).

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı; kişi özgürlüğü, kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü ifade etmektedir. Kişinin bedensel bütünlüğünün her türlü müdahaleye karşı korunmasını ifade etmektedir. Kişi güvenliği, kişinin özgürlüğüne tanımlamaktadır (Armağan, 1980, s. 51). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz ibaresi yer almaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 9.m). Buna göre herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Aynı zamanda bu madde haksız sınır dışı edilme, vatansızlığa yol açma gibi uygulamalara da çözüm getirmek adına yapılan çalışmalara kaynaklık etmektedir (Töre, 2016, s. 122).

Fiziki güvenlik hakkı; fiziki güvenlik mülteciler için hayati öneme sahip haklardandır. Çünkü mülteciler hem göç yolunda hem de sonrasında kamplarda veya şehirlerde tehlike altındadırlar. Ancak bu noktada hem ulusal mevzuatlar hem de uluslararası metinlerde fiziki güvenlik konusu üzerine yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Devletler mültecilerin fiziki bir saldırılara maruz kalmalarını engellemeleri gerekir (Töre, 2016, s. 129).

Temel ihtiyaçların karşılanması hakkı; mültecilerin temel yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması uluslararası hukukun devletlere dayattığı bir eylemdir. Mültecilerin çoğu temel ihtiyaçlar arasında olan beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçları kendi kendilerine karşılayamamaktadırlar (Özkan, 2013, s. 317). Beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi hakların güvence altına alınması mültecilerin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamalarını sağlayacaktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesinde eğitim hakkı, 25. maddesinde sağlık, barınma ve diğer haklar ele alınmıştır. Bunun yanında 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 22. maddesinde mültecilerin temel hakları belirtilmiştir. Burada önemli olan nokta devletlerin vatandaşlarına sağladığı hakları mülteciler içinde sağlaması ve aynı muameleyi mültecilere de yapmasıdır (Gemalmaz, 2005, s. 353).

Ayrımcılık yasağı hakkı; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka türden kanaat, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu bildirmede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir. Ayrıca, bağımsız, vesayet altında veya kendi kendini yönetemeyen veya egemenliği başka yollardan sınırlanmış bir ülke olsun veya olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke veya memleketin siyasi, hukuksal veya uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım yapılamaz şeklinde bir ifade barındırır (Gemalmaz, 2005, s. 350). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi başta olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal metinde hak ve özgürlüklerin kullanılmasında ayrımcılık yapılmaması ilkesi yer almaktadır. Dolayısıyla devletlerden beklenti söz konusu hakların sağlanmasında insan hakları referans alınarak bir ayrımcılık yapılamamasıdır (Töre, 2016, s. 140).

Sosyal ve ekonomik özgürlükler; Toplumda yaşayan herkese, insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesi, eşitliği ve dengeyi sağlayabilmesi için bazı haklar tanınmıştır. Sosyal ve ekonomik haklar olarak adlandırılan bu haklar başkalarının haklarına saygılı olduğu ölçüde herkese tanınmıştır. Mültecilerde bu herkesin içindedir. Mültecilere tanınan sosyal ve ekonomik özgürlükler şöyledir;

Din ve vicdan özgürlüğü; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar demektir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 18.m). Bu madde ile mültecilerin din, vicdan ve düşünce özgürlükleri uluslararası kabul gören bir metin ile tanımlanmıştır. Mültecilerin yaşadıkları toprakları terk etmelerinin altında yatan nedenlerden biri de görüş ayrılıkları nedeniyle çıkan çatışmalardır. Dolayısıyla geldikleri bölgelerde din, vicdan, görüş özgürlükleri yaşam alanlarını rahat oluşturabilmeleri için önemlidir. Bu konu aynı zamanda 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde de ele alınmıştır. Sözleşmeye göre taraf devletler, ülkelerindeki mültecilere, ibadet ve çocuklarının dini eğitim hürriyeti bakımından en az vatandaşlara sunulan muamele ile aynı muamele ederler (1951 Cenevre Sözleşmesi, 4.m).

Düşünce ve ifade özgürlüğü; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde herkesin kanaat ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın kanaat taşıma ve herhangi bir yoldan ve ülke sınırlarını gözetmeksizin bilgi ve fikirlere ulaşmaya çalışma, onları edinme ve yayma serbestliğini de kapsar şeklinde vurgulama yapar (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 19.m). Düşünce ve ifade özgürlüğü mülteciler için geri plana atılmış bir haktır. Mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması yönündeki odaklanma bu hak ile ilgilenmeyi geri plana atmıştır. Devletler kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamasının yanında düşünce, bilgi ve fikir gelişmelerini de sağlamalıdır.

Dernek kurma hakkı; birden fazla kişinin bir amaç doğrultusunda bir araya gelip dernek kurma hakkı vardır. Bu amaç siyasi, kültürel veya başka bir amaç olabilir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ile devletler ülkelerinde bulunan mültecilere kâr amacı gütmeyen dernekler kurma özgürlüğünü sağlamaktadır. Ancak burada mülteciler ulusal güvenlik ve kamu huzurunu göz önüne alarak bu haklardan faydalanabilir çekincesi konmuştur (1951 Cenevre Sözleşmesi, 15.m).

Sosyal güvenlik hakkı; sosyal güvenlik toplum içerisinde bulunan ihtiyaç sahibi kişilerin durumlarına olumlu katkı yapmayı ifade eder. Sosyal haklardaki amaç toplum içindeki dengeyi sağlamaktır. Sosyal güvenliğin sağlanması devletin sorumluluğu altındadır. Devletler uluslararası sözleşmelerde ve kendi ulusal mevzuatlarında bu hakkı sağlamayı taahhüt eder. Mültecilerin gittikleri ülkelerde yaşadıkları en büyük sıkıntı sosyal güvenlik haklarına erişimdir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre devletler ülkelerinde yaşayan mültecilere sosyal yardım konusunda kendi vatandaşlarına yaptığı muamelenin aynısını yapar (1951 Cenevre Sözleşmesi, 23.m).

Yerleşme ve seyahat özgürlüğü hakkı; bu hak kişilerin bir ülke içinde bir yerde ikamet edebilme ve bir yerden başka bir yere kamu güvenliğini göz önüne alarak gidebilmeyi ve yerleşebilmeyi ifade eder (Korkusuz, 1998, s. 252). Seyahat özgürlüğü İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ele alınmıştır. Buna göre herkesin bir devletin sınırları içerisinde yerleşme ve seyahat etme hakkı vardır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 13.m). Ancak bu hak bazen sınırlandırılabilir. Bu sınırlama yetkisi 1966 Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi 12. maddesi ile verilmiştir. Aynı zamanda bu hak 1951 Cenevre Sözleşmesi 26. madde ile taraf

devletler kendi ülkelerinde bulunan yabancılara yerleşim ve diledikleri gibi seyahat etme özgürlüğü vermiştir (Töre, 2016, s. 154).

Eğitim hakkı; eğitim hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne göre her şahsın eğitim hakkı vardır. İlk ve temel aşamalarda ücretsizdir. Temel eğitim zorunludur. Yükseköğretim liyakatlere göre herkese eşit olmalıdır. Eğitim insanın gelişim göstermesi açısından teşvik edilmelidir. Anne ve babaların çocuklara verilecek eğitim türünü seçme hakkı olmalıdır şeklinde desteklenmiştir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 26.m). Eğitim hakkı özellikle çocuklar için önemlidir. Çocukların geldikleri yeni coğrafyada çevreye adapte olmaları eğitim sayesinde olacaktır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'nin 51. maddesinde tüm çocukların eğitim hakkı olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda eğitim hakkı, Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 13. maddesinde, Birleşmiş Milletler Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme'nin 1. maddesinde, 1951 Cenevre Sözleşmesi 51. maddesinde ele alınmıştır. Tüm bu sözleşmelerin ele aldığı eğitim hakkının ortak noktası her bireyin ne şartlar altında olursa olsun eğitim hakkının olduğudur (Korkusuz, 1998, s. 252).

Çalışma hakkı; 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde taraf devletlerin ülkelerinde bulunan mültecilere ücretli bir işte çalışma hakkı tanınması gerektiği belirtilmiştir. Aynı sözleşmenin 18. ve 19. maddesinde de çalışma hakkı ele alınmıştır. Söz konusu maddeler göz önüne alındığında mültecilerin gittikleri ülkede çalışabilmeleri için gerekli adımlar atılmıştır. Ancak burada yine devletler devreye girip mülteciler için iş imkânı sağlayabilir veya mültecilerin tüm masrafları karşılayabilir (1951 Cenevre Sözleşmesi, 17.m).

Mülkiyet hakkı; mültecilerin mülkiyet hakkı 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde ele alınmıştır. Buna göre taraf devletler yabancılara sağladığı mülkiyet haklarının aynısını mültecilere de sağlar. Ancak uygulamada mültecilerin mülkiyet edinmesi kısıtlanmaktadır. Gittikleri bir ülkede mal edinmesi zor olmakla beraber zaman zaman bu haklar kısıtlanmaktadır (1951 Cenevre Sözleşmesi, 13.m ve 14.m).

Özel yaşam, aile, ev konusunda keyfi müdahaleye maruz bırakılmama hakkı; mültecilerin genel olarak göç etme nedenlerinden biri kendi ülkelerinde özel yaşamlarına yapılan müdahalelerdir. Mültecilerin özel hayatlarının korunması, aile

dokunulmazlığının sağlanması gerekir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yetişkin erkeklerle kadınların, ırk, uyrukluk ya da din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın, evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır. Evlenmede, evlilikte ve evliliğin bozulmasında hakları eşittir. Evlilik, ancak evlenmeye niyetlenen eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir; toplum ve devlet tarafından korunur ibaresiyle koruma altına alınmıştır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 16.m).

Kültürel yaşama katılma hakkı; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kültürel yaşama katılma hakkını, herkes, topluluğun kültürel yaşamına serbestçe katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel ilerlemeleri ve bunun sağladığı yararları/olanakları paylaşma hakkına sahiptir şeklinde belirtir. Herkes, yaratıcısı olduğu herhangi bir bilimsel, edebi veya sanatsal üründen doğan manevi ve maddi menfaatlerin korunması hakkına sahiptir ibaresiyle desteklenmektedir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 27.m).

Siyasi hak ve özgürlükler; Siyasi hak ve özgürlükler bir ülkenin vatandaşlarına ve ülkesinde barındırdığı yabancılara yönelik sağladığı siyasi haklardır. Bu haklar başkalarının haklarına müdahale etmediği sürece kullanılmasında herhangi bir engel bulunmayan haklardır. Ancak yabancılar konusunda değişiklikler gösterebilir. Yabancıların ülkedeki statülerine göre siyasi hakların kullanımı değişiklik gösterir. Mülteciler özelinde bazı siyasi haklar şöyledir;

Vatandaşlık hakkı; kişiler ülkelerinden haklı bir korku sebebiyle kaçırırsa kendi ülkesinde vatandaşlıktan çıkarılır. 1951 Cenevre Sözleşmesinde bu konu ile ilgili olarak devletlerin mültecileri vatandaşlığa alma konusunda işlemleri kolaylaştırır ilkesi yer almaktadır. Vatandaşlığa alma konusu ülkelerin iç dinamikleri düşünüldüğünde önemli bir konu olarak ele alınır ve bütün süreçler devletlerin kararlarına bırakılır (Töre, 2016, s. 165).

Yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı; mültecilerin kendi ülkelerinde yaşadıkları sıkıntılardan biri de kanun önünde bir birey olarak tanınmamalarıdır. Yaşadıkları olaylar sonrasında haklarını aramak için yetkili makamlar önüne bile çıkamamaktadırlar. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde bu konu ile ilgili herkesin anayasada tanınmış haklarını ihlal eden olaylara karşı yargı yolundan

yararlanma hakkı vardır ibaresi yer almaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 8.m). Kişilerin yasa önünde tanınmaları birçok uluslararası metinde yer almış haklardan biri olması nedeniyle devletlerin mültecileri bir birey olarak tanımaları ve kendi vatandaşlarına sağladığı hakları sağlaması gerekir.

Sığınma hakkı ve geri göndermeme ilkesi; sığınma kelimesinin kökeninde kurtulma anlamı vardır (Özkan, 2013, s. 39). Sığınma hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde herkesin, baskı altında tutulduğunda, başka bir ülkeye sığınma hakkı vardır ibaresi yer almaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 14.m). Aynı hak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde de yer almaktadır. Buna göre hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez (1951 Cenevre Sözleşmesi, 33/1.m).

Geri gönderilmeme ilkesi-Non Refoulement; geri gönderme terimi ülkeye gerekli evraklarla giriş yapmayan kişilerin ülke sınırları dışına çıkarılması anlamına gelir (Goodwin-Gill, 1989, s. 70). Mültecilerin hakları arasında en önemli hak olan geri gönderilmeme hakkıdır. Bu ilke uluslararası hukukun en temel kuralıdır. Geri gönderilmeme konusu tarihte ilk kez 1933 yılında imzalanan Mültecilerin Statülerine İlişkin Sözleşmede yer almıştır. Ancak ilerleyen dönemlerde artan göç hareketleri bu konu üzerine çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Geri gönderilmeme birçok uluslararası metinde yer almıştır. Bu metinlerden bazıları şunlardır; İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Yönelik Avrupa Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi, Bölgesel Sığınma Deklarasyonu, BM Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Mültecilere Muamele İlkeleri, Zulüm Tehlikesinde Olan insanlar İçin Sığınma Ortak Kararı, Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika İnsan Hakları ve Kişi Hakları Sözleşmesi, Cartagena Mülteciler Deklarasyonu (Gibney ve Hansey, 2005). Aynı zamanda geri gönderilmeme ilkesi uluslararası hukukun genel emredici normları (jus coquens) arasında yer alır.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde geri gönderilmeme ilkesi şu şekilde yer almıştır; Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat ve hürriyetlerinin tehdit edileceği

ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez. Bununla beraber bulunduğu memleketin emniyeti için tehlikeli sayılması hususunda ciddi sebepler mevcut olan veya bilhassa vahim bir cürümden dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için mezkûr memleket topluluğu için bir tehlike teşkil eden bir mülteci işbu hükümden istifadeyi talep edemez (1951 Cenevre Sözleşmesi, 33.m). Mülteciler için bir zülüm korkusuyla kaçtığı ülkesine geri gönderilmesi en kötü durumdur. Zira kişinin döndüğü zaman ne tür bir durum ve muameleyle karşı karşıya kalacağı bilinmemektedir.

Aile birleşmesi hakkı; aile birleşmesi yer değiştirmeler sonucu birbirlerini kaybeden aile bireylerinin tekrar bir araya getirilmesidir. Aile birleştirmesi hakkı daha çok aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının altında ele alınmaktadır. Ancak yine de aile bütünlüğünün korunması, dağılan aile bireylerinin bir araya getirilmesi ayrı bir şekilde ele alınmalıdır (Töre, 2016, s. 240).

1.1.5. Şartlı Mülteci

Türkiye dâhil olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesinin getirdiği mülteci tanımı coğrafi çekince koyarak onaylamış kendi iç hukukunda 1994 Yönetmeliği olarak da bilinen yönetmelikte de bu çekinceyi devam ettirmiştir. Coğrafi çekince olarak belirtilen Avrupa dışından gelenleri 1994 yönetmeliğine göre de sığınmacı olarak nitelendirmiştir. Ancak Suriye krizi ile beraber artan ihtiyaçlar neticesinde çıkarılan YUKK sığınmacı statüsünü ortadan kaldırmış ve yerine şartlı mülteci statüsünü kullanmıştır (Töre, 2016, s. 96). Buna göre;

YUKK ile terk edilen sığınmacı kavramı yerine getirilen şartlı mülteci tanımı ilgili madde ile aynen şu şekildedir; “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye*

yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (Resmi Gazete, 11.04.2013).

Şartlı mülteci statüsü kitlesel akın durumlarında uygulanmaz. Dolayısıyla Suriye’den gelen kişiler şartlı mültecilik statüsünü taşımasına rağmen kitlesel bir akın halinde geldiği için bu statü uygulanmamaktadır.

1.1.6. Geçici Korunanlar

İltica hukukuna göre görece yeni bir kavram olan “Geçici Koruma-Temporary Protection” öngörülmeven acil akınlar sonucunda göç etmek durumunda kalan kişilerin statüsünü ifade etmektedir. Geçici korumanın amacı acil bir şekilde yaşadığı coğrafyadan ayrılmış kişilerin güvenli bir bölgeye yerleştirilmesini sağlamak ve başta geri gönderilmeme ilkesi olmak üzere temel haklarının güvence altına almaktır (Kaya ve Eren, 2015, s. 33). Yeni bir kavram olan geçici korumanın kuralları, şartları ve çerçevesi uluslararası bir metinde ele alınmadığı için geçici korumayı gündeme alan ülkeler kendi yorumları ve maruz kaldığı akının getirdiği şartlara göre yorumlamakta ve uygulamaya koymaktadır (Fitzpatrick, 2000, s. 281). Geçici koruma akınlar sonucu gelen insanların uluslararası koruma ihtiyaçlarının karşılanmasında tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir (Sopf, 2001: 32). Bu kavram aynı zamanda temel insan haklarını özellikle geri gönderilmeme ilkesini de içermektedir (Töre, 2016, s. 104).

Geçici korumanın ilk örnekleri 1970’li yıllarda Asya’da yaşanan çatışmalar sonrasında yerinden edilmiş kişiler için uygulandığı bilinmektedir. 1990’lı yıllarda Kosova kriziyle beraber tekrar gündeme gelmiş I. Körfez Kriziyle Kuzey Irak’tan Türkiye’ye gelen kişiler içinde düşünülmüştür (Özcan, 2005, s. 102). Geçici koruma ile ilgili düzenlemeler uluslararası metinlerden ziyade daha çok Avrupa Birliği uygulamalarında yapılmıştır. 1990’lı yıllarda Yugoslavya ve Kosova’da yaşanan olaylar neticesinde Avrupa Birliği sınırlarına doğru yapılan nüfus hareketlerine cevap vermek için mevcut uygulamaların dışında yeni bir yaklaşım ihtiyacı doğurmuştur (Çiçekli, 2009, s. 118).

YUKK kitlesel göç hareketleri içinde Geçici Koruma kavramını getirmiştir. İlgili maddeye göre Geçici Koruma aynen şu şekildedir; “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma

sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir" (Resmi Gazete, 11.04.2013).

1.1.7. İkincil/Tamamlayıcı Koruma

1951 Cenevre Sözleşmesinin belirlediği mülteci statüsünün niteliklerini yerine getiremeyen ancak hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olan kişiler bulunmaktadır. Dolayısıyla ikincil/tamamlayıcı koruma uluslararası hukukun mülteciler dışında kalan kişilere sağladığı koruma statüsüdür (Töre, 2016, s. 100). Türk mevzuatına ise ilk kez YUKK ile birlikte girmiştir. Buna göre;

YUKK ile mülteci ve şartlı mülteci tanımları dışında kalanlar için ikincil/tamamlayıcı koruma tanımı getirilmiştir. İlgili madde ile tanım aynen şu şekildedir; “Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir”(Resmi Gazete, 11.04.2013).

1.1.8. Vatansızlar

Vatansız en genel ifade ile hiçbir ülkenin vatandaşı olarak kabul etmediği kişidir. Yani bir devlete hukuksal olarak bağlı olmama durumunu ifade eder. Bir kişi çeşitli nedenlerle vatansız duruma düşebilir (Urk, 2010, s. 29).

- Yurtdışında uzun süreli kalışın sonucu olarak; farklı bir tabiiyete sahip kişiyle evlilik ve akabinde boşanma sonucu,

- Vatansız ebeveynden doğmuş olması, devletin doğumda kaydedilmeyi uygulamamış veya uygulayamamış olması gibi, hatalı idari uygulamalar sonucunda,
- Kişinin kendi tabiiyetinden vazgeçmesi ancak söz konusu vazgeçmenin yürürlüğe girmesinden önce yeni bir vatandaşlık alamaması durumunda,
- Hükümetin vatandaşlık yasalarında değişiklik yaparak, bütün bir nüfusu tabiiyet dışı bırakması halinde,
- Devlet oluşumu, bir devletin ayrılması veya sınır değişikliği olması ve yeni yasaların kabulünün gerekmesi durumunda ve/ya kitlesel ihraç esnasında kişiler vatansız kalabilir.

Vatandaşlık kavramı devletlerin kendi iç hukukunda belirlediği esaslar üzerinden şekillenmektedir. Ancak bu noktada devletler söz konusu esasları belirlerken uluslararası hukuk ilkelerini referans almak durumundadır.

Göç dalgaları neticesinde milyonlarca insan vatansız durumuna düşmektedir. Vatansızlığı azaltmak adına Vatansızlığın Azaltılması Sözleşmesi, Vatansız Kişilerin Hukuki Durumu Hakkında BM Sözleşmesi, Mültecilerin Statüsü ile İlgili Sözleşme, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol ve Yaşadıkları Ülkenin Uyuşunda Olmayan Bireylerin İnsan Hakları Üzerine Bildirge yayınlanmıştır (Urk, 2010, s. 30). Türkiye’de ise son olarak vatansız kişiler ve hakları YUKK ile düzenlenmiştir.

1.1.9. Yerinden Edilen Kişiler

Birleşmiş Milletlere göre yerinden edilen kişiler “*Silahlı bir çatışma, genel şiddet, insan hakları ihlalleri ya da doğal ya da insan yapımı felaketler nedeniyle yaşadıkları yerlerden kaçmak ya da buraları terk etmek zorunda kalmış, ancak, uluslararası olarak tanınmış hiçbir devlet sınırını geçmemiş kişilerdir.* Söz konusu kişiler aslında mülteci ölçütü taşımakta ancak herhangi bir sınır aşmadığı için bu kapsamda değerlendirilmemektedir (Urk, 2010, s. 31).

Ülke içinde yer değiştirme hareketleri son dönemlerde çok fazla karşılaşılan bir konu olmuştur. Ülkelerdeki doğal afetler, çatışmalar, siyasi gruplaşmalar bu konunun giderek ciddi bir hal almasına etki etmektedir. Bu anlamda devletler ve sivil

toplum kuruluşları yerinden edilen kişiler için çalışmalar yapmakta ve ihtiyaçları karşılamaktadır.

1.2. TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan göçler ilk olarak iklim ve çevresel nedenlerden dolayı olmuştur. İlk büyük kitlesel anlamdaki göçler bugünkü Avrupa'ya şeklini veren ve 4. yüzyılda başlayan kavimler göçü olmuş, ardından Amerika kıtasının keşfedilmesiyle yeni umutlar peşinde koşan insanlar daha önce eşi benzeri görülmemiş bir göç hareketini başlatmışlardır. Kuzey Afrika'dan milyonlarca siyahi köle olarak yeni kıtaya göç ettirilmiş, 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen sürede yaklaşık 8-10 milyon Afrikalı, Amerika kıtasında çalıştırılmak üzere göç ettirilmiştir. Göç ettirilen Afrikalılar, Avrupalılar ile birlikte Amerika'nın demografik yapısını oluşturmuşlardır. Köle olarak hizmet veren Afrikalılar sayesinde başta İngilizler ve Fransızlar servet sahibi olmuşlardır. Bu servetlerini yatırıma dönüştürerek sanayi devriminin oluşmasına etki etmişlerdir (Castles ve Miller, 2008, s. 55). Avrupa ülkeleri de artan nüfuslarına yeni yerler bulmak amacıyla yeni sömürgeler kurmuş ve bu sömürelere insanları göç ettirmiştir. Avrupalıların başrol oynadığı göç hareketleri yaklaşık 300 yıl sürmüştür. 300 yıl boyunca Avrupalılar Amerika, Afrika, Asya ve Okyanusya'ya yerleştiler (Deniz, 2014, s. 1). Bu süreç içerisinde Fransızlar önce Kanada'ya yerleşmiş ardından Kuzey Afrika'ya ulaşmışlardır. 1846-1932 yılları arasında neredeyse 18 milyon insan İngiliz Adaları'ndan Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Karayip Adalarına göç etmiştir. Aynı zamanda 10 milyon İtalyan, 5 milyon Alman bu dönemlerde Avrupa'dan dünyanın yeni keşfedilen topraklarına göç etmiştir (Abadan Unat, 2002, s. 32).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla oluşan ekonomik kriz ve göçmenlere karşı ırkçı yaklaşımlar göç hareketlerinde bir azalmaya sebebiyet vermiştir. Bu dönemde daha çok nüfus değişimleri şeklinde göçler yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı ve Habsburg İmparatorluklarının yıkılmasıyla oluşan yeni devletlerle bu bölgede yaşayan etnik unsurların uyuşmaması coğrafyalar arasında bir değiş tokuş hareketinin yapılmasına neden olmuştur (Abadan Unat, 2002, s. 32). 1930'lı yıllarda başlayan ekonomik buhran göç hareketlerinin azalmasında etkilidir. 1929'da başlayan bunalım ile göçmenlere karşı bir düşmanlık boy göstermiş yaşanan

ekonomik krizin nedeni olarak göçmenler görülmüş, göçmenlere yapılan harcamalar bir külfet olarak değerlendirilip bunalımı atlatmanın yolunun sınırları kapatmaktan geçeceğine dair fikirler ortaya atılmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 64). İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla göçler durma noktasına gelmiş, bu dönemdeki göçmenler daha çok mülteciler ve zorla yerinden edinmiş kişilerden oluşmaktadır (Massey, 1999, s. 34).

Hobsbawn 1914'ten İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen süreyi bir felaket çağı olarak değerlendirmiştir. Bu dönem liberal hareketlerin azaldığı faşist eğilimlerin daha çok söz sahibi olduğu bir dönem olmuştur (Hobsbawn, 2003, s. 19). İki savaş arası dönem ulusların kapıları kapattığı, milliyetçiliğin arttığı, yabancı işgücünü azaltma girişimlerinin ön plana çıktığı bir dönemdir (Skeldon, 1997, s. 19). Bu dönemde kayda değer göç alan tek ülke Fransa'dır. Fransa savaşta verdiği kayıpları Polonya, İtalya ve Çekoslovakya ile yaptığı işçi alım sözleşmeleriyle karşılamıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 62-64).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomiler büyümeye başlamış, büyüyen ekonominin getirdiği işgücü ihtiyacı yerel halktan karşılamayınca iş gücü ihtiyacı ekonomik buhran döneminde günah keçisi ilan edilen göçmenlerden karşılanmak istenmiştir. Bu göçmenler daha çok Doğu ve Batı Avrupa olmak üzere Sovyetlerden kaçan göçmenler olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası iki tip göçmen hareketi göze çarpmıştır. İlki kısa süreli misafir işçi; diğeri ise sömürgelere yönelik göç rejimidir. Bu iki tip göç hareketinin temelinde kapitalist ekonomiye hizmet eden göçmenler vardır. Afrika'dan Amerika'ya getirilen siyahiler, Senegal, Mali, Gambia, Fildişi Sahilleri gibi ülkelerden yoksulluk sebebiyle göç eden insanlar, kapitalist ekonomiye hizmet eden göçmenlere örnek verilebilir. Ucuz iş gücü ile kapitalist sisteme hizmet eden göçmenler kapitalizmin olmazsa olmazı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında göç hareketleri farklı bir boyut kazanmıştır. Küreselleşmeyle birlikte göç geçmişte olan hareketlenmeden farklı olmuştur. Göç alan ülkeler ve göç veren ülkeler farklılaşmış, Avrupa'ya doğru olan göç artık gelişmekte olan ülkelere doğru kaymıştır (Massey, 1999, s. 35). Çağdaş dönem olarak adlandırılan bu dönem; milliyetçilik hareketlerinin arttığı, göç hareketlerinin sınırlandırıldığı bir

dönemdir. Ancak tüm bu engellemelere rağmen dünyada göç giderek artan bir seyir izlemiştir (Skeldon, 1997, s. 4).

Göç ile ilgili tarihsel bir sıralama yapıldığında; ilk göç hareketleri 4.yüzyılda Kavimler göçü ile başlamış, 16.yüzyılda Amerika'nın keşfi ve iki büyük dünya savaşıyla devam etmiştir. Amerika'nın keşfi, Birinci Dünya Savaşı, Nazi Soykırımı, Rus Devrimi, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması, Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası iş gücü ihtiyacı, Almanya'da Berlin Duvarı, İsrail'in kurulması, Körfez Savaşı, İran-İrak savaşı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin dağılması gibi olaylar neticesinde sayısı azımsanmayacak insan doğup büyüdükleri toprak parçasından yabancısı olduğu bir toprak parçasına göç etmek zorunda kalmıştır. Son olarak dünyanın gözünün önünde cereyan eden Suriye krizi ile yaklaşık 13,5 milyon insan vatanları bırakıp başka ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır (Deniz, 2014, s. 181-182).

1.3. GÖÇ TÜRLERİ

İnsanların yaşamış oldukları yerden başka bir yere göç etmelerinde pek çok nedenin var olduğu bilinmektedir. Göçün nedenlerine ve yapılış sekline bağlı olarak göç türleri ayırımına gitmek mümkündür. Göç, alan ölçütüne göre; “yerli-uluslararası”, zaman ölçütüne göre: ”geçici- daimi”, boyutuna göre; “bireysel, grup ve kitlese”, sebebine göre; “gönüllü-gönülsüz-zorunlu” ve yasal durum ölçütüne göre; “yasadışı-yasal” olarak ayrımlara tabi tutulmaktadır (Faist, 2003, s. 47).

1.3.1. Ulusal-Uluslararası Göç

Ülke içinden veya dışından olmasına göre, başka bir ifade ile sınırlar üzerinden yapılan göçler yerli-uluslararası göçler olarak değerlendirilmektedir (Ozankaya, 1980, s. 5). Ulusal sınırlar içinde olan göçlere yerli göç denirken, ulusu aşan göçlere uluslararası göç denmektedir. Başka bir ifade ile yerli göç, bir ülkenin bölge, kent ve köy gibi yerleşim alanlarından yine aynı ülkenin başka bir yerleşim alanına geçmesidir. Yerel göçte toplam nüfusta herhangi bir değişim yaşanmaz iken bölgesel olarak nüfus değişimleri yaşanır (Özer, 2004, s. 24). Uluslararası göçü ise ülke sınırlarının aşılmasıyla gerçekleşen göç hareketi ifade eder. Ülkelerinin birbirleriyle yaptıkları mübadele gibi antlaşmaları dışında bir ülkede yaşanan iç çatışma, kargaşa gibi nedenlerden uluslararası göç gerçekleşir. Bu göç tipi tanımlanırken de farklı

görüşler ortaya atılmıştır. Keleş iç göçü “ kırdan kıra, kırdan kentte, kentten kente, kentten kıra“ şeklinde ifade ederken, Petersen uluslararası göçü belli bir ülkeden diğer bir ülkeye doğru gerçekleşen nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2008, s. 33; Petersen, 1978, s. 25). Faist çok sayıda bağ ile çok sayıda ulus-devlet içindeki iki veya daha çok konumu ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreç olarak tanımlamaktadır (Faist, 2003, s. 20). Weiner ise uluslararası göçü ülkeye giriş ve çıkış üzerinden değerlendirmektedir (Weiner, 1997, s. 445). Uluslararası göç en çok savaş dönemlerinde insanların can havliyle ülkelerini terk etmesi sonucu oluşurken, yerel göçlerin ise en çok ekonomik sebeplerden dolayı yer değiştirmelerle olduğu anlaşılmaktadır.

1.3.2. Geçici-Daimi Göç

Süre itibariyle göçler geçici-daimi olmak üzere ikiye ayrılır. Bir yerden bir yıl veya daha az süreli ayrılmak üzere yapılan göçler geçici süreli göçlerdir (Sağlam, 2006, s. 34). İnsanların buldukları veya oturdukları yeri tamamen terk ederek başka bir yere göç etmeleri de daimi süreli göçlerdir. Daha iyi yaşam koşulları nedeniyle, doğudan batıya yapılan göçler daimi göç unsurunun misali olabilmektedir. Öte yandan, mevsimlik işçi göçü gibi insanların buldukları yeri belli bir süreliğine terk etmelerine de geçici göç adı verilmektedir (Mutluer, 2003, s. 10). Başka bir ifade ile geçici süreli göç türünde belirli bir süreyle bir bölgeye çalışmak üzere giden ve kazancını ülkesine gönderen kişileri ve hareketlenme belirtilmektedir. Mevsim değişimleri sonucu yer değiştiren topluluklar da bu göç kapsamına girmektedir. Kış mevsiminde yazı geçirmek için sıcak bir bölgeye giden gruplar, çalışmak amacıyla bir dönemi farklı bir bölgede geçirmek için yer değiştiren gruplar bunlara örnek verilebilir.

1.3.3. Bireysel-Grupsal-Kitlesel Göç

Göçler tek başına olabildiği gibi gruplar ve kitlesel halde de gerçekleşebilir. Bahsedilen göç tek bir kişi tarafından gerçekleşiyor ise “bireysel göç”, birkaç kişiyle veya ailesiyle beraber gerçekleşiyor ise “grupsal göç”, belli bir statüye sahip kişiler tarafından (etnisite gibi) gerçekleşiyor ise “kitlesel göç” olarak tanımlanabilir (Özkalp, 1990, s. 2009). Bir öğretmenin tayin sebebiyle yaşadığı toprak parçasından başka bir

mekâna doğru tek başına yaptığı göç bireysel göçe, ailesiyle beraber bir yer değiştirme söz konusu ise grupsal göçe örnektir. Kitlesele göçler zorunlu olabileği gibi gönüllü bir şekilde de olabilir. Terör korkusundan dolayı bir bölgede yaşayanların topluca var oldukları bölgeyi terk etmeleri zorunlu kitlesele bir göçtür. Gönüllü olarak da insanlar kitlesele bir göç gerçekleştirebilir. Türkiye’den Almanya’ya daha refah bir hayat sürebilme idealiyle göç eden Türkler kitlesele göçün gönüllü şeklini gerçekleştirmişler.

1.3.4. Gönüllü-Gönülsüz Göç

Gönüllü göç, göçmenlerin ekonomik, kültürel veya bireysel nedenlerle isteğe bağlı gerçekleşen hareketleri içermektedir. Zorunlu göç ise doğal felaketler, savaş gibi nedenlerden dolayı gerçekleşen hareketlerdir. İş arama isteği, eğitim görmek, sağlık hizmetlerinden faydalanmak, kültürel sanatsal faaliyetlerden yararlanmak vb. durumlar gönüllü göçe örnek verilebilir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 171). Başka bir ifade ile gönüllü göç, kişilerin yaşam kalitelerini artırmak veya hâlihazırdaki durumlarını iyileştirmek için giriştiği yer değiştirme hareketi iken, gönülsüz göç daha çok can güvenliğinden duyulan endişe sonucu yapılan yer değiştirme hareketidir (Akgür, 1997, s. 45). Zorunlu göçün ana aktörleri mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş kişilerdir ve bu kişiler hayatta kalmak adına bu yer değiştirme hareketi içerisine girerler (Ihlamur ve Öner, 2012, s. 309-334).

Zorunlu göç ile ilgili ulus içinde kalmayı tercih eden göçmenlerle uluslararası bir hareketlenme içine giren göçmenler arasında ayırım yapılmaktadır. Bunun altında yatan sebep aynı duruma göçmenlerin verdiği farklı tepkiler yatar. Buna göre ülkesinde yaşanan sıkıntılara rağmen bunlarla mücadele inancı kişileri kendi ülkesinde zorunlu göçmen haline getirebilirken, uluslararası bir hareketlenme içine giren göçmen için gittiği ülkenin tutumları ön plana çıkmaktadır (Wood, 1994, s. 615).

Günümüzde yaşanan Suriye krizi dolayısıyla Türkiye’ye göç etmiş yerinden edinmiş Suriyeliler siyasi baskı, zülüm korkusu ve savaş sebebiyle zorunlu bir göç içerisinde bulunmuşlardır.

1.3.5. Yasal-Yasadışı Göç

Yasal göç “kişilerin herhangi bir amaçla kendi ülkelerinin dışına çıkarak diğer ülkelerde yaşamlarını sürdürmek için gerçekleştirmiş oldukları yasal hareketlerdir”.

Göç edilen ülkeye girişteki gerekli belgelerin (vize, pasaport gibi) varlığıyla birlikte havalimanı, tren garı, sınır kapısı gibi yasal bir giriş noktasından yapılan göçlere “yasal göç” denilirken, gerekli belgeler olmadan giriş yapılan, vize süreleri bittiği halde ülkede kalmaya devam eden kişilerin yarattığı duruma ise “yasadışı göç” denilmektedir (Cohen, 2003, s. 12). Yasa dışı göç; girişi yapılan ülkenin yasal giriş ve çıkış için gerekli olan şartlarına uyulmayarak sınırın geçilmesi veya ülkeye yasal yollardan gelindikten sonra izin alınmaksızın ikamet edilmesi şeklinde de tanımlanmaktadır (Asar, 2004, s. 248). Başka bir ifade ile yasal göç, mevzuatlar dâhilinde göç hareketleri iken, yasal olmayan göç hedef ülkenin mevzuatları dışında gerçekleşen göç hareketleridir. Yasal olmayan göç hareketlerinde kişi gerekli dokümanlara sahip olmamakla beraber hukuk kurallarını ihlal ederek bu hareketi gerçekleştirir. Örneğin Türkiye’de son dönemlerde yaşanan yasa dışı girişlerin önüne geçebilmek için Geri Gönderme Merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler haklarında sınır dışı etme kararı alınıp idari gözetim altında tutulan yabancıların tutulduğu merkezler olup Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından takibi sağlanmaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 17).

1.4. GÖÇÜN NEDENLERİ

Göçü bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlamak genel kabul görmüş bir yaklaşım olsa da yer değiştirmelerin altında belli dinamiklerin olduğu açıktır. Göçmen diye ifade edilen yer değiştiren insanların doğup büyüdüğü, sayısız anılarının olduğu, sevdiklerinin olduğu toprak parçasını bırakıp, yabancı olduğu bir toprak parçasına doğru yolculuğunun haklı nedenleri olduğu görülmektedir. Yolculuğa çıkmadan önce bu kararın alınmasının altında yatan faktörler göçün nedenleri olarak sayılır. Ancak bu nedenleri kesin sınırlar içerisine almak mümkün değildir (Erdoğan, 2015, s. 4-22).

Göçün bölgeden bölgeye göre değişiklik gösteren sebepleri bulunmaktadır. Burada göçün tüm insanlığı kapsayacak genişlikte olması, topluluklara göre farklı biçim ve içerikte gerçekleşmesi göç etme nedenlerini çeşitlendirmektedir (Töre, 2016, s. 49). Göç etme duygusunun altında yatan dinamikler en açık ifade ile “itici nedenler-çekici nedenler” olarak ele alınabilir. Göçmenlerin iktisadi, siyasi ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları bir bölgeden söz konusu ihtiyaçlarını daha rahat

karşılatabildikleri bir bölgeye göç etme arzuları çekici etmen olarak görülür. Buna göre göç etme arzusunda geride bırakılan bölge ve göç edilen bölgedeki itici ve çekici etmenler yatmaktadır (Faist, 2003, s. 14). İtici faktörler göçün kaynak noktası, çekici faktörler göçün hedef noktasıdır. İtici faktörler olarak yaşanan coğrafyadaki ücretlerin düşüklüğü, eğitim konusundaki yetersizlikler, siyasi fikirlerden dolayı karşılaşılan baskı, dinsel anlayıştan dolayı görülen zulüm, doğal afetler gibi insanlar için sıkıntı sebepleri sayılabilir (Çağlayan, 2006, s. 6). İtici faktörler yaşanan coğrafyadaki koşulların katlanamayacak seviyeye gelmesidir (Adıgüzel, 2016, s. 6). Çekici faktörler itici faktörlerin tamamlayıcısı durumundadır. Ters bir ilişkinin olduğu görülmektedir. İyi bir eğitim ortamı, dinini özgürce yaşayabilme, siyasi düşüncesini rahatça ifade edebilme çekici faktörlerin özellikleri arasındadır. Adam Smith, *Milletlerin Zenginliği* adlı eserinde işsizlik ve düşük ücretlerin göçe zorlayan itici faktörler olduğunu; yüksek gelir ise çekici faktör olduğunu ifade ederek, coğrafi bölgeler arasındaki bu farklılığın giderilmediği sürece göçün de devam edeceğini vurgulamıştır (Adıgüzel, 2016, s. 18).

İtici-çekici faktörlerin yanı sıra sosyal alanlar paradigması da göçün nedenlerini açıklar. Buna göre siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal ilişkiler/etkileşimler ülkelerin sınırları dışına çıkmıştır. Ulus aşırı bir alan yaratılmıştır. Dolayısıyla göç etme kararında göçmen sömürgeciliğin, kapitalizmin veya sanayileşmenin kurbanı olarak göç eğiliminde bulunmaktadır (Faist, 2003, s. 15).

Göçün her ülkeye göre farklı nedenleri olmaktadır. Ancak genel nedenler arasında ekonomik olarak gelir kaygısı, iş imkânları, kültürel alanların yetersizliği, sosyal çevrede güvenlik hissi gibi durumlar vardır. Bunun yanı sıra ölüm, doğum, yaş gibi demografik durumlarda göçün nedenleri arasında sayılmaktadır.

Göçün nedenleri incelerken sınıflandırmaya tabii tutmak konunun anlaşılması noktasında faydalı olacaktır. Göçe etki eden nedenleri ekonomik nedenler, siyasi nedenler, çatışma-etnik nedenler ve çevresel nedenler olarak sınıflandırılabilir.

1.4.1. Ekonomik Sebepler

Göç kararı alınırken göçmenin bu noktada etkilendiği faktörler ön plana çıkar. Ekonomik göstergelerde göç kararı almada ilk planda tutulan göstergelerdir. Bölgelerde yaşanan geçim, yaşam sıkıntıları, bölgeler arasındaki ücret ve gelire ilişkin

farklılıklar, insanları bir bölgeden başka bir bölgeye taşımaktadır. Bir bölgede görülen açlık, kıtlık ve işsizlik gibi insanların yaşamlarını sürdürmeyi zorlaştıran unsurları barındıran ekonomik sebepler, kişinin bölge değiştirme eğilimine girmesine neden olmaktadır. Ekonomik anlamda diğer bölgelere göre daha iyi durumda olan bölgeler bu hareketin ilk tercihi olmaktadır. Göçler genelde kişi başına düşen milli geliri az bölgeden, kişi başına düşen milli geliri fazla olan bölgeye doğru olmuştur (Buz, 2004, s. 18). Özellikle son dönemlerde dünyadaki gelişmişlik seviyesinin artışı ile bireyler yaşam standartlarına dair beklentilerini artırmış, eğitim, sağlık, gıda gibi ihtiyaçlarını daha kaliteli karşılama arayışına girmiştir. Dolayısıyla insanlar daha kaliteli yaşam şartları sağlamak adına istihdam arayışına girmiştir. Ancak istihdam olanaklarının bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği göz önünde alındığında insanlar söz konusu ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabilecek istihdam olanaklarına sahip bölgelere göç etmektedirler (Yıldız, 2017, s. 1819).

Bir çekici faktör olarak sanayileşmiş bölgelerdeki şartlar kişinin göç kararı almasında etkili olmuştur. Sanayileşmiş bölgelerdeki emek gücü ihtiyacı kırsal alanlarda yaşayan, sanayileşmemiş bölgelerden karşılanmıştır (Erdoğan, 2015, s. 4-22). Amerikan kıtasında ihtiyaç duyulan iş gücü neticesinde milyonlarca siyahinin Amerika'ya doğru göç etmesi veya ettirilmesi ekonomik temelli göçlerdendir. Daha sonra Avrupa kıtasından da milyonlarca insanın göç etmesi ekonomik faktörlerin ön planda olduğu göçlerdendir. 1989'da SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya başta olmak üzere SSCB'den ayrılan ülkelerde yaşanan ekonomik sıkıntılar Avrupa'ya doğru bir göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur (Mutluer, 2003, s. 12).

1.4.2. Siyasi Sebepler

Yaşanan göçlerin temelinde ekonomik sebeplerin yanında siyasi sebeplerde etkili olmaktadır. Salt siyasi nedenlerden dolayı yaşadığı ülkeyi/bölgeyi terk etmek zorunda kalan insanlar bulunmaktadır. Bunun altında yatan temel noktalar; yaşanan yerdeki rejimin çöküşü, istikrarsızlık, iç karışıklıklar, siyasal sistemin işleyememesi gibi nedenlerdir. Hükümetlerin ülkede yaşanan sıkıntıları çözmede yetersiz kalması veya isteksiz olması o ülkede yaşayanların göç etmesine neden olmaktadır. Ülkede var olan hükümete karşı görüşte olan insanların, insan haklarını çiğneyecek şekilde gördükleri baskı ve zulüm kişilerin veya grupların ülkeyi terk etme eğilimine

girmesine sebebiyet vermektedir (Sander, 2017, s. 219-220). Barış, huzur, güvenlik, özgürlük ve adaletin zor temin edildiği bölgelerden, barış, huzur, adalet, güvenlik ve yüksek yaşam standartların temin edildiği bölgelere yapılan göçler siyasi sebepli göçlerdendir (Yıldız, 2017, s. 1819). Son yıllarda göz önünde olan Suriye'deki rejimin uyguladığı baskıcı yöntemler insanların doğup büyüdüğü toprakları haklı sebeplerle terk etmesine neden olmuştur. İran'daki rejim değişikliği, Afrika'daki yetersiz hükümetler, Ortadoğu'daki baskıcı rejimler insanların huzursuzluk duyup yer değiştirme kararı almasında etkili olmuştur (Erdoğan, 2015, s. 4-22).

1.4.3. Çatışma-Etnik Sebepler

Bir ülkede yaşanan çatışmalar ne sebeple olursa olsun o ülkede yaşayan herkese zarar vermektedir. Bir çatışma veya savaş sonrasında o bölgenin tüm kaynakları zarar görmekte, temel ihtiyaç ve gereksinimlerin karşılanması zorlaşmaktadır. Savaş içerisinde olan veya savaştan çıkmış ülkenin ekonomisinin bu durumla mücadele etmesi mümkün değildir. Savaşta yaşanan insan hakları ihlalleri, insanların can güvenliğinden şüphe etmesi, var olan yönetimin insanlara güvence sağlayamaması insanların göç kararı almasında etkili olmaktadır. Özellikle savaşın sivillere sıçraması göçü en öncelikli karar haline getirmektedir. Toplum içerisinde var olan çeşitli etnik gruplardan güçlü olan etnik grubun zayıf olan etnik grubu bir sömürü haline getirmesi, kendi etnik grubuna orantısızca fayda sağlaması, zayıf olan etnik grubun kitlesel olarak göç etmesine sebebiyet vermektedir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrası kıtalardaki çatışmalar Avrupa'da, Asya'da ve Afrika'da sınırların değişmesine neden olmuş, insanların sınır aşmasına sebebiyet vermiştir. Suriye'de son yıllarda yaşanan insan hakları ihlalleri ve çatışmalar, milyonlarca insanın doğup büyüdüğü toprak parçasından kopmasıyla sonuçlanmıştır. Uluslararası kamuoyunun yetersiz kalmasıyla bu insan hakları trajedisinin temelinde politik-çatışma-etnik sebepler yatmaktadır (Erdoğan, 2015, s. 4-22).

1.4.4. Çevresel Sebepler

Doğal şartların getirdiği veya insanların doğaya etki edip tahrip etmesi sonucu insanların yaşamlarını ikame etmede karşılaştıkları zorluklar neticesinde göç kararı alınmaktadır. Depremler, taşkınlar, toprak kaymaları gibi doğal felaketler sonucu insanlar ev ve iş yerlerinden olabilmektedirler. Söz konusu bu etki ile insanlar yeni

coğrafyaya göç etme kararı almaktadırlar. Savaş sonrası bölgedeki tahribatın getirdiği olumsuzlarda yer değiştirmede etkili olmaktadır. Yine aynı şekilde ormanların yok olması, tarım arazilerin kullanılamaz hale gelmesi ile insanlar ümitlerini farklı bir bölgeye göç etmede arayabilirler (Töre, 2016, s. 50).

1.5. GÖÇ EĞİLİMLERİ

Göç yapısı itibariyle dünyanın her köşesinde toplumları ve siyaseti etkileyen ulusaşırı bir olaydır. Göç bölgeden bölgeye farklılık gösteren bir dinamiğe sahip olması itibariyle tarihsel süreç içinde göç üzerinde farklı eğilimler oluşmuştur. Bu dinamiklerin altında her bölgenin kendine özgü özellikleri yatmaktadır. Castles ve Miller göçün genel eğilimlerini beş farklı başlık altında toplamışlardır (Castles ve Miller, 2008 s. 13).

Göçün küreselleşmesi; küreselleşme bireylerin, toplulukların ve ulusların birbirine bağımlı hale gelmesini, tek bir dünya içinde yaşamayı, duygu ve düşüncede evrensel olmayı ifade eder. Küreselleşme, göç nedenlerinin oluşması, göç edilecek yerin seçimi ve göç edilecek yerdeki şartlara kadar geniş bir çerçevede etkili olan bir kavram olmakla beraber ulusallıktan çıkıp daha çok küresel bir hale gelmiştir. Bununla beraber yer kürede göç hareketleri gittikçe her ülkeyi eş zamanlı olarak etkilemeye başlamıştır. Göç veren ve göç alan ülkeler çeşitlenmekte ve göç alan ülkelerde farklı kültürler yerleşmektedir.

Göçün hızlanması; küreselleşen yeni dünyada göç hareketleri boyu ve hacim olarak artmaktadır. Artan göç hareketleri karşısında var olan uygulamalar yetersiz kalmakla beraber hükümetlerin bu hızlı göç karşısındaki politikaları da değişmektedir. Göç hareketlerinin dünyanın her yerinde sayısını artırıyor olması hükümetleri yeni politikalar üretmeye itmektedir.

Göçün farklılaşması; göç sadece emek piyasasında kullanılan iş gücü değil, mülteci, sığınmacı ve koruma altındaki kişileri içeren bir yapıya evrilmiştir. Tüm önleme çalışmalarına rağmen farklılaşma devam etmektedir.

Göçün kadınsallaşması; göç eylemini kadının tek başına gerçekleştirmesine göçün kadınsallaşması denmektedir. Göç hareketlerinde kadınların erkeklere oranla daha fazla göçe katıldıkları görülmektedir. Günümüzde dünyadaki göçmenlerin

neredeyse yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Genel anlamda kadınlar kısa mesafeli göçe katılırken erkekler uzun mesafeli göçe katılmışlardır. Kadınlar daha fazla iş gücü içerisinde olması göçün kadınsallaştığına işarettir. Göç sahnesinde kadınların görünürlüğü artmıştır.

Göçün siyasallaşması; göçün bölgelere getirdiği etkiler ikili antlaşmaların, görüşmelerin sayılarını artırmıştır. Güvenlik endişesi bölgesel anlamda ilişkilerin artmasında etkili olmuştur. Suriye’de yaşanan olaylar neticesinde Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki geri kabul temelli görüşmeler göçün siyasallaştığına açık bir örnektir.

1.6. GÖÇ KURAMLARI

Küreselleşme ile birlikte artan göç hareketleri, yeryüzündeki insanların coğrafya değişimi göç, göçmen ilişkisini bir anlamda önemli hale getirmiştir. Göç ve göçmen ilişkisinin karmaşık bir yapıda olduğu göz önüne alındığında, bu iki kavram arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak zorlaşmaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişkinin net bir şekilde anlaşılması alınacak önlemler açısından değerli olacaktır. Göçün dinamikleri gereği farklılıklar gösterdiği, her göçün farklı ele alınması gerektiği açıktır. Bu anlamda göçü ele alan kuramlar göçün anlamlandırılması noktasında katkılar sunmaktadır.

1.6.1. Ravenstein’in Göç Kuramları

Ravenstein’in çalışmalarında amaç göç olgusuna dair genel kabulleri yansıtmaktır. Çalışmanın kökenini 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı oluşturmuştur. Bu veriler ışığında yedi göç kuramı belirlemiştir. Çalışma aynı zamanda sonradan yazılan göç kuramlarına da kaynaklık ediyor olmasının yanında göç ile ilgili bilinen ilk çalışmadır (Yalçın, 2017, s. 22).

Çalışmanın temel dinamikleri 19. yüzyılda yaşanan endüstrileşme ve kentleşme olgularından oluşmaktadır. Sanayileşme ile kentlerde artan iş imkânları, kırsal alandan kentlere doğru bir hareketin oluşmasına neden olmuştur. Buradaki amaç daha rahat bir hayat yaşama arzusu temelinde olmuştur. Buradan hareketle Ravenstein “The Laws of Migration” adlı makalesinde “göç ve mesafe”, “göç ve basamakları”, “yayıma ve emme süreci”, “göç zincirleri”, “doğrudan göç”, “kır-kent yerleşimcileri

farkı” ve “kadın erkek farkı” olmak üzere yedi göç kanunu açıklamıştır (Ravenstein, 1889, s. 167-235).

Göç ve mesafe; göçün genelde kısa mesafeler arasında olduğunu ve bu kısa mesafeli göçlerin bir dalga haline gelebileceğini iddia etmiştir. Bunun sebebi ise göç edilen yerdeki iş imkânlarının yerli nüfusa oranıyla alakalıdır. Göç eden kişi gittiği yerde iş imkânlarını rahat bir şekilde bulabiliyor ise bu göçü yayarak daha büyük bir boyut haline getirebilmektedir.

Göç ve basamakları; sanayileşme ile kentlerde artan avantajlar kırsal alandan kentlere göçü artırmıştır. Kırsal alandaki bu göç ile yaşanan nüfus seyrelmesi başka bir kırsal alandan oraya doğru göçle dolmaktadır. Bu şekil kentlere yaklaştıkça kentlerin sağladığı avantajlar daha rahat kullanılmış olmaktadır.

Yayıma ve emme süreci; bu iki süreç birbiriyle bağlantılıdır. Göç eden insanların göç etmedeki isteklerinde kentlerde yeni oluşan pazardan pay alma isteğidir. Bu pay alma isteği kentlerde yayılmayı getirmiştir. Hızlı artan kentleşme ve sanayileşmenin ihtiyaç duyduğu iş gücü, göç ile karşılanmaktadır. Dolayısıyla göç kentlerde emilmektedir.

Göç zincirleri; göç başladığında ardı ardına devam etmektedir. Göç alan yerlerde aynı zamanda göç vermektedir. Dolayısıyla bu bir zincir şeklinde birbiriyle ilintilidir.

Doğrudan göç; bu görüşünde göçün uzun mesafeli basamaksız olduğundan bahseder. Büyük sanayi kentlerine oradaki şartların cazibesıyla direk olarak yerleşme tercih edilmektedir.

Kır kent yerleşimcileri farkı; kentlerde yaşayan yerleşikler, kırsalda yaşayanlara nazaran daha az göç etme eğilimdedirler. Kentlere doğru yapılan göç kentlerde hali hazırda yaşayanları yerinden oynatmamaktadır. Kırsaldan kırsala yapılan göç ise bunun tam tersi bir basamak şeklinde zincirleme olarak gerçekleşir.

Kadın erkek farkı; kadınlar erkeklere göre daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu ancak erkeklerin daha uzun mesafeli göçlere eğilimi olduğunun altını çizmiştir.

Ravenstein göçün temel etmenini ekonomik sebepler olarak belirlemiş ve göçü bir sürekliliği olan olgu halinde olduğunu vurgulamıştır. Bu iki olgu günümüzde karmaşık bir yapı içerisinde olan göçü tanımlamada eksik kalmıştır. Göç etmedeki yer konusu oradaki maliyet kazanç hesabı üzerine gerçekleşmektedir. Bu anlayış neoklasik ekonomik temelli göç çalışmalarına kaynaklık etmiştir (Çağlayan, 2006, s. 69).

1.6.2. Everett Lee Göç Kuramı; İtme-Çekme

Everett Lee, Bir Göç Teorisi “A Theory of Migration” adlı makalede Ravenstein fikirlerine atıfta bulunarak bir saptama yapmıştır (Lee, 1966, s. 47-57). Bu kuramda göçmenden çok göçe dikkat çekilirken göçün arka plana atılmamasına vurgu yapılmıştır. İtme-çekme kuramı olarak da bilinen bu anlayışta göçe etki eden itici ve çekici faktörlerin olduğunu ve bundan hareketle dört farklı temel etkenden söz etmiştir (Yalçın, 2017, s. 30). Bunlar;

- Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- İşe karışan engeller,
- Bireysel faktörlerdir.

Lee'nin kuramında itme-çekme kuramları bireysel ve görecelidir. Kişisel özellikler, cinsiyet, yaş gibi farklılıkları olan etmenler sadece değerlendirme konusu iken göç için kişisel avantajlar ve dezavantajlar önemlidir. İtme ve çekme faktörleri bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmektedir. Mutlak itme faktörü olmadığı gibi mutlak çekme faktöründen de söz edilmediği görülür (Çağlayan, 2006, s. 74) .

İtme çekme kuramında göçün belirleyicisi olarak iki farklı etmenden bahsedilir. Göç eden kişinin kendisi için en doğru kararı vermedeki çalışmalarında kişisel (mikro) ve kişisel olmayan (makro) faktörler olarak adlandırılan etkileri iyi hesaplaması gerekmektedir. Bunun aksi durumunda gittiği yerde hayal kırıklığına uğrayabilir. Ancak bu iddialar savaş gibi bir durumda, hesaplama yapma şansının olmadığı durumlarda geçerli olmayacaktır.

Göç sadece itme ve çekme faktörler ile açıklanacak bir süreç veya artılar ile eksilerin hesabından çıkan bir sonuç değildir. Göç başlı başına içinde çok farklı

dinamikleri barındıran, kişisel olan ve kişisel olmayan hesapların ön plana çıktığı bir süreçtir (Lee, 1966, s. 47-57).

1.6.3. Petersen Göç Kuramı

Bu kuramda aslında her insanın aynı olduğu savına karşı çıkmaktadır. Eğer her insan aynı ise bazıları göç ederken bazıları neden göç eğilimi içerisine girmez. Kuramdaki temel amaç itme çekme faktörlerinin altında yatan asıl nedenleri analiz etmektir (Petersen, 1978, s. 256-266). Göç süreci içinde tarihsel döngünün önemli olmakla beraber, belli bir dönem itme faktörü olan etmenler başka bir dönemde çekme faktörü olarak ele alınabilir. Ekonominin de bu süreçte önemli olduğunun altını çizen Petersen, ekonomideki dalgalanmalar sınıfsal farklılıklara göre farklı etkiler doğurabilir. Bu kapsamda bireysel ve sınıfsal farklılıkları ele alarak dört farklı göç tipi belirlemiştir (Petersen, 1978, s. 256-266).

İlkel (primitive) göçler; doğal olaylar neticesinde gerçekleşen göçler olarak tanımlama yapmaktadır. Sel, kuraklık gibi çevresel etkilerin insanların göç eğilimine girmesine sebebiyet verir. Eski çağlarda yaşayan göçebe topluluklar bu kapsamda örnek verilebilir.

Zoraki (forced) ve yönlendirilen (impelled) göçler; sosyal hayatın getirdiği baskı ön plandadır. Bu baskılara rağmen göç edip etmeme kararı kişinin kendi iradesine bağlı kalmış ise bu göç tipi yönlendirilen göç olarak ele alınırken, söz konusu irade dışı gerçekleşen göç tipine ise zoraki göç olarak ele alınmıştır. Nazilerin Yahudilere uyguladıkları anti-semitik politikaları zoraki göçe örnektir.

Serbest (free) göç; kişilerin, toplumların tamamen kendi iradeleriyle, herhangi bir baskı, zulüm korkusunun olmadığı, bireysel faktörlerin ön planda olduğu göç tipidir. Kişisel göç olarak da tanımlanabilir.

Kitlesel (mass) göç; Petersen dünyadaki yaşanan teknolojik gelişmelerin, ulaşım ağlarının artması ve yaygınlaşmasını göçün kitleselleşmesine etki yaptığını vurgulamaktadır. Bu göç tipini diğer göç tiplerinden ayırıp kolektif bir eylem olduğunu vurgulamıştır. Bölgeye göç eden ilk gruplar oradaki şartların cezbediciliği geride kalanlara aktararak göçün kitlesel hale gelmesine katkı yapmaktadır.

Petersen yaptığı bu çalışmada göç tiplerinin altında yatan nedenlerin sadece itme-çekme faktörlerinden ibaret olmadığını aynı zamanda kişisel ve toplumsal faktörlerinde etkili olduğunu altını çizmektedir. Göç çalışmasında birden fazla faktörü kullanması günümüzdeki göç çalışmalarına aydınlık etmektedir.

1.6.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Göçmeni sosyal bir aktör olarak gören bu kuram, kişileri, toplumları daha çok göçe iten sebepler üzerine yoğunlaşmış olup kişisel kararların ön planda olduğunu savunur. İlk kez 1940 yılında Stouffer Kesişen fırsatlar (intervening opportunities) kuramından bahsetmiştir (Komisyon, 2012, s. 14). Bu çalışmada Cleveland kentinin nüfuslarını veri olarak kullanmış ve evlerinden taşınmış kişiler üzerinden bir analiz yapmıştır (Çağlayan, 2006, s. 77).

Göç edilecek mesafe, göç edilecek yerdeki şartlar ve bu şartların miktarları bu kuramın önemli üç noktasıdır. Bunlardan mesafe diğerlerine göre analiz aşamasında daha çok ön planda tutulmaktadır. Stouffer'a göre göç edilecek iki farklı çekim merkezine göçü belirleyen etmen mesafedir. Göç edilecek yerdeki iş imkânları göç etmede önemlidir. Ancak göç edilecek yer ile yerleşik yer arasındaki mesafe kişilerin göç etmedeki eğilimlerine artı yönde bir katkı yapmaktadır (Jansen, 1970, s. 11). Göç için katledilecek mesafe, aşılacak sınırlar göç üzerinde negatif bir etki yaratmaktadır. Çünkü her bir sınır geçişinde kontrol mekanizmaları olacak, bu mekanizmalarda göçü zorlaştıracaktır.

Kesişen Fırsatlar Kuramı daha açık ekonomik temelli bir kuram olup, geniş bir yelpazeye sahip değildir. Daha çok işçi göçleri üzerinden analizlerin yapıldığından göç edilecek yerdeki iş imkânlarının büyüklüğü aynı zamanda göçün de büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Küreselleşmeyle beraber iş göçü de farklılaşmış ve iyi eğitilmiş, nitelikli kişilerin daha ucuza çalıştırılması halini almıştır. Bu durum bir fırsat yakalamaktan daha çok bir çaresizlik halini almıştır. Genel göçlere bakıldığında göç edilen yerdeki fırsatlardan bihaber olma durumunun olduğu görülmekte, çaresiz bir şekilde göç edilmektedir. Özellikle ülkemizde İstanbul'a veya Almanya'ya göçler bilinçli bir göç hareketi değil, çaresizlik içinde yapılmış bir göç hareketidir (Tatlıdil, 2009, s. 60).

1.6.5. Merkez Çevre Kuramı

Bağımlılık Okulu olarak da bilinen bu kuram Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok düşünürün katkılarıyla oluşmuştur (Çağlayan, 2006, s. 80). Temel argümanı, dünya merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmış olup birbirine ekonomik faktörlerle bağlanmıştır. Merkez çevre kuramının günümüzdeki yansıması kapitalizm ve ulus devlet üzerinden olmuştur. Merkez-çevre kuramına göre çevre ülkeler merkez ülkelerin vazgeçilmezi konumundadır (Shils, 2002, s. 86-96). Bu iki tarafın birbirine bağımlı olduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Merkez ülkelerin ihtiyaç duyduğu ucuz iş gücü, hammadde ve malların pazarı çevre ülkelere sağlanmaktadır. Çevre ülkelerde refah seviyesini, ekonomisini geliştirmek adına merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır (Çağlayan, 2006, s. 80).

Göç olgusu bağlamında Merkez Çevre Kuramı, merkez ülkelerin (ABD, Japonya, Almanya, Fransa, Rusya, Avustralya, Suudi Arabistan, İtalya, Çin gibi) ihtiyaç duyduğu hammadde, ucuz iş gücünü karşılayabilmek adına kontrollü olsa da göçe izin vermektedir. Merkez ülkelerin ürettikleri politikalarda tamamen nitelikli göçlere izin verilmektedir. Çevre ülkelere (Somali, Hindistan, Bangladeş gibi) karşılanan nitelikli iş gücü doğal olarak maliyeti düşük üretim anlamına gelmektedir. Bir diğer göç eğilimi de vasıfsız tiplerin göçlerinin sağlanmasıdır. Merkez ülkeler kendi ülkesindeki vasıfsız elemanlara nazaran daha ucuza çalışabilecek vasıfsızları bulup yine maliyet anlamında kazanç sağlamaktadır. Ancak son dönemlerde bu olgu merkez ülkeden çevre ülkeye doğru akmaktadır. Çevre ülkelere akan bu kapitalist akım, o ülkede etkiler yaratmıştır. Çevre ülkede kurulan fabrikalar, iş akımları kısaca sermayenin hareketli olması ülke içinde kırsal alandan, gelişmekte olan alanlara doğru bir göç hareketi doğurmuştur. Bu ilişkiler hem çevre ülkelere merkez ülkelere göçe neden olmuş, hem de çevre ülkeler içinde göç hareketlerine neden olmuştur.

1.6.6. Göç Sistemleri Kuramı

Göç Sistemleri Kuramının temelinde iki veya daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerinden kurduğu bir ilişki söz konusudur. İlişki birbirine yakın iki ülke arasında olabilirken birbiriyle uzak iki ülke arasında da olabilir. Kuramın tezleri arasında göç alan ve göç veren ülkeler arasında göçten öte bir ilişki olduğu yatar. Bu ilişki ekonomik temelli, ticari, politik veya bir savaş sebebiyle olmuş

olabilir. Türkiye ve Bulgaristan arasında yaşanan göçmen değişimi örnek verilebilir (Castles ve Miller, 2008, s. 23-24).

Faist göç sistemleri kuramını dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında bir bağlantı olarak görmüş ve kuramın üç ana niteliği olduğunu ifade etmiştir (Faist, 2003, s. 82-83). Bunlar;

- Göç tek seferlik yapılan bir yer değiştirme hareketi değildir. Bir kere göç edilirse her seferinde üstüne katarak devam eder. Bu süreçler üzerinde yoğunlaşması gerekir.
- Göç sistemi bireyler üzerinden değil daha çok ülkeler arasındaki bağlar üzerinden gerçekleşir. İki veya daha fazla ulus devlet ile gerçekleşir. Kurulan bağlar göç hareketi başlamadan önce gerçekleşmiştir.
- Göç sürecine katılan bireyler ülkeler arasındaki farkları ve karşılaşacakları zorlukları aşmak için karşı stratejiler üretirler. Üretilen bu stratejilerde önemli nokta toplumsal ağlardır.

Faist'in göç kuramlarına genel bakışı, göçün uluslararası boyutu üzerine olup göçün aynı zamanda uluslararası bir yeni alan oluşturduğu üzerinedir. Bu yeni alan ulusaşırı toplumsal alanlardır.

1.6.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler Ağı Kuramı göç alan ülke ile göç veren ülke arasındaki sosyal ağlar olarak tanımlanmaktadır. Bu ağlar göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasındaki bağlantılardır (Abadan Unat, 2002, s. 18). Kuramın kökeninde bir coğrafyadan yeni bir coğrafyaya doğru başlayan göçün devam etmesinde, öncü olarak giden göçmenlerin kurdukları bağlantılar vardır. Öncü giden grup tecrübeleriyle ayrıldıkları bölgeyi birbirine bağlarlar. İlişkiler ağı kuramı göçün üzerinde hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı bir etkiye sahiptir. Çünkü göçün maliyetinin düşük olması, risklerin az olması göç üzerinde yaygınlaştırıcı bir etki yapar. Göç eden öncü grup için bu yolculuk bilinmezlikle doludur. Hedef ülkede bağlantıları olmadığı için maliyetlidir. Hedef ülkedeki piyasa araştırması, iş imkânlarının takibi gibi etmenler öncü grup için maliyet doğurmaktadır. Ancak daha sonra göç edecek gruplar için hedef ülkedeki ağlar onların göç sürecini daha az maliyetle sonlandırmasına katkı yapacaktır. Öncü grup yeni gelenlere yardım edecektir (Yazan, 2016, s. 45). Böylece göçün sürdürülebilirliği

artmış olacaktır. Göç hareketlerinin başlamasında ve sürdürülebilmesinde bilginin paylaşılması (göç edilecek bölgedeki iş imkânları, ulaşımdaki zorluklar, çevreye uyum gibi) önemli bir yer tutmaktadır.

İlişkiler Ağı Kuramında aile ve cemaat büyük öneme sahiptir. Göç kararı genelde bireysel olarak değil ailece alınan bir karardır. Ailece alınan göç kararında ilk olarak genç bireyler tercih edilir ve göç hareketi ilk göç eden kişinin kaynak ülkede kurduğu bağlantılar neticesinde bütün aile bireyelerine dönüşür. Göç edilen yerdeki cemaat olgusuyla kendi sosyal ve kültürel alt yapılar oluşturulur. Kendilerine has ibadethaneler, dernekler, dükkânlar gibi oluşumlar yapılır (Castler ve Miller, 2008, s. 38). 2011 Suriye krizi ile başlayan göçler neticesinde Suriyeliler yaşadıkları yerlerde kendi dinamikleri oluşturmuşlardır. Yardımlaşma dernekleri, kendi kültürlerine has ihtiyaçları karşılayacak dükkânlar açmaya başlamışlardır.

1.7. GÖÇ HAREKETİNİN ETKİLERİ

Göç, yola çıkmadan önce üzerinde düşünülmüş, faydaları ve zararları hesaplanmış bir olgu varsayıldığından, göç kararını verme sürecindeki dinamikler göçün türünü belirlemektedir. Göç sonrası oluşan durumda ekonomik, sosyal, politik gibi etkiler söz konusu olabilir. Bu etkiler pozitif anlamda olabileceği gibi göç ettiği yere ve şartlara göre negatif etkilerde olabilir. Göç bir neden olabildiği gibi aynı zamanda bir sonuçtur (Yılmaz, 2014, s. 1691). Göçün getirdiği toplumsal ve sosyal etkiler bunu belirler.

Göç olgusunun etkileri transit ülke olarak adlandırılan göçmenlerin nihai hedeflerine ulaşmak için bir geçiş noktası olarak gördükleri toprak parçaları üzerinde de bulunur. Göçmenlerin transit ülkede kaldıkları sürenin kısa olması etkilerinin görülmesi açısından zorluk çıkarmaktadır. Türkiye birçok göçmen için Avrupa'ya ulaşmada transit ülke konumunda olmuştur. Özellikle Suriye krizi sonrası Suriyeliler Avrupa'ya geçişte Türkiye'yi bir köprü olarak kullanmaktadır.

Göç dalgalarının yarattığı etkiler göç veren topluma ve göç alan topluma göre farklılıklar gösterebilmektedir. Göçmenlere potansiyel sosyal, siyasi ve ekonomik dengeleri bozacak bir kitle olarak bakılmaktadır (Deniz, 2014, s. 184-189). Bu dengeleri bozacak kitleye karşı göç alma ihtimali olan ülkeler göçü engelleme adına sert önlemler almaktadırlar. Göçün engellenemediği ülkelerde karşılaşılan etkiler;

toplumsal, ekonomik, siyasi ve temel hizmetler üzerinden ön plana çıkmaktadır. (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16-21).

1.7.1 Toplumsal Etkileri

Göçün beraberinde getirdiği nüfus hem göç alan ülkede hem de göç veren ülkede bir takım olumlu ve olumsuz etkiler bırakmaktadır (Bayraklı, 2007, s. 41). Toplumsal alandaki etkiler dolayısıyla hem yerel halkı hem de göçmenleri etkilemektedir. Göçmenlerin göç ettikleri coğrafyada daha önce bilmedikleri bir kültürle karşılaşmaları muhtemeldir. Bu kültür karmaşası arasında topluma uyum sağlamaları ve kendi kültürleri yaşama isteği zorlu bir süreçtir (Yılmaz, 2014, s. 1695). Göç veren ülkedeki yeme içme alışkanlığı, giyinme, eğlenme, barınma, akrabalık gibi kültürel altyapılar göç edilen yer ile farklılık göstermesi durumunda bir yandan kendi kültürünü yaşama diğer yandan yeni kültüre adapte olma sürecini doğurmaktadır. Bu süreç sonrasında anavatanlarına döndüklerinde göç ettikleri coğrafyanın kültürünü anavatanda da devam ettirmesi göç veren ülke için yeni bir durumdur. Kimi topluluklar için bu pozitif etki yaratırken başka bir toplum için negatif bir etki yaratabilir (Park, 1914, s. 606-623). Türkiye'den Almanya'ya göç edenler orada karşılaştıkları yeni kültürü kendi ülkesine taşıması olumlu bir etki yaratmıştır. Kız çocukların okuması kültürü göç ettikleri yerden görüp kendi kaynak ülkelerine aktardığı bir eylemdir.

Göçler yoğun ve kontrolsüz bir biçimde gerçekleştiği dönemlerde toplumsal etkiler oluşturmaktadır (Kaygalak, 2009, s. 18-20). Özellikle yerel halk ile göçmenler arasında oluşturduğu etkiler bölgedeki yaşam sürecine etki etmektedir. Her ne kadar iki grup arasında etkileşimler olsa da söz konusu süreçte bazı gruplarda içine kapanmışlık, dışlanmışlık hisleri ırkçılık, yabancılık ve ayrımcılık gibi sorunlara neden olmaktadır. Yerel halk ile göçmenler arasındaki etnik köken, mezhep, dini inançlar, dil faktörü gibi farklılıklar zamanla kalıcı problemlere dönüşmekle beraber yabancı düşmanlığı yaratmaktadır (Göker, 2015, s. 45).

Bölgeye giren yeni nüfus karşısında var olan toplumsal yapı bir takım değişikliklere uğramaktadır. Kentlerde artan nüfustan dolayı çarpık yapılaşmaların oluşması, gecekondu sayılarının artması, göçmenlerin eğitime ulaşmada yaşadıkları sıkıntıdan kaynaklı uzun vadede suç oranlarının artabilme ihtimali, göçmenlerin doğum oranlarına göre demografik yapıda meydana getireceği değişimler ve yerel

halkın azınlık durumuna düşmesi, yerel halk ile göçmenler arasındaki uyuşmazlıklardan dolayı toplumsal huzurun bozulma ihtimali, cinsel istismar vakalarındaki artışlar, çocuk işçi sayılarındaki artışlar var olan bir yapının, nüfusun, topluluğun içerisine yerleşen yeni bir grubun getirdiği toplumsal etkiler olarak sayılmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16).

1.7.2 Ekonomik Etkileri

Ekonomik temelli göç veren bir ülkede göç, göçmenlerin gittikleri yerlerde daha rahat bir yaşam bulabilme ihtimali üzerinden gerçekleşmektedir. Bireyler daha iyi bir yaşam şartı için göç ettikleri için tercihleri ekonomik olarak daha iyi durumda olan bir bölge olmaktadır. Dolayısıyla göç alan ve göç veren ülkede ekonomik temelli çeşitli etkiler olmaktadır.

Göçmenler gittikleri ülkelerdeki kazançlarını anavatanlarına aktarması bir şekilde göç veren ülkeye döviz girişine neden olmaktadır. Bu döviz girişi ile beraber yeni iş imkânları yaratma, daha kaliteli sağlık hizmeti oluşturma, eğitim alanına etki, alt yapıyı güçlendirme ve yoksul hane sayısındaki azalma gibi etkiler oluşturmaktadır. Türkiye'den Almanya'ya verilen göç bu anlamda örnek gösterilebilir. 1960'lı yıllarda başlayan göç dalgası Türkiye'ye kısmen döviz girişi sağlamıştır. Almanya'da iş gücü olarak çalışan Türk göçmenlerin kazançlarını ülkesine aktarması olumlu bir etki yaratmıştır. (Yılmaz, 2014, s. 1694).

Göç veren ülkedeki girişimcilerin, nitelikli göçmenlerin ayrılması sonucu üretim kapasitesi düşmekte ve verimlilik/ekonomik büyüme yavaşlamaktadır (Chimhowu, 2005, s. 95).

Göç alan ülke kendi iç piyasasında iş gücü ihtiyacını göçmenlerden karşılamaya başlamaktadır. Göçmenlerin iş gücü ihtiyacını karşılaması dolaylı yoldan ekonomiye olumlu etki yapmaktadır. Ancak göç alan ülkedeki işgücü fazlalığı kontrol edilmezse vasıfsız işçi kitlesi doğacak, bu durum doğrudan düşük ücretli çalışan sayısını artıracak ve kayıt dışı istihdam ile sonuçlanacaktır (Muus, 2003, s. 15). Vergi ve sosyal gelirlerinde düşüş yaşanacak ve yerel halk için gelir kaybı, işsizlik oluşacaktır. Üretim verimliliği ve kapasitesi azalırken tüketim talebi aratacak bu durum beraberinde fiyatları ve dolayısıyla enflasyonu artıracaktır (Gençler ve Çiftçi, 2012, s. 323). Kaçak işçi çalıştırma sayılarındaki artış, kaçak işçi çalıştıran firmalar ile

çalıştırmayanlar arasında bir haksız rekabetin ortaya çıkması, kentlerde nüfusa bağlı olarak kira artışları gibi durumlar ekonomik anlamda göçün beraberinde getirdiği etkilerdendir.

1.7.3. Siyasi Etkileri

Göç olgusunun bir bölgeden başka bir bölgeye doğru yapıldığı göz önüne alındığında, göç; hem göç veren bölgeye hem de göç alan bölgeye siyasi etkiler yapmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 1692). Göç ile beraber oluşan bölgedeki yeni yapı, göçmenlerin varlığının getirdiği güvenlik endişesi, yerel halk açısından göçmenlerin daha çok suça yönelimli olduğu algısının bir söylem haline gelme ihtimali, yerel halk ile göçmenler arasında var olan olumsuz ilişkinin provokasyonlar ile kitlesel çatışmalar haline gelme olasılığı, göçmenlerin çoğunlukla kenar mahallelerde ikamet etmesi yerel halk ile sosyal uyumu zorlaştırması ve tüm bunların siyasi iktidar üzerinde baskı oluşturması yaşamı etkilemektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 18). Yaşanan göç hareketleri sonrası yeni bir bölgeye gelen göçmenler ile yerel halk arasında sorunlar çıkmaktadır. Sorunların temelinde var olan kültürel farklılıklar, topluluklar arasında yabancı düşmanlığı, ırkçılık gibi sorunlar çıkmaktadır (Göker, 2015, s. 45). Aynı zamanda bir arada yaşayan toplulukların farklılıklarından dolayı ahlaki bozulma, şiddet, terör eğilimlerinin artması ve de daha da önemlisi yeni gelen nüfusa karşı yapılacak ırkçı yaklaşımlara göçmenler tarafından intikam duygusuyla karşılık verilmesi göçün siyasi etkilerindendir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16) .

Göç alan bir bölgede devlet tarafından yeni gelen göçmenlere sağlanan hizmetler yerel halk açısından tepki ile karşılanmaktadır. Hâlihazırda yerel halk için var olan kaynakların yeni gelen nüfus için kullanılması (eğitim, sağlık gibi) yerel halk tarafından iktidara karşı bir siyasi baskı oluşturmaktadır. Örneğin bir bölgede yerel nüfus için var olan okul sayısı veya hastane sayısı yeni gelen nüfusla birlikte hala aynı tutuluyor ise baskıların oluşması kaçınılmazdır (Bayraklı, 2007, s. 43).

Son olarak göç eden toplumların göç ettikleri yerlerde asimile olma korkusu kendi ülkelerindeki ilişkilerini koparmama eğilimi ile sonuçlanmaktadır. Bu ilişki koparmama yolu daha çok politik alanlar ile sağlanmaktadır. Kişiler ilişkileri politik araçlarla devam ettirmektedirler. Dolayısıyla göçmenlerin bu davranışları, anavatanları ve göçmen olarak yaşadığı ülke arasında politik ilişkilerin artmasını

sağlamaktadır. Bu faaliyetler aynı zamanda diaspora çalışmalarına etki etmektedir (Kaya, 2001, s. 74).

1.7.4. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri

Göç sonucu bölgelerde temel hizmetlerin sağlanması hayati öneme sahiptir. Göçmenler göç davranışına girerken kendi buldukları bölgelerde temel ihtiyaçlardan yeterince yararlanamadıklarını düşünerek bu ihtiyaçları daha rahat karşılayabilecekleri bir bölgeye göç etme arzusu içindedirler. Hâlihazırda bölgedeki var olan nüfusa göre planlanan temel ihtiyaçların (eğitim, sağlık gibi) yeni bir nüfusun gelmesiyle yetmemesi olağan bir durumdur. Söz konusu bu durum yerel halk ile göçmenler arasında gerginlik yaratır ve temel hizmetlere erişimde sıkıntıların yaşanmasının tüm sebebi göçmenlere yüklenir. Aynı zamanda göçmenlerin gelmesi ile beraber oluşturulan yol, hastane, okul gibi hizmetler ek maliyetler getirmekte ve bu durum devletler için ek maliyetler oluşturmaktadır. Oluşturulan ek maliyetlerde dolaylı yoldan devlet bütçesinde açıklara neden olmaktadır (Bayraklı, 2007, s. 43).

Göç ile beraber gelen nüfus artışından dolayı, kentlerde konut yetersizliği başlar ve buna bağlı olarak gecekondulaşma artar, çarpık kentleşme oluşur. Altyapı hizmetlerinde aksamalar oluşur. Hâlihazırda var olan nüfusa göre yapılan planlama yeni gelen nüfus karşısında yetersiz kalır ve elektrik, yol, su gibi temel hizmetlerin yeni bölgelere götürülmesi zaman alır. Göçmenler için hayati öneme sahip eğitim olanakları, var olan mevcut derslik sayıları yeni durumda ihtiyaçlara cevap veremeyecek duruma gelir. Sağlık hizmetlerinde aksamalar ile birlikte hastanelerin var olan kapasitesi ihtiyaçları karşılamaz. Şehir içi ulaşım noktasında var olan araçlar talepleri karşılamada eksik kalır. Asayiş işlemlerinde kolluk kuvvetlerinin kendi var olan planlamaları yeni oluşan duruma yetişemeyecek seviyeye gelir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 168).

Sonuç olarak dinamik bir yapısı olan göç temel hizmetler üzerinde çeşitli etkiler bırakmaktadır. Bunun altında yatan en önemli etken var olan mevcut nüfusa göre yapılan planlamaların yeni gelen nüfus karşısında yetersiz kalıyor olmasıdır. Bu noktada devletlerin etkili politikalar geliştirmesi sorunun çözülmesi veya en azından azaltılması noktasında önem arz etmektedir. Eğitim, sağlık, barınma, gıda gibi

alanlarda göçmenlerde hesaplanarak atılacak adımlar yerel halk ile göçmenler arasında gerginlik oluşmadan bir arada yaşamayı sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK METİNLERİNDE VE TÜRKİYE'DE MÜLTECİ VE SIĞINMACI HAKLARI

2.1. ULUSLARARASI HUKUK

Uluslararası hukuk, mülteci ve sığınmacı hareketlerini incelemekle beraber bir düzenleme ortaya koymayı amaçlamaktadır. Mülteciler konusunda karar verici devlete sınırlamalar getirmektir. Devletler egemenlikleri gereği kendi iç düzenlemeleri yapıp kimlere hangi hakları sağlayacağına karar vermektedir. Ancak uygulamada farklılıkların olması uluslararası hukukun gerekli metinleri ortaya koymasını sağlamıştır. Devletler uluslararası alanda yaptıkları ikili antlaşmalar, dâhil oldukları sözleşmeler ile keyfi uygulama yapamamaktadırlar. Devletleri sınırlandırıcı rolü olan uluslararası sözleşmeler tam anlamıyla olmasa da kısmen göç konusunda devletlere yükümlülükler getirmiştir (Töre, 2016, s. 6).

Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Göç Örgütü başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları yaptıkları savunuculuk faaliyetleri ile uluslararası hukukun oluşmasına katkı sağlamıştır. Milletler Cemiyeti mülteci ve sığınmacılar için Birinci Dünya Savaşı sonrası Mülteciler Yüksek Komiserliğini kurmuştur. Yine bu komiserliğine yardım etmek için Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi kurulmuştur. 1933 yılında ise Milletler Cemiyeti bünyesinde dönüm noktası olan Mültecilerin Uluslararası Statüsüne İlişkin Sözleşmesi imzalanmıştır (Pazarcı, 2014, s. 127). Milletler Cemiyetinin dağılmasıyla kurulan Birleşmiş Milletler sınır aşan insanlar için özellikle İkinci Dünya Savaşının getirdiği etkileri azaltmak adına çalışmalar yapmıştır. Ancak en ciddi anlamda çalışma Birleşmiş Milletler bünyesinde 14 Aralık 1950'de kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) olmuştur. BMMYK'nin ana amacı mülteciler adına savunuculuk yapmak olmuştur (Özkan, 2013, s. 275). BMMYK'nin kurulması meyvelerini vermiş, 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ile mülteci sayılacak kişilerin çerçevesi belirlenmiştir. Ancak sözleşme Avrupa coğrafyası ile sınırlı kalmıştır. İlerleyen dönemlerde göç hareketli Avrupa coğrafyası dışında da yaşanacak, BMMYK yeni sınavlar verecek ve mülteciler için bölgesel çalışmalarda yapılacaktır (Töre, 2016, s. 13).

2.1.1. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi

Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar için ilk ciddi adım 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve onu takip eden 1967 New York Protokolü olarak da bilinen ek protokol olmuştur. Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı kararı ile toplanan konferansta kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanmış ve 43. maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Erdoğan, 2015, s. 43).

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci;

“İrki, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut milliyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir”

Cenevre Sözleşmesi mülteci hukuku açısından günümüzde kullanılan en önemli belgedir. Sözleşmede mültecinin tanımı yapılmış ve bunun yanında mülteciye sağlanacak eğitim, sağlık, barınma, çalışma haklarının çerçevesi çizilmiştir (Özcan, 2005, s. 16). 1951 Cenevre Sözleşmesi taraflara mülteciyi tanımlarken tarih ve coğrafya çekincelerini koyabilme özgürlüğü vermiştir. Buna göre taraf devletler mülteciyi 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar veya 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir coğrafyada meydana gelen olaylar sonrasında ülkelerine gelen kişiler olarak kabul edebileceklerdir (1951 Cenevre Sözleşmesi, 1.m b fıkrası).

1951 Cenevre Sözleşmesi Avrupa dışında meydana gelen göç akınları sonrasında güncelleme gereksinimi duymuştur. Sözleşmede mülteci statüsü 1951’den önce meydana gelen olaylar neticesinde verilen bir statü olarak yer almıştı. Ancak bu tarihten sonra gerçekleşen olaylar neticesinde göç hareketleri artmış ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni yetersiz kılmıştır. 1951 sonrası mülteci durumuna düşen kişilerin

sözleşmeye uymaması neticesinde tarih ve coğrafya durumlarına bakılmaksızın eşit statüden faydalanmaları adına 1967 Ek Protokolü imzalanmıştır (Erdoğan, 2015, s. 44).

Türkiye Cenevre Sözleşmesini 24 Ağustos 1951’de imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazi kayıt ile onaylamıştır. Ancak bulunduğu coğrafya itibariyle göç dalgaları ile sık sık karşılaşan ve karşılaşma ihtimali olan Türkiye, iki önemli çekince koymuştur. Birincisi, bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de, Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlamaz. İkinci ve daha önemli olan ise, Türkiye Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımı yerine sadece Avrupa’dan gelen göçmenleri mülteci olarak kabul etmesidir. Yani coğrafi kısıtlamadır. Avrupa dışından gelen göçmenleri ise sığınmacı olarak kabul etmektedir (Erdoğan, 2015, s. 44). Daha sonra çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile sığınmacı kavramı kaldırılmış yerine “Şartlı Mülteci”, “İkincil Koruma” ve “Geçici Koruma” getirilmiştir.

2.1.2. 1967 Tarihli Mülteciler ile İlgili Ek Protokol

1951 Cenevre Sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden sonra dünyanın çeşitli coğrafyalarında meydana gelen göç hareketleri ve bu hareketler sonrasında göç eden insanların durumları hali hazırda var olan Cenevre Sözleşmesini yetersiz kılmıştır. Özellikle sözleşmede yer alan tarih ve coğrafya kısıtlaması gerçekte mülteci durumuna düşen ama sözleşme gereği bu hakkı edinemeyen insanları zor durumda bırakmıştır. Bunun üzerine 1951 Cenevre Sözleşmesine ek protokol yapılmış ve 1967 yılında yürürlüğe girmiştir (Ünlü, 2008, s. 84).

Protokolün 1. maddesinin 2. fıkrası Cenevre Sözleşmesi’nde uygulanan tarihsel çekinceyi ortadan kaldırmıştır. Mülteci tanımına uygun herkesi tarih bağlamında değerlendirmeyip bu statüyü herkese tanımıştır. Coğrafi kısıtlama noktasında ise esnek davranmış ve sözleşmeyi çekince ile imzalayan devletlere takdir yetkisini bırakmıştır. Protokolün 1. maddesinin 3. fıkrasına göre çekince belirten devletler isterlerse çekincelerini devam ettirebileceklerdir (1967 Ek Protokolü, 1.m 2. ve 3. fıkraları).

1967 Ek Protokolü, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bir bütün olmasına rağmen bağımsızdır. Mülteciler için oluşturulan sözleşme ve protokol mültecileri korumayı onların ayrımcılığa uğramamalarını, din ve vicdan özgürlüklerini sağlayabilmeyi, çalışma, barınma, eğitim gibi haklarını savunmayı amaçlar (Urk, 2010, s. 32) .

Türkiye, 1967 Ek Protokolü'nü 5 Ağustos 1968 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesinde ortaya koyduğu çekinceyi 1967 Ek Protokolü'nde de devam ettirmiştir. Türkiye ile beraber coğrafi kısıtlama uygulayan ülkeler Kongo, Madagaskar ve Monako'dur (Ekşi, 2012, s. 2012).

2.1.3. 1967 Tarihli Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi

Sığınma geçici bir süreliğine kişiye sağlanan temel korumadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine göre herkes, zulüm karşısında başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunabilir ve bu haktan faydalanabilir (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 14.m). Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 14 Aralık 1967 tarihli 2312 (XXII) kararı ile kabul edilmiştir. Önsöz ve dört maddeden oluşan bildiri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 13. ve 14. maddelerine atıf yapar. Bu bildirin devletler üzerinde herhangi bir bağlayıcılığı yoktur, tavsiye niteliği taşır (Odman, 1995, s. 56).

Bildiride 1951 Cenevre Sözleşmesinde yapılan mülteci tanımına ekleme yapılmış ve ırk, din, milliyet, siyasi düşünce ve belirli bir toplumsal gruba mensubiyetinden dolayı gerçekleşen baskı ve zulüm kriterine ek olarak, insani nedenlerle de iltica hakkının tanınması gerektiği belirtilmiştir.

2.1.4. 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi

Afrika coğrafyasında bağımsızlık hareketleri sonucu çıkan çatışmalar, kıtlık, salgın ve doğal afetler gibi nedenlerden dolayı insanlar buldukları bölgeden farklı bölgelere geçiş yapmıştır. Bölgedeki göç dinamikleri daha önce var olan mülteci tanımlarını sorgulatmıştır (Özcan, 2005, s. 19). 1951 Cenevre Sözleşmesinde yapılan mülteci tanımı bu bölgenin şartları karşılamayacak hale gelmiş ve bunun üzerine Afrika Birliği Örgütü tarafından imzalanan yeni sözleşme ile tanım genişletilmiştir. Afrika Birliği Örgütü 1969 yılında Afrika'daki Mültecilerin Özel Yönlerini

Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Sözleşmesi'ni imzalamıştır. 1974 yılında ise yürürlüğe girmiştir (Bozkurt, 2006, s. 139).

Afrika Birliği Sözleşmesi daha önce var olan sözleşmelerdeki tarih ve coğrafya çekincesi ortadan kaldırmıştır. Bu sözleşme ülkelere yapılacak dış saldırı, işgal, salgın, ülkede kamu düzenin bozulması gibi durumlar sonucunda yerinden edilmiş kişileri referans alarak hazırlanmıştır (Coşkun, 2004, s. 49). Sözleşme'nin 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca mülteci tanımı şöyledir: “*mülteci terimi menş e ülke ya da tabiiyetinde olduğu ülke dışındaki bir yerde koruma sağlamak üzere mutat olarak ikamet ettiği yeri, dış saldırı, işgal, yabancı hâkimiyeti ya da menş e ülkenin veya tabiiyetinde bulunduğu ülkenin bir kısmında ya da tamamında kamu düzenini ciddi şekilde sarsan olaylar yüzünden terk etmek zorunda kalan kişiler için de geçerli olacaktır*” (Afrika Birliği Sözleşmesi, 1.m 2.fıkra).

Afrika Birliği Sözleşmesi, 1951 Cenevre ve 1967 Ek Protokolün aksine sığınma konusu da ele alınmıştır. Sözleşmeye taraf olan devletler mültecileri ülkeye almak, haklı nedenlerle kendi ülkelerine dönemeyen veya dönmek istemeyen mültecilerin ikamet etmesi konusunda gerekli özeni göstereceklerdir. Sözleşmede mültecilere sığınma hakkı tanınması barışçıl ve insani bir eylemdir. Herhangi taraf bir devlet bu eylemi düşmanca bir eylem olarak kabul edemez maddesi yer alır (Odman, 1995, s. 51).

2.1.5. 1977 Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi

Avrupa Zirvesi veya Devlet Başkanları Konseyi olarak da bilinen Avrupa Konseyi bir Avrupa Birliği organı olarak mülteciler konusuna eğilim göstermiş ve Konsey çatısı altında bir komisyon oluşturulmuştur (Reçber, 2010, s. 65). Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bu bildiri 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımı aynen kabul etmiş ek olarak insancıl nedenlerle sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkı tanımıştır (Odman, 1995, s. 57). Bu bildirinin önemli tarafı 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde olmayan sığınma hakkının tanınmasıdır.

2.1.6. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi

1980'lerde Amerika kıtasında yaşanan iç çatışmalar nedeniyle oluşan mülteci krizi bir dizi konferans ve görüşmeler ile çözülmeye çalışılmıştır. Söz konusu çözüm

arayışına Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği yapmış, sorunun çözümü için aktörler dâhil edilmiş, Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki Mültecilerin Yasal ve İnsancıl Problemlerden Korunması Hakkında Uluslararası Konferanslar Dizisi düzenlenmiş ve ardından 1984 yılında Cartagena/Colombia'da on Latin Amerika ülkesi tarafından Cartagena Mülteciler Bildirisi yayınlanmıştır (Özcan, 2005, s. 21; Coşkun, 2004, s. 13). Cartagena Bildirisi bir antlaşma olmamakla beraber devletler üzerinde bağlayıcı hükümleri yoktur. Ancak devletler ulusal mevzuatlarında bildiriye referans olarak kullanmıştır. Aynı zamanda bildiri sadece Orta Amerika'da uygulanmıştır (Altınışik ve Yıldırım, 2002, s. 9).

Cartagena Bildirisi'nde 1951 Cenevre ve 1967 Ek Protokolündeki mülteci tanımı kabul edilmiş, bölgesel dinamikler dikkate alınarak eklemeler yapılmıştır. Buna göre yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri veya kamu düzenini ciddi biçimde bozan diğer durumlardan dolayı yaşamları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kimseler mülteci olarak kabul edilmiştir (Buz, 2004, s. 13). Cartagena Bildirisi, Afrika Birliği Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımı ile benzerlik gösterir. Afrika Birliği Sözleşmesine ek olarak yaşam ve güvenliğin tehlikede oluşu, özgürlüğün tehlikede oluşu ibareleri yer almaktadır. Yani zulüm korkusu olmasa da kişi özgürlüğünün tehlikede olduğunu düşünüp yaşadığı yeri terk edip yeni bir bölgeye gittiği zaman mülteci olarak değerlendirilir (Acer, 2010, s. 47).

2.1.7. 1994 Arap Sözleşmesi

1951 Cenevre ve 1967 Ek Protokolünün, Arap ülkelerinde yaşanan mülteci hareketlerine yetersiz kaldığı düşünülerek Arap Ülkeleri Konseyi tarafından 27 Mart 1994 yılında Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi imzalanmıştır (Kara ve Korkut, 2010, s. 23). 1951 Cenevre ve 1967 Ek Protokoldeki mülteci tanımı aynen kabul edilmiş sadece etnik köken kavramı eklenmiştir. Buna göre vatandaşı olduğu ülke veya bir vatandaşlığa sahip değilse sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, ırkı, dini, etnik kökeni, milliyeti ya da belirli bir toplumsal gruba aidiyeti ya da siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlere dayalı bir korku duyan ve ülkesinde korunma arayamayan ya da

ülkesine geri dönemeyen, ya da korkusu nedeniyle koruma aramak veya dönmek istemeyen herhangi bir kimseyi mülteci olarak kabul etmiştir.

Uluslararası hukuk metinlerinden yukarıda belirtilen kilometre taşı niteliğindeki metinlerin dışında bölgesel olarak ihtiyaçlar göz önüne alınarak oluşturulmuş metinler, bildirimler ve sözleşmeler bulunmaktadır. Özellikle 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolünün mülteci hareketini dar anlamda ele almış olması ve sadece Avrupa coğrafyasına odaklanmış olması dünyanın diğer önemli coğrafyalarında oluşan mülteci hareketlerine cevap verememiştir. Bunun üzerine Afrika, Amerika gibi bölgelerde antlaşmalar, sözleşmeler ve bildirimler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların temelinde mülteci konusunda var olan metinlere bölgesel hassasiyetlere göre eklemeler yapmak yatmaktadır.

2.2. TÜRKİYE'DEKİ HUKUKİ DURUM

Türkiye bulunduğu coğrafya itibariyle tarihinde her zaman göç hareketlerine maruz kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar gelen sürede hareketli bir coğrafyada bulunan Türkiye, Osmanlı döneminde Avusturya-Macaristan imparatorluğundaki bağımsızlık hareketleri sonrası Macar ve Leh'leri, Kırım'da yaşanan olaylar ile Çerkez ve Tatarları ve Rusya'daki devrim hareketleri sonrası Rum ve Ermenileri ağırlamıştır (Kılıç, 2010, s. 4). Osmanlı bakiyesi göçlerin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti de büyük göç dalgalarına maruz kalmıştır. İran-Irak Savaşı, İran Devrimi, Yugoslavya'nın bölünmesi, Körfez Krizi, Kosova'da yaşanan olaylar ve Ahıska Türklerinin yerinden edilmesi sonucunda göç hareketleri Türkiye'ye doğru olmuştur (Kaya ve Eren, 2015, s. 15). Son dönemlerde yaşanan Suriye Krizi neticesinde 3.5 milyon insan Türkiye'ye sığınmış ve bu kitlesel göç hareketi ulusal mevzuatta yeni düzenlemeler yapma gereksinimini ortaya çıkarmıştır.

Göç hareketlerine maruz kalan Türkiye hem kendi mevzuatında hem de uluslararası mevzuatlara dâhil olarak söz konusu göç hareketlerinden etkilenen insanların durumlarına, haklarına dair adımlar atmıştır. Bu adımların başında uluslararası alanda 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü, ulusal mevzuatta ise 1994 Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine

Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gelmektedir. Bunun yanında Türkiye’de mülteci, sığınmacı konusundaki düzenlemeler dolaylı yollarla yapılan kanunlar ile olmuştur (Kaya ve Eren, 2015, s. 15). 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu yabancıların iskân politikaları ile ikamet ve seyahat düzenlemelerini içeren kanundur. Ardından Pasaport Kanunu da Türkiye’de yabancılar için yapılan kanunlar arasında yerini almıştır. Ancak ilk ciddi anlamda atılan adım 1990’lı yıllarda artan göç hareketleri sonrası çıkarılan yönetmelik ile olmuştur. Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ilk ciddi anlamda çıkarılan doküman olmuştur. Çıkarılan bu yönetmeliğin amacı sığınma olayları sonrasında devletin göçmenlere karşı takınacağı tavrın ve sağlanacak hakların düzenlenmesidir.

Türkiye’nin mülteci hukuku konusunda dâhil olduğu iki büyük uluslararası metin önem arz etmektedir. İki büyük sözleşmede ortaya koyduğu tavır ve ardından ulusal mevzuattaki uygulamalar göç hareketleri karşısında atılacak adımları belirlemiştir. Bu iki sözleşmeden 1951 Cenevre Sözleşmesini 29 Ağustos 1961 tarihinde, coğrafya ve tarih sınırlaması koyarak kabul etmiştir. Sözleşmede belirtilen 1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar ibaresini 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar şeklinde kabul etmiştir (Odman, 1995, s. 165). Böylelikle 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar neticesinde Türkiye’ye iltica eden kişilere mülteci statüsü verilmiştir. Aynı şekilde Türkiye, 1967 Ek Protokolünü protokolde yer alan ihtirazı kayıtlar ve beyanlar hükmünden yararlanarak 1951 Cenevre’de ortaya koyduğu tarih çekincesi kaldırmış ancak coğrafi sınırlama şartını devam ettirerek imzalamıştır. Dolayısıyla 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen mülteci tanımını tarih sınırlaması olmaksızın, Avrupa’dan gelen kişileri mülteci olarak kabul edecek şekilde onaylamıştır (Odman, 1995, s. 170).

Türkiye’de 14.09.1994 tarihinde, 6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. 1994 Yönetmeliği uzun bir süre mülteci hukuku

konusunda boşluğu doldurmuş olsa da pratikte sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle sığınma başvurularının değerlendirme süresi, mülakatları yapan makam konusunda güncelleme ihtiyacı duyulmuş bunun üzerine yönetmelikte Bakanlar Kurulu Kararı ile güncellemeler yapılmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1027).

1994 Yönetmeliği ve diğer ulusal mevzuattaki metinlerin amacı 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolüne uygun Türkiye'deki mülteci uygulamaları belirlemektir. Ancak artan göç hareketleri sonrasında ulusal mevzuattaki metinler yetersiz kalmış ve özellikle metinlerin eksikliklerinden dolayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye aleyhine davalar açılmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1028). Dolayısıyla iç mevzuatta iltica konusunda detaylı çalışmalar yapma gereksinimi doğmuştur. Ayrıca, Türkiye 2000'li yıllarda AB üyesi olma girişimleri artırmış ve üye olma yolundaki müktesebatları ciddi anlamda yerine getirmeye başlamıştır. Bunlardan biri olan iltica konusu üzerine adımlar atmış ve bir iltica yasası çıkarmayı taahhüt etmiştir. Söz konusu taahhütleri yerine getirme anlamında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır (Kaya ve Eren, 2015, s. 22).

2.2.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye'de ortaya çıkan ihtiyaçlar neticesinde mülteciler, sığınmacılar konusunda ilk geniş kapsamlı çalışma 02.02.2013 tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile olmuştur. Bu kanun ile aynı zamanda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. YUKK oluşturulurken uluslararası düzenlemeler dikkate alınmıştır. Oluşturulma sürecinde kamunun yanında birçok kurum/kuruluş ve aktörlerin görüş ve önerileri alınmıştır (Erdoğan, 2015, s. 50).

YUKK beş kısım ve 126 maddeden oluşmaktadır. Birinci kısım, amaç, kapsam, tanımlar ve geri gönderme yasağını; ikinci kısım, yabancıları; üçüncü kısım, uluslararası korumayı; dördüncü kısım, yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümleri ve beşinci kısım Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş ve işleyişine ilişkin hükümleri içermektedir (Resmi Gazete, 11.04.2013).

YUKK'un gerekçe kısmında, Türkiye'nin coğrafi konum itibariyle göç hareketlerini sık sık yaşadığı, hâlihazırda var olan mevzuatların bu göç hareketleri karşısında yetersiz kaldığı, göç konusunda uzmanlaşmış bir kurumun gerekli olduğu

ortaya konarak güncelliğini yitirmiş, sorunlara cevap vermeyen mevzuatın yerine uluslararası metinlere uygun bir düzenlemenin getirildiği belirtilmiştir. YUKK'un gerekçeleri arasında göçü kısıtlama değil, yerel halk ile göçmenlerin bir arada yaşamalarını daha rahat sağlama politikaları vardır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1033).

YUKK, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen çekinceleri korumuş ve bu anlayış 2014'te çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğinde de devam ettirilmiştir. Aynı zamanda YUKK ile Türk mevzuatında yer almayan yeni kavramlar getirilmiştir. Kanun ile koruma çeşitleri olarak mültecinin yanında “Şartlı Mülteci”, “İkincil Koruma”, “Geçici Koruma” terimlerini getirmiştir (Erdoğan, 2015, s. 51). Bu kanunda dikkat edilmesi gereken nokta 61. madde ile Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul edildiği noktasıdır (Resmi Gazete, 11.04.2013).

2.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliği

Türkiye göç hareketlerinin hem varılan ülkesi hem de varılacak ülke için bir transit ülke konumunda olmuştur. Geçen yüzyılda Bulgaristan'dan, Irak'tan ve Yugoslavya'dan gelen kitlesel sığınmalar için geçici koruma uygulanmıştır (Kirişçi, 2000, s. 57-62). Türkiye'de iç hukuk anlamında sığınma ve geçici koruma kavramlarına ilk olarak 1994 Yönetmeliği olarak anılan yönetmelikte rastlanır. Türkiye geçici korumayı 2011 Nisan ayında başlayan olaylar neticesinde sınırlara gelen yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli için uygulamıştır (Kaya ve Eren, 2015, s. 42-50). Türkiye'de geçici koruma ilk kez bir kanun ile YUKK ile düzenlemiştir. Çıkarılan kanuna göre geçici koruma kitlesel sığınma olaylarında sağlanmaktadır. Geçici korumanın sağlanması için kitlesel olarak ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olması, ayrıldığı ülkeye geri dönememesi, acil ve geçici korumaya ihtiyaç duyması gerekmektedir (Töre, 2016, s. 109). Türkiye'de geçici koruma bir kanun ile yasal bir zemine kavuşmuş olsa da bir yönetmelik ile de düzenlenmeye ihtiyaç duymuştur. YUKK'da belirtildiği üzere geçici korumayı detaylandırmak üzere 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile kitlesel akın ile Türkiye'ye gelen Suriyelilerin statüleri, hakları ve sorumlulukları belirlenmiştir (Ekşi, 2014, s. 71).

02.02.2013 tarihinde 6458 sayılı YUKK 91. maddesinde tanımlanan geçici korumanın içeriği bir yönetmelik ile belirlenmiştir. 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici

Koruma Yönetmeliği Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik de kaldırılmıştır (Erdoğan, 2015, s. 54). Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici korumanın süresi belirtilmemiş ve tüm inisiyatif Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır. Bakanlar Kurulu aynı zamanda geçici korumayı durdurabilir veya sonlandırabilir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

1951 Cenevre Sözleşmesi mültecilere sağlanacak haklara değinmiş ancak geçici koruma altında bulunan kişilerin haklarını devletlerin kendi inisiyatiflerine bırakmıştır. Genel hukuki anlayışa bakıldığında mültecilere sağlanan eğitim, sağlık, çalışma gibi haklardan geçici koruma altındaki kişilerin de faydalanması gerekir. Ancak geçici koruma statüsünün daha çok kitlesel gruplar halinde gelen kişilere verildiği düşünüldüğünde devletler açısından tüm bu hakların sağlanması ciddi anlamda sıkıntılar oluşturabilmektedir (Kaya ve Eren, 2015, s. 53). Geçici Koruma Yönetmeliği 6. bölümünde geçici korunanlara sağlanacak hizmetler başlığı ile şu an için ülkede bulunan Suriyelilere sağlanacak hizmetler belirlenmiştir. Bu bölümün 26. maddesinde bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir ifadesi yer almaktadır. Ancak bu noktada devletlerin bir yükümlülüğü olmadığı, devletin takdir yetkisinin olduğunun altı çizilmelidir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Geçici Koruma Yönetmeliğinin sağladığı haklara sırasıyla bakıldığında ilk olarak sağlık hizmetleri göze çarpmaktadır. Yönetmeliğin 27. maddesinde geçici korunanların sağlık hizmetleri ele alınmaktadır. Türkiye'de bu hizmet hem kamplarda hem de şehirlerde Sağlık Bakanlığı eliyle gerçekleşecek olup tedavi ve ilaç masraflarında hastalardan katkı payı alınmayacağı, bunun dışında kalan durumlarda AFAD tarafından gerekli bedellerin karşılanacağı ve acil durumlar dışında özel hastanelere başvuru yapılmayacağı ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Geçici Koruma Yönetmeliği 28. maddesinde eğitim faaliyetlerinin nasıl ve kimler tarafından sağlanacağı konu edilmiştir. Bun göre yönetmelik kapsamına giren geçici korunanların eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanır.

Okul öncesi eğitim, ilk ve orta öğretim, dil eğitimi, meslek edindirme ve hobi kursları ilgili kurum tarafından karşılanacaktır. Eğitim noktasında atılacak adımların bir neslin geleceği açısından önemli olacağını altı çizilmelidir. Zira göçlerin beraberinde getirdiği yıkım ancak eğitim ile giderilebilir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Geçici Koruma Yönetmeliği 29. maddesinde geçici korunanların çalışma haklarına dair düzenlemeler vardır. Buna göre geçici koruma kimlik belgesine sahip olan herkes Bakanlar Kurulunun belirlediği iş alanlarında Sosyal Güvenlik Kurumuna başvuru yapmak şartıyla çalışabilir. Geçici koruma altındaki kişilerin kendi hayatlarını ikame edebilmeleri için çalışmaları gerekir. Bunun bir devlet tarafından sunulması olumlu olarak değerlendirilebilir ancak aynı zamanda olumsuz etkiler de oluşturabilmektedir. İş piyasasındaki işsizlik göçmenlere bağlanabilir, yerel halk içinde hoşnutsuzluk ortaya çıkabilir ve en önemlisi de emek sömürüsü ortaya çıkabilir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Geçici korunanlara verilen haklardan bir tanesi de vatandaşlık hakkıdır. Vatandaşlık, devlet ile kişi arasındaki hukuksal bağ anlamına gelir. Kişinin kökenini göstermez. Her devlet, ülkesinde bulunan kişilere ilişkin vatandaşlık hakkı ile ilgili kanunlar düzenler ve bu kanunlara göre kimin vatandaşlık alacağına, süreçlerin nasıl işleyeceğine ve hangi durumlarda vatandaşlık bağının sonlanacağına karar verir (Nomer, 2010, s. 10). Geçici korunanların vatandaşlık hakkını elde etmeleri en başta devletlerin inisiyatifinde olmakla beraber Türk hukuku açısından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda belirtilen durumlar neticesinde vatandaşlık hakkını elde edebilmektedirler (Resmi Gazete, 12.06.2009).

Geçici korunanlar için sağlanan hakların en önemlisi de geri göndermeme-non refoulement ilkesidir. 1951 Cenevre Sözleşmesinin 33/1.maddesinde düzenlenen bu ilke ile ister mülteci olsun ister olmasın, sığınan herkese geldikleri ülkeye geri gönderilmemesini garanti altına alan bir ilkedir. Türkiye’de geçici korunanlar için bu ilkeyi olduğu gibi uygulamakta ve kimseyi hukuk dışı uygulama ile geri göndermemektedir (1951 Cenevre Sözleşmesi, 33/1.m).

Son olarak Geçici Koruma Yönetmeliğine göre Türkiye’ye gelen ya da bundan sonra gelecek olan yabancılar için kimlik numarası içeren geçici koruma kimlik

belgesi düzenlenecektir. Bu kimlik ile sosyal ve hukuki vb. işlemlerini yürütebileceklerdir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

2.2.3. Türkiye’deki Suriyelilerin Durumu

Suriyeliler 2011 yılında ülkelerinde başlayan olaylar neticesinde sığınma amacıyla Türkiye’ye gelmiş, Türkiye’de bu sığınmacı hareketinin ilk başlarda geçici süreli olacağını varsaymış, Suriyeliler için gerekli temel ihtiyaçları içeren tedbirleri almış ve Suriyelileri misafir olarak kabul etmiştir. Türkiye ilk başlarda açık kapı politikası uygulayacağını ilan etmiştir. İlk gelen Suriyeli sayıları 10.000 dolaylarında iken 100.000 sayısının kritik eşik olacağı ifade edilmiştir (Oytun ve Gündoğar, 2017, s. 12). Başlangıçta sadece bir hafta, bir ay en fazla birkaç ay kalma gibi bir beklenti varken Suriye’de yaşanan olayların bir savaşa dönüşmesi kalıcılık süreçlerinin artmasına neden olmuştur (Erdoğan, 2015, s. 62). Geçen sürede artan Suriyeli sayısı başta hukuksal zemin olmak üzere birçok alanda kalıcı çözümler üretilmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur. Bu anlamda Suriyeliler hukuki statüsün belirlenmesi ve bunun akabinde Suriyelilere sağlanacak hizmetlerin belirlenmesi önem arz etmektedir. (Kaya ve Eren, 2015, s. 27).

Türkiye’de bulunan Suriyeliler için mülteci kavramının kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkiye’deki hukuksal metinlere bakıldığında Suriyeliler mülteci olarak kabul edilemez. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi ve ardından 1967 protokolünde coğrafi kısıtlama koymuştur (Saraçlı, 2011, s. 156-157). Bu coğrafi kısıtlamaya göre Avrupa dışından gelenler mülteci olarak sayılmamaktadır.

Türkiye Avrupa dışından gelenleri 1994 yönetmeliği olarak adlandırılan Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile sığınmacı olarak kabul etmekteydi. Ancak 2013 yılında çıkarılan YUKK, 1994 Yönetmeliğinin belirlediği sığınmacı kavramını sonlandırmıştır (Özkan, 2013, s. 125). YUKK ile sığınmacı kavramı yerine “Şartlı Mülteci” kavramı getirilmiştir. YUKK ardından yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin durumuna dair karışıklığa son noktayı koymuş ve bu yönetmeliğe göre Suriyeliler “Geçici Koruma Statüsü Altındaki Kişiler” olarak

tanımlanmıştır (Kaya ve Eren, 2015, s. 28) . Geçici Koruma Yönetmeliğinde Suriyeliler için şu ifadeye yer verilmektedir: 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Türkiye'de bulunan Suriyeliler, çıkarılan YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile temel hakları olan sağlık, eğitim, çalışma, barınma, sosyal yardım ve tercümanlık gibi hizmetlere erişmiştir (Ataş, 2017, s. 8). Suriyeliler için en önemli nokta olan yasal statüleri yönetmelik ile netleşmiştir. Ancak tüm bu çalışmalara rağmen Türkiye'nin koyduğu coğrafi çekince Suriyelilerin Türkiye'de güvende hissetmeleri önündeki en büyük engeldir.

2.2.3.1. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler

Suriye'de 2011 yılında hükümeti protesto amaçlı başlayan gösteriler çatışmalara dönüşmüş ve ülke bir iç savaşa sürüklenmiştir. Bu savaşın getirdiği güvensiz ortam insanların başta komşu ülkeler olmak üzere dünyanın farklı bölgelerine göç etmesine neden olmuştur (Ataş, 2017, s. 2). Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre olaylar neticesinde yaklaşık 13.5 milyon insan Suriye içinde yardıma muhtaç duruma gelmiş ve 5.622.358 kişide başka ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. Bunlardan 3.546,905 Suriyeli Türkiye'ye, 991,917 Lübnan'a, 659,063 Ürdün'e, 248,092, Irak'a, 128,024 Mısır'a ve 33,545 Suriyeli diğer ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır (BMMYK, 05.09.2018).

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
14,237	224,655	1.519,286	2.503,549	2.834.441	3.426,786	3.546,905

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.07.2018.

Türkiye uyguladığı açık kapı politikası ile Suriye’de yaşanan olaylar neticesinde Türkiye’ye sığınmak isteyen Suriyelilere kapılarını açmıştır. Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 2018 yılı tarihli verilerine göre 3.546,905 Suriyeli bulunmaktadır.

Tablo 2: Geçici Barınma Merkezi ve Dışında Bulunan Suriyeliler

Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanlar	210.794
Geçici Barınma Merkezleri Dışında Kalanlar	3.336,111
Toplam	3.546,905

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.07.2018.

Türkiye’de bulunan Suriyeliler geçici barınma merkezleri ve geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını devam ettirmektedirler. 2018 yılı verilerine göre 210,794 Suriyeli Geçici Barınma Merkezlerinde, 3.336,111 Suriyeli ise Geçici Barınma Merkezleri dışında bulunmaktadır.

Tablo 3: Suriyelilerin ilk On İl’e Göre Dağılımı

İstanbul	563,716
Şanlıurfa	472,833
Hatay	443,030
Gaziantep	389,773
Adana	219,155
Mersin	209,325
Bursa	151,293
İzmir	138,049
Kilis	130,841
Mardin	92,021

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.07.2018.

2011 yılında başlayan olaylar neticesinde Türkiye'ye gelen ve şehirlerde hayatlarını devam eden Suriyelilerin en çok yoğun olduğu ilk on il sıralamasına bakıldığında, İstanbul'da 563,716, Hatay'da 443,030, Şanlıurfa'da 472,833, Gaziantep'te 389,773, Mersin'de 209,325, Adana'da 219,155, Bursa'da 151,293, İzmir'de 138,049, Kilis'te 130,841 ve Mardin'de 92,021 Suriyeli bulunmaktadır.

Tablo 4: Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
0-9	517,767	484,274	1.002,041
10-18	349,880	303,460	653,340
19-29	508,895	363,624	821,683
30-39	277,404	211,999	489,403
40-49	135,606	124,305	259,911
50-59	78,771	76,770	155,541
60-69	37,509	38,154	75,663
70-79	12,887	14,749	27,626
80-89	4,027	5,166	9,193
90+	723	945	1,668
Toplam	1.923,459	1.623,446	3.546,905

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 22.07.2018.

Türkiye'de 1.623,446 kadın Suriyeli, 1.923,459 erkek Suriyeli bulunmaktadır. 0-9 yaş arasında 1,002,041, 10-18 yaş arasında 653,340, 19-29 yaş arasında 821,683, 30-39 yaş arasında 489,403, 40-49 yaş arasında 259,911, 50-59 yaş arasında 155,541, 60-69 yaş arasında 75,663, 70-79 yaş arasında 27,626, 80-89 yaş arasında 9,193, 90 ve üstü yaş aralığında 1,668 Suriyeli bulunmaktadır.

2.2.4. Türkiye'deki Suriyelilerin Temel Hak ve Hürriyetleri

2.2.4.1. Sağlık Hakkı

Yeryüzündeki insanlar çeşitli nedenlerle göç eğilimine girmekte yaşadıkları toprak parçalarını bırakıp yeni, bilmedikleri bir toprak parçasına doğru hareket etmektedir. Söz konusu hareketlenme döneminde veya sonrasında insanlar hayatlarını devam ettirebilmek için temel ihtiyaçlar olan beslenme, barınma, güvenlik gibi hizmetlere ihtiyaç duymakla beraber sağlık hizmetlerine de ihtiyaç duymaktadır (Çallı, 2016, s. 133). Göç hareketini gerçekleştiren insanlar göç yolunda veya sonrasında maruz kaldıkları olaylar neticesinde sağlık açısından en savunmasız kişilerdir (Karadağ ve Altıntaş, 2010, s. 56). Dolayısıyla 2011 yılında Suriye'de başlayan olaylar neticesinde Türkiye'ye göç etmek durumunda kalan Suriyeliler de sağlık haklarından faydalanmaya en çok ihtiyacı olan kişilerdir. Tarih boyunca sürekli göç alan bir ülke konumunda olan Türkiye, Suriyelilerin sağlık haklarından faydalanması adına bir dizi çalışmalar yapmış ve gerek uluslararası mevzuatlar gerekse iç mevzuatlarında düzenlemeler yaparak hizmetlere erişimi sağlamıştır.

Suriyelilere Yönelik Sağlık Hakkının Yasal Dayanağı; Sağlık hakkı, insanın yaşamını sağlıklı bir şekilde idame edebilmesi için sahip olması zorunlu bir haktır (Bury, 2005, s. 2). Sağlık hakkının herkese sağlanması gerektiği, ayırım yapmaksızın hizmetlerin devlet tarafından sunulması gerektiği uluslararası ve ulusal mevzuatlar ile garanti altına alınmıştır (Çallı, 2016, s. 135). Ülkemizde Suriyelilere yönelik sağlık hakkına dair yasal düzenlemeler aşağıdaki gibidir;

- AFAD Yönetim Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete, 19.02.2011)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Resmi Gazete, 11.04.2013)
- AFAD-Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge (Resmi Gazete, 09.09.2013)
- Geçici Koruma Yönetmeliği (Resmi Gazete, 22.10.2014)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar (Resmi Gazete, 25.03.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü (01.07.2015)
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge (Resmi Gazete, 03.09.2015)

- AFAD-Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Genelge (Resmi Gazete,12.10.2015)
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslar (04.11.2015)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü (01.01.2016)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü (01.01.2017)
- AFAD ve Sağlık Bakanlığı Protokolü (01.01.2018)

Suriyelilere Yönelik Sağlık Hakkı Uygulamaları; Türkiye’de yabancılara yönelik sağlık hizmetleri, oturma veya çalışma izni almış olanlara, yasadışı yollarla çalışan ve oturan yabancılara (vize ile girmiş), sığınmacı ve vatansız olarak kabul edilenlere sağlanmaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar, 5510 sayılı kanun ile sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır. Ancak 2011 yılında ülkeye giriş yapan Suriyeliler bu kapsamın dışında kalmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu kapsama dâhil edilmiş ve hizmetlerden faydalanmışlardır. (Lordoğlu, 2015, s. 41).

Türkiye 2011 yılında Suriye’de başlayan olaylar neticesinde ülkeye sığınan Suriyelilerin temel ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. 2011 yılında yayınlanan AFAD yönetmeliğine göre, “Suriyelilerin barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçları AFAD tarafından karşılanacaktır” ibaresi yer almaktadır. Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden faydalanması ilk başlarda kamp içinde yaşayanlar için sağlanmıştır ancak artan Suriyeli sayısı hizmetlerin genişlemesini getirmiştir. 09.09.2013 tarihinde çıkarılan genelge ile 11 il ile sınırlandırılan bu hizmetler 81 ile çıkarılmıştır. Aynı genelge ile sağlık giderlerinin AFAD tarafından karşılanması sağlanmıştır (Erdoğan, 2015, s. 90-91).

Türkiye’de bulunan Suriyelilere yönelik tüm haklar gibi sağlık hakkı da Geçici Koruma Yönetmeliğinde ele alınmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27. maddesine göre, sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda yapılır ve yaptırılır. Temel ve acil sağlık hizmetleri kapsamında tedavi ve ilaç ücreti alınmayacaktır. İkinci ve üçüncü derece sağlık hizmetleri bedeli Sosyal Güvenlik Kurumunun Sağlık Uygulama Tebliğinde belirlenen bedellere göre AFAD tarafından karşılanır. Ek olarak hizmetlerin

sunulabilmesi için sağlık merkezleri kurulabilir ibaresi yer almaktadır (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Geçici Koruma Yönetmeliği'ne istinaden Suriyelilere verilecek sağlık hizmetleri ve bu hizmetleri sunan vakıf ve derneklerin çalışma esaslarını belirlemek üzere "Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar" belirlenmiştir. Yapılan değişikliklere göre, Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan sağlık merkezlerinden, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık sunucularından, üniversite hastanelerinden, özel hastanelerden, vakıf ve dernekler tarafından gönüllü verilen sağlık hizmetlerinden faydalanabilirler. Aynı yönetmelik ile Göçmen Sağlığı Merkezleri kurulmuştur (Resmi Gazete, 25.03.2015).

Suriyelilere yönelik sunulan sağlık hizmetleri AFAD-Sağlık Bakanlığı işbirliğinde gerçekteşmiş, uygulamalara yönelik iki kurum arasında protokoller yapılmıştır. İlk protokol 2015 Temmuz ayında yapılmış ve ardından her yıl protokoller yenilenmiştir. Protokollerde Suriyelilerin sağlık hizmetleri masraflarının AFAD tarafından karşılanacağı, yurt dışından ilaç getirme çerçevesi, özel ve üniversite hastanelerine sevk durumundaki ücret farkının kim tarafından karşılanacağı gibi esaslar ele alınmıştır.

Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge ile bu merkezlerde birinci derece teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, üreme sağlığı hizmetleri, sağlık taramaları, sağlık eğitimleri ve diğer koruyucu sağlık hizmetlerinin verileceği kesinleştirilmiştir.

AFAD-Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Genelge ile ilaç almadaki MEDULA sistemi devreye girmiş, yapılacak hizmetlerin Sağlık Uygulamaları Tebliği esas alınarak yapılacağı vurgulanmış ve sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığı tarafından yapılacağı belirlenmiştir.

Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Esaslar, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmiş ve yapılan değişikliklere göre Suriyeliler ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına sevk aranmaksızın başvurabilir. Üniversite hastanelerine ve özel hastanelere doğrudan başvuru yapamazlar. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin sağlık haklarından faydalanması için öncelikle Geçici Koruma Kimlik belgelerinin olması gerekmektedir.

Eğer acil hal durumunda ise bu şart aranmayabilir ancak acil bir durum değil ise kimlik işlemlerinin tamamlanması için Göç İdaresi İl Müdürlüğüne yönlendirilir.

Sağlık Hakkına Erişimin Önündeki Engeller; Göç edenlerin gittikleri yerlerde yakalanacağı hastalıklar ve bunun sağlık hizmetleri eksikliklerinden dolayı korunamaması bölgede yaşayan yerel halk içinde bir tehdit unsurudur (Yavuz, 2015, s. 273). Dolayısıyla göçmenler için üretilecek sağlık politikaları hayati öneme sahiptir. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sağlık haklarına erişimdeki bazı engeller aşağıdaki gibidir;

Sürekli değişen mevzuatlar; Suriye krizin ilk başladığı günden beri sağlık alanındaki haklara dair net bir mevzuatın ortaya konulmamış olması ve sürekli ihtiyaçlara göre mevzuat değişikliklerinin yapılması,

Dil; hastane personelleriyle yaşanan iletişim sorunu ve tercüman hizmetlerinin sürekli olarak sağlanamıyor olması,

Psikolojik ve ruh sağlığına erişimdeki engeller; savaş sonrası travmayı azaltmak adına sağlanacak psikolojik destek uygulamaları yetersiz olması,

İlaç temininde yaşanan sıkıntılar; SUT kapsamı dışında kalan ilaçların temini ve yurt dışından getirilecek ilaçlara erişim yaşanan sıkıntılar arasındadır.

Sağlık personellerinin olumsuz davranışları; hastanelerdeki sağlık personellerinin Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve davranışları,

Sistemdeki boşluklar; kayıtlama sırasındaki yaşanan sıkıntılar özellikle kimlik bilgilerinin kullanılan MERNİS sistemi ile uyum sağlamıyor olması,

Personel ve fiziki yapı eksikliği; hizmetlerde kullanılan personel sayısının ve sağlık kurumlarının eksikliği,

2.2.4.2. Eğitim Hakkı

Türkiye’deki sığınmacı sayısının fazla olması, eğitim başta olmak üzere birçok alanda politikalar üretmeyi zorunlu kılmaktadır. Özellikle geleceğe yatırım anlamı taşıyan eğitim konusu acil ilgilenmesi gereken konuların başında gelmektedir (Ateş ve Yavuz, 2017, s. 1311). 2011 yılından beri Türkiye’de bulunan Suriyelilerin eğitimi, onların topluma entegrasyonu açısından önemli olmakla birlikte özellikle Suriyeli

çocukların eğitimden yoksun bırakılması kayıp bir neslin oluşmasına neden olmaktadır. Eğitimden yoksun kalan çocukların ve gençlerin işsiz yaşamaları veya çok kötü şartlarda çalışmaları onları daha kolay kazanç elde edebilecek işlere yönlendirmektedir. Dolayısıyla eğitime ulaşamayan gençler daha rahat kazanç elde edebilecekleri işler yaparak suça meyilli hale gelmektedir (Yılmaz ve Aslan, 2015, s. 34).

Suriye’de olaylar başlamadan önceki eğitim durumuna bakıldığında oldukça iyi bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler raporuna göre yetişkin nüfusun okuma yazma oranı %80,8, genç nüfusun okuma yazma oranı %92,5, kız-erkek ilköğretime kayıt oranı %95’tir. Savaştan önce ilkokula gidenlerin oranı %99 iken ortaokula gidenlerin oranı ise %82 civarındadır. Söz konusu verilere bakıldığında savaş öncesi eğitim çağındaki çocukların neredeyse tamamı okula giderken şu an için 5 milyon okul çağındaki çocuk okula gitmemektedir.

Türkiye’de Suriyelilerin eğitimi konusunda atılan adımlar ilk başlarda krizin geçici olduğu varsayımı üzerinden olmuştur. Ancak krizin kalıcı hale gelmesi, sayıların beklenenden fazla olması ve geri dönüşe dair emarelerin olmaması eğitim konusunda kalıcı politikalar üretmeyi zorunlu kılmıştır (Seydi, 2014, s. 266). Başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere kurumlar Suriyelilerin eğitimi üzerine çalışmaları sıklaştırmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ve valiliklere gönderilen 26 Nisan 2013 tarihindeki genelge, Suriyelilerin eğitimi konusundaki ilk dokümandır. Bu genelgede dikkat çeken nokta daha çok kamplarda yaşayan Suriyelilerin eğitimine dair bilgilerin içermesidir. Kamp dışında yaşayan ve ülkede bulunan Suriyeli nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturanlarla ilgili bilgiler içermemektedir. İlk genelgeden yaklaşık 5 ay sonra 26 Eylül 2013’te Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan “Ülkede Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” başlıklı genelge bu alanda yayınlanan en kapsamlı dokümandır. Bu genelge ile kamp dışında yaşayan Suriyelilerin eğitim durumu, uygulamaların standartlaşması ve de üniversite eğitimine değinilmiştir (Seydi, 2014, s. 277). Genelge ile Suriyelilerin eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı kontrolünde Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda Suriyelilerin mevcut yasal düzenlemeler temel alınarak üniversiteye devam edebilmelerinin de yolu açılmıştır (Erdoğan, 2015, s. 85). MEB çıkardığı genelgeleri

ilerleyen tarihlerde daha da genişletmiş ve 24 Eylül 2014 tarihinde Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri başlıklı genelgeyi çıkarmıştır. Bu genelge ile yabancıların eğitim-öğretim hizmetleri detaylandırılmıştır. Aynı zamanda MEB 2015-2019 Stratejik Planında Suriyelilerin eğitimine yer vermiştir (Emin, 2016, s. 14-15).

Türkiye'deki Suriyelilerin üniversite eğitimleri için yükseköğretim kurulu (YÖK) 3 Eylül 2012'de aldığı Genel Kurul Kararı ile Suriye'de yaşanan olaylar neticesinde ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitimlerine ara vermiş Türk vatandaşı ve Suriyelilere özel öğrenci statüsü ile eğitimlerine devam etme imkânı sağlamıştır. Özel öğrenci statüsü sınır illerindeki yedi üniversite (Harran, Kilis 7 Aralık, Çukurova, Gaziantep, Osmaniye Korkut Ata, Mustafa Kemal, Mersin) ile sınırlı tutulmuştur. Aynı zamanda ilk etapta bu uygulama sadece 2012-2013 yılında geçerli iken daha sonra uzatılmış ve herhangi bir bitiş süresi belirtilmemiştir (Erdoğan, 2015, s. 87). YÖK tarafından alınan kararda bu hizmetten faydalanabilmeleri için durumlarını belirten belgelere sahip olmaları gerekmele beraber sözlü açıklamaları da yeterli olacaktır (Seydi, 2014, s. 285). YÖK bununla beraber 04 Eylül 2013 tarihinde yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerden öğrenim ücreti almayacağını duyurmuştur. Suriyelilerin başta üniversite eğitimleri olmak üzere eğitim alanında burs imkânları da sunulmaktadır. Yurtdışı Türkler ve Akrabalıklar Topluluğu (YTB) Suriyeliler için burs sağlamaktadır. Hem maddi hem de konaklama gibi tüm imkânları Suriyeli öğrencilere sunmaktadır (Erdoğan, 2015, s. 87).

Suriyelilere yönelik eğitim hakkının yasal dayanağı; Türkiye'de uygulanan Suriyelilerin eğitime yönelik politikaların, uygulamaların temelinde yükümlü olduğu uluslararası sözleşmeler ve kendi iç hukukunda oluşturduğu metinler bulunmaktadır. Söz konusu metinler ve sözleşmeler aşağıdaki gibidir;

- Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasında eğitim hakkı herkes içindir ibaresi yer almaktadır. Aynı zamanda kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz maddesi ile ister vatandaş olsun ister olmasın herkesin eğitim hakkı olduğunun altı çizilmektedir.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede “taraf devletlerin ülkesinde bulunan her çocuğa, eğitim konusunda ayırım göstermeden gerekli tedbirleri almalıdır” ilkesi yer

almaktadır. Aynı sözleşmenin 28. maddesinde ilköğretimin herkes için zorunlu olması gerektiği, okullara devamlılığın sağlanmasının altı çizilmektedir.

- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 13. ve 14. maddesinde eğitim hakkına vurgu yapılmaktadır. Özellikle ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olduğunun altı çizilmektedir.
- Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmede kadınların erkeklerle aynı derecede eğitim hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Özellikle sözleşmenin 10. maddesinde kız çocuklarının eğitim haklarının altı çizilmektedir.
- 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde "taraf devletler, mültecilere eğitim konusunda vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaktır" ibaresi yer almaktadır. Bu noktada Suriyeliler için konan coğrafi çekince devreye girmektedir. Bunun üzerine kendi iç hukukunda düzenlemeye gitmiştir.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin eğitim hakkı düzenlenmiştir. Kanun ile çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin okul öncesi eğitim, dil eğitimi, denkliklerinin sağlanması gibi haklar ele alınmıştır.

Suriyelilere yönelik oluşturulan eğitim merkezleri; Türkiye'de bulunan Suriyeliler eğitim hizmetlerinden Geçici Eğitim Merkezlerinden, devlet okullarından, özel okullardan ve yaygın eğitim merkezlerinden faydalanmaktadır.

Geçici eğitim merkezleri; okul çağındaki çocuklar ve gençler için AFAD tarafından oluşturulan 25 ildeki kamplarda ve kamp dışında Suriye müfredatına bağlı faaliyet gösteren, Arapça eğitim veren eğitim merkezleridir (Ateş ve Yavuz, 2016: 1337). Bu merkezlerde Suriye müfredatı uygulanmakla beraber müfredattaki Başar Esad ve rejim konuları çıkarılmıştır. Geçici eğitim merkezleri Türkiye'nin eğitim konusunda dünyaya sunduğu bir örnektir (Kızıl ve Dönmez, 2017, s. 214).

Devlet okulları; kamplar dışında yaşayan çocukların eğitimi devlet okulları ile sağlanmaktadır. Suriyelilerin taşıdığı yabancı tanıtma belgesi ile devlet okullarına kayıt yaptırabilmektedirler. Böylece devlet kendi vatandaşlarına sunduğu eğitim hizmetinin aynısı Suriyeliler içinde sunmaktadır (Ateş ve Yavuz, 2016, s. 1336). Ancak burada Suriyelilerin devlet okullarına tercih noktasında isteksiz oldukları görülmektedir. İsteksizliğin altında yatan sebepler müfredat farklılığı, dil problemi ve

okullardaki Suriyeli öğrencilere yönelik dışlayıcı tavırlardır (Kızıl ve Dönmez, 2017, s. 213).

Özel okullar; Suriyeliler kendi imkânları ile açtıkları eğitim merkezlerinde Suriye müfredatına uygun eğitim öğretim faaliyetleri yapabilmektedirler. Ancak bu özel okullara ekonomik kaynakların yetersizliği nedeniyle sınırlı sayıda talep olmaktadır (Emin, 2016, s. 20).

Yaygın eğitim; Suriyelilere yönelik temel eğitimlerin dışında meslek edindirme, dil eğitimi, kuaförlük ve bıçkı dikiş gibi yaygın eğitim kursları da verilmektedir (Ateş ve Yavuz, 2016, s. 1336). Bunun yanı sıra aile danışmanlığı, travma geçirmiş bireylere yönelik psikolojik eğitimler, temel bilgilendirme seminerleri yapılmaktadır. Tezin saha çalışmasını oluşturan Türk Kızılayı Toplum Merkezleri de bu hizmetleri sunan projelerden sadece birisidir.

Eğitim hakkına erişimin önündeki engeller; Türkiye’de bulunan Suriyelilerin eğitime katılımları için atılan adımların yeterli olmadığı ve aynı zamanda uygulamada zorlukların yaşandığı bilinmektedir. Çocukların eğitimi hem kendileri için hem de ülkenin geleceği için ayrı bir öneme sahip olması açısından uygulamadaki engellerin aşılması hayati bir öneme sahiptir (Koç ve Bozdoğan, 2016, s. 1331). Suriyeli çocukların ve gençlerin eğitime erişmesi önündeki engellerden bazıları şöyledir;

Dil; dil, topluma dâhil olma, yerel halk ile sağlıklı iletişim kurma, kendi taleplerini karar alıcılara iletme gibi konularda önemli bir noktada yer almaktadır (Ateş ve Yavuz, 2016, s. 1317). Suriyeliler içerisinde Türkmenler dışında Türkçe bilenlerin sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla dil sorunu eğitime erişimde tikanlıklar yaratmaktadır (Koç ve Bozdoğan, 2016, s. 1319).

Ekonomik zorluklar; ekonomik nedenler sadece Suriyeliler için değil yerel topluluklar için de eğitime erişim önündeki engellerden biridir. Suriyeliler ekonomik durumlarının çok zayıf olduğu düşünüldüğünde eğitime katılım noktasında kişilerin kafalarında soru işareti oluşabilmektedir. Her ne kadar ücretsiz eğitim sağlanıyor olsa da ulaşım masrafları, kırtasiye masrafları kişilerin çocukları okula göndermeleri önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır (Koç ve Bozdoğan, 2016, s. 1319). Başta MEB ve UNICEF Suriyeli çocukların kırtasiye masraflarını karşılamak üzere Şartlı Nakit Transferi gibi çeşitli destekleyici projeler uygulamaktadır.

Veri eksikliği; Türkiye’de bulunan Suriyeli çocuklar ve gençlerle ilgili net bir verinin olmaması gerekli politikaları üretme önünde ciddi engeller oluşturmaktadır. Bu engellerde kişilerin eğitime katılımı etkilemektedir (Kızıl ve Dönmez, 2017, s. 211).

Entegrasyon sorunu; Okullarda Suriyeli öğrencilere yönelik olumsuz bakış açısı onların eğitime katılımları konusunda ciddi engel teşkil etmektedir. İstenilmediğini hisseden çocuklar okula gitmek istememekte ve velilerde bu konuda çocuklarını destekleyici tavırlar sergilemektedirler. MEB’in bu konuda başta öğretmenlere yönelik eğitimler düzenlediği bilinmektedir (Ateş ve Yavuz, 2016, s. 1320).

Fiziki yapı eksikliği; Suriyelilerin eğitimine yönelik yeterli sayıda okul olmaması ve var olan okullarda kimi çocuklar için ulaşım sorununu doğurması eğitime erişim önündeki engellerden birisidir (Emin, 2016, s. 21).

Sistemdeki boşluklar; Suriyelilerin eğitimi ile ilgili bakanlık tarafından yayınlanan genelgeler ve illere gönderilen talimatlar bazı illerde uygulamaya alınmamaktadır. Okulların Suriyeli öğrenci kabul etmesi gerekirken uygulamada zorluklar çıkardığı tespit edilmiştir. Söz konusu durum çocukların hakları olan eğitime erişimi engellemektedir (Ateş ve Yavuz, 2016, s. 1321).

Suriyelilerin eğitime erişimin önündeki engellerin aşılması, aşılması yönünde politikaların bir an önce üretilmesi ülkede doğup büyüyen ve eğitim çağına gelmiş bir nesil için ayrı bir öneme sahiptir. Bu anlamda başta okula gitmeyen çocukların tespiti, okula kayıt yaptıranların devamlılığı, eğitime erişim yönünde bilgilendirici faaliyetlerin yapılması gerekmektedir.

2.2.4.3. Çalışma Hakkı

Çalışma hakkı, çeşitli nedenlerle ülkesini terk etmiş ve gittiği ülkede, o ülkenin dâhil olduğu uluslararası ve ulusal mevzuatlar nezdinde bir statü almış herkes için sağlanması gereken bir haktır. 1951 Cenevre Sözleşmesi 17. maddesinde taraf devletlerin ülkelerine yasal yollarla bulunan mültecilere ücretli bir işte çalışma hakkı tanınması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu noktada Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mülteci statüsünde olmadığı, geçici koruma altında oldukları göz önünü alırsa çalışma

hakkı ile ilgili yerel mevzuatların dikkate alınması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır (Töre, 2016, s. 161).

2011 yılında başlayan olaylar neticesinde Türkiye'ye gelen Suriyelilerin kalıcılık sürelerinin artması, beraberlerinde getirebildikleri maddi kaynakların tükenmiş olması ve hayatlarını ikame ettirebilme arzusu çalışma hakkını sürekli gündeme getirmiştir. Yardım beklemek yerine çalışmak istediklerini her fırsatta dile getirmektedirler. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin %85'in kamp dışında yaşadıkları göz önüne alındığında Suriyelilerin sosyal hayata katılımları daha doğrusu üretim ve tüketime katılım sağlamaları önem arz etmektedir. Bu noktada Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarının yerel halk açısından ucuz iş gücü nedeniyle haksız rekabet oluşturacağına dair rahatsızlıklar artmaktadır (Erdoğan, 2015, s. 80). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2016 yılının sonunda yayınladığı rapora göre Türkiye'de bulunan Suriyelilerden 13.288'i süreli çalışma izni, 2'si süresiz çalışma izni almıştır (T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yabancıların Çalışma İzinleri Raporu).

Suriyelilere yönelik çalışma hakkının yasal dayanağı; Türkiye'de bulunan yabancıların çalışma alanındaki hakları 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun ile düzenlenmiştir. Ancak bu kanun Türkiye'ye çalışma amacıyla gelen kişileri gözetmediği, işverene yükler getirdiği için beklendiği gibi etki yaratmamıştır (Erdoğan, 2015, s. 79). Suriyelilerin çalışma hayatına katılımı için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çeşitli çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmalarda Türkiye'ye yasal yollar ile girenler yani pasaportla girenler ve yasal olmayan yollarla girenler arasında farklılıklar olmuştur. Pasaportla giren ve Emniyet Müdürlüğü tarafından gerekli oturma iznini almış kişiler çalışma izni alabilmişlerdir. Söz konusu izinlerin verilmesi 4817 Sayılı Kanun çerçevesinde yapılmıştır (Erdoğan, 2015, s. 83).

Suriyelilerin asıl çalışma alanındaki hakları Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile gerçekleşmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesi Suriyelilerin çalışma hayatına dair haklarını düzenlemektedir. Bunlara ek olarak Suriyelilerin çalışma hayatlarını düzenlemek amacıyla Bakanlar Kurulu tarafından 15.01.2016 tarihinde Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair

Yönetmelik yayınlanmıştır. Söz konusu çalışmalara göre Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları ile ilgili önemli noktalar aşağıdaki gibidir;

- Suriyeliler çalışma izni almaksızın Türkiye’de çalışamaz.
- Çalışma izni almaksızın çalışanlar ve bunları çalıştıranlar hakkında 4817 sayılı Kanun gereğince ilgili hükümler uygulanır.
- Suriyeliler geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvuru yapabilir. En fazla bir yıl için çalışma izni verilir.
- Suriyeliler çalışma izni almak için bir işverene ihtiyaç duymadan bağımsız başvuru yapabilir.
- Suriyelilerin çalışması için il sınırlaması getirilebilir. Suriyelilerin kalmasına izin verilen il için çalışma izni verilir.
- Suriyelilere asgari ücretin altında bir ücret ödenmez.
- Bazı meslek grupları için ön izin belgesi almaları gerekir. Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi.
- Geçici koruma hakkı sonlanmasıyla çalışma izni de sonlanır.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarının önü açılmış ancak henüz bazı meslek gruplarını icra etmeleri önündeki engeller kaldırılmamıştır. Suriyelilerin çalışmalarının yasak olduğu meslek grupları aşağıdaki gibidir;

- Dış Tabipliği, dişçilik, hastabakıcılık (Resmi Gazete, 14.04.1928)
- Eczacılık (Resmi Gazete, 24.12.1953)
- Veterinerlik (Resmi Gazete, 18.03.1954)
- Özel hastanelerde sorumlu müdürlük (Resmi Gazete, 05.06.1933)
- Avukatlık (Resmi Gazete, 07.04.1969)
- Noterlik (Resmi Gazete, 05.02.1972)
- Özel ve kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi (Resmi Gazete, 24.07.1981)
- Kara suları dâhilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, kâtiplik, tayfalık vb. (Resmi Gazete, 01.07.1926)
- Gümrük müşavirliği (Resmi Gazete, 27.06.2000)
- Turist rehberliği (Resmi Gazete, 07.06.2012)

2.2.4.4. Hukuk Hakkı

Türkiye’de bulunan Suriyeliler için en büyük sorun olan statü meselesi, krizin ilk başlarında netleştirilmemiş mülteci kavramı kullanıldığı görülmüştür. Aynı şekilde halk arasında misafir kavramının çok kullanıldığı bilinmektedir. Ancak misafir kavramının herhangi bir hukuki geçerliliği yoktur. Türkiye dâhil olduğu ve çekince koyduğu antlaşmalar gereği Suriyelilere mülteci kavramını da verememektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve ardından gelen 1967 Protokolünde coğrafi çekince koymuş ve Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Türkiye, Avrupa dışından gelenleri 1994 Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile sığınmacı olarak kabul etmekteydi. Ancak YUKK ile bu kavrama son verilmiştir. YUKK esas alınarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin statü sorununa son nokta koyulmuş ve Türkiye’de bulunan Suriyeliler Geçici Koruma Altındaki Kişiler statüsü verilmiştir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin hukuki haklar alanında en çok dile getirdiği konulardan biri de evlilik boşanma konusundaki haklar ve işleyişlerdir. 07.11.1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliğinin 13. maddesinde vatansız veya mültecilere, vatandaşlık durumu muntazam olmayan yabancıların müracaatları evlendirme memurları tarafından kabul edilir. Bunların evlenme manilerinin olup olmadığı, Türkiye’de nüfus kaydı tutulmuşsa Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden verilecek ehliyet belgesi ile henüz nüfus kaydı tutulmamış ise emniyet makamlarınca tutulan dosyalardaki bilgilere göre bu makamlara verilecek belge ile tespit edilir ibaresi yer almaktadır (Resmi Gazete, 07.11.1985). Aynı şekilde 5718 sayılı Milletlerarası Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 13. Maddesinde; a) Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri, eşlerin evlenme anındaki milli hukuka tabiidir. b) Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır. c) evliliğin genel hükümleri, eşlerin müşterek milli hukukuna tabiidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır ibareleri bulunmaktadır. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin evlilik konusundaki hakları YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Buna

göre Suriyeliler herhangi bir resmi belge olmadan (pasaport, bekârlık belgesi vb.) yaptıkları evlilik başvuruları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve taşra teşkilatı tarafından verilecek belgelere göre yapılır. Alacakları resmi evlenme ehliyet belgesi ile evlilik işlemlerini gerçekleştirebilirler (Resmi Gazete, 22.10.2014).

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ücretsiz hukuki desteğe erişimi, bir avukat tarafından temsil edilmesine dair işleyiş Geçici Koruma Yönetmeliğinin 53. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre bir Suriyelinin avukat tarafından temsil edilmesi, avukatlık ücretinin karşılanması şartıyla sağlanabilir (Resmi Gazete, 22.10.2014). Barolar Birliği tarafından 22.07.2013 tarih 2013/59 sayılı yayınlanan duyuruda avukat ücretini karşılayamayacağını ispat eden Suriyelilere ücretsiz hukuki destek sağlanabilecektir (<https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/duyuru-201359-19858>, 15.07.2018). Söz konusu hizmetlere ek olarak çeşitli sivil toplum kuruluşları da Suriyelilere yönelik ücretsiz hukuki destek sağlamaktadır. Tezin saha çalışmasını oluşturan Türk Kızılayı Toplum Merkezleri de ücretsiz hukuki destek konusunda hem savunuculuk faaliyetleri hem de avukata erişimde destek sağlamaktadır.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mülk edinimine dair süreçler için çeşitli kaynakları referans almak gerekmektedir. Yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye’de taşınmaz edinmesine ilişkin tüm usul ve esaslar, 1934 tarih 2644 sayılı Tapu Kanununun 35. ve 36. maddelerinde ele alınmıştır. Buna göre, yabancıların Türkiye’de gayrimenkul alabilmesi için iki şartın karşılanmış olması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, kanuni sınırlamalara uymak, ikincisi ise Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen listede yer alan bir ülkenin vatandaşı olmaktır. Ancak bazı ülkelerin vatandaşlarına özel şartlarda getirilebilir. Arnavutluk, Mısır, Fas gibi ülkelere Türkiye’de tarım arazisi alımı yasaklanmıştır. Suriyelilerin mülk edinmesi konusuna ayrı bir parantez açmak gerekir. 6302 Sayılı Kanun ve Tapu Kanununun 35.ve 36. maddelerinde yapılan değişiklik ile Suriyelilerin Türkiye’de taşınmaz edinme hakkı olmadığı söylenemez. Yabancı Uyruklu Gerçek ve Tüzel Kişilerin Taşınmaz ve Sınırlı Ayni Hak Edinimine İlişkin Genelge uyarınca Suriyeliler özel izinle taşınmaz elde edebileceklerdir (Resmi Gazete, 18.05.2012).

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin seyahat hakkı YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği dayanak alınarak çıkarılan 15.03.2016 tarih ve 2016/8 sayılı genelge ile

düzenlenmiştir. Buna göre Suriyelilerin ikamet ettiği yani kayıtlı olduğu ilden başka bir ile seyahat etmek istemeleri durumunda Göç İdaresi İl Müdürlüğüne başvuru yaparak yol izin belgesi alması gerekmektedir. Yol izin belgesi belirli sürelerle geçerlidir ve bu belge diğer illere seyahat etmeyi olanaklı kılmaktadır. Kamp içinde yaşayan Suriyeliler ise seyahat taleplerini ilk başta kamp yönetimine yapmaları gerekmektedir (15.03.2016 Tarih ve 2016/8 Sayılı Genelge).

Geçici koruma statüsü almış Suriyelilerin, geçici koruma kimlik süreçleri, Geçici Koruma Yönetmeliği 22. maddesinde ele alınmıştır. Geçici koruma kimlik belgesi süreçlerini Göç İdaresi İl Müdürlükleri takip etmektedir. Geçici koruma kimlik belgesinin şekline ve içeriğine Genel Müdürlük tarafından belirlenir. Bu belgeden herhangi bir ücret talep edilemez. Herhangi bir sorun yaşanmaması durumunda Valilik tarafından söz konusu belge kişiye verilir (Resmi Gazete, 22.10.2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERE YÖNELİK HAK TEMELLİ UYGULAMALARIN BİLİNİRLİĞİNE YÖNELİK SAHA ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

“Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliğine Yönelik Saha Çalışması” Türkiye’de bulunan Suriyeliler içerisinde araştırmaya katılanlar hakkında detaylı bilgiler içermektedir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

2011 yılında Suriye’de başlayan olaylar neticesinde ülkelerindeki savaş ortamından kaçıp Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü başta olmak üzere uluslararası hukuktan ve Türk mevzuatından edindiği sağlık, eğitim, çalışma, hukuk hakkının, Suriyeliler tarafından ne ölçüde bilindiği ve ne ölçüde faydalandığını tespit etmek ve bu konu başlıklarında yapılması gerekenlere dair öneriler sunmaktır.

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mevcut sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki haklarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda elde edilen sonuçlarda genelleme amacı güdülmemekle birlikte, elde edilen sonuçlar konuya ilişkin bir perspektif sağlaması bakımından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada, konu ile ilgili hem dokümanların ve politika belgelerinin analizi yapılmış hem de Suriyeliler ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Yüz yüze anket çalışmasında eğitilmiş anketörlerin kullanılması ile olumlu sonuçlara ulaşmak mümkündür. Yüz yüze anket çalışmasında anketör katılımcının anlayamadığı soruları açıklayabilir, anketin önemini ve gizlilik konusunu açıklayarak cevaplanma oranını yükseltebilir (Baş, 2013, s. 31).

Anketin birinci bölümü Suriyelilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde ankete katılan Suriyelilerin cinsiyet,

yaş, mesleği, öğrenim durumu, Suriye’de yaşadığı yer, Türkiye’deki kalış süresi ve gelir durumu gibi bilgileri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Anketin ikinci bölümü ankete katılan Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki haklarına dair bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Anketin üçüncü bölümü ise ankete katılan Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki haklarına dair faydalanma düzeylerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anketteki sorular Suriyelilere sunulmuş olup, kişiler değerlendirmelerini bu ölçek üzerinde işaretleme yaparak belirtmişlerdir. Yapılan bu anketler tasnif edildikten sonra elde edilen verilere göre Türkiye’de bulunan Suriyelilerin temel hakları olan eğitim, sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlarındaki haklarına dair bilgi düzeyleri ve faydalanma düzeyleri değerlendirilmiştir.

3.1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem

Bir alan araştırması yapılırken izlenecek iki yöntem vardır. Biri tam sayı diğeri ise örneklemedir. En güvenilir ve geçerli olanı evrenin tamamını kapsayandır. Ancak, evren içerisinde yer alan bütün elemanları irdelemek pek mümkün olamayacağı için bunun yerine onu temsil edecek bir küme oluşturulur ve araştırma bu temsili örneklem üzerinden yapılır (Çelik, 2002, s. 179). Çalışmanın topluluğun tamamı yerine bir kısmına uygulanması zaman ve para tasarrufu sağlayacaktır (Baş, 2013, s. 34). Bilgi edinilmek istenilen grubun çok büyük olması durumunda ise tüm cevaplara ulaşamama, anketi uygulayacak donanımlı anketör bulma sorunlarından dolayı iyi tasarlanmış bir örneklem ile doğru sonuçlar elde etmek olanaklıdır (Baş, 2013, s. 34). Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005, s. 110-111). Yapılacak yöntem ne olursa olsun bilgi edinilmek istenilen topluluğun net bir şekilde belirlenmesi gerekir (Baş, 2013, s. 34).

Araştırma yapılacak grup hedef kitle olarak adlandırılır. Planlanan çalışma bilimsel bir araştırma ise hedef kitle olarak adlandırılan grubun içerik, biçim, kapsam ve zaman olarak tanımlanması daha faydalı olacaktır (Baş, 2013, s. 34). Bu açıklamalar ışığında araştırmanın evrenini İstanbul, İzmir, Ankara, Şanlıurfa, Hatay ve Kilis’te

bulunan Suriyeliler oluşturmaktadır. Çalışma örneklemini ise evren içerisinde tesadüfî seçilen Türk Kızılayı İstanbul Bağcılar Toplum Merkezi 80 Suriyeli faydalanıcısı, Türk Kızılayı İzmir Toplum Merkezi 85 Suriyeli faydalanıcısı, Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezi 85 Suriyeli faydalanıcısı, Türk Kızılayı Hatay Toplum Merkezi 85 Suriyeli faydalanıcısı, Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi 83 Suriyeli faydalanıcısı ve Türk Kızılayı Kilis Toplum Merkezi 85 Suriyeli faydalanıcısı olmak üzere 503 Suriyelilerden oluşturmaktadır. Tesadüfî örnekleme, anket araştırmaları için en uygun örnekleme yöntemidir. Çünkü diğer örnekleme yöntemlerinde örneklemin, hedef kitleden ne kadar farklı olduğunu hesaplamak mümkün değildir. Dolayısıyla sadece bu yöntemle yapılan anket uygulamaları hedef kitle için genellenebilir (Baş, 2013, s. 36).

Çalışma için seçilen iller 3 bölge içi, 3 bölge dışından illerdir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre seçilen iller buldukları bölgelerdeki en yoğun Suriyeli nüfusun olduğu illerdir. Aynı zamanda Türk Kızılayı Toplum Merkezlerinin mevcut olduğu illerdir. Türk Kızılayı Toplum Merkezleri kuruluş aşamasında saha çalışmaları yapmakta ve yapılan ihtiyaç analizleri sonrasında hizmet verecek bölgeye karar vermektedir. Bu kararın altında yatan en büyük faktör kurulacak olan bölgedeki Suriyelilerin temsiliyet durumudur. Toplum Merkezlerinin kurulduğu bölgelerdeki Suriyeliler ekonomik, yaş, eğitim, dil bakımından ülkede bulunan tüm Suriyelileri temsil edebilecek durumdaki kişilerdir.

Anketin yapıldığı toplum merkezlerinde aynı sayıda Suriyelinin seçilmesindeki etmen; tüm toplum merkezlerinde aynı hizmetlerin sunulması ve yıllık ortalama Suriyeli faydalanıcı sayısının aynı olması yatmaktadır. Toplum Merkezinin her birinden yıllık ortalama 4.000-5.000 Suriyeli faydalanmaktadır. İllerdeki Suriyeli nüfusunun fazla olması faydalanıcı sayısına etki etmektedir ancak toplum merkezleri hem personel hem de fiziki yapı nedeniyle aynı standartta olması merkezlerin aynı sayıda faydalanıcı ağırlamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla İstanbul'daki merkez yıllık yaklaşık 500.000 Suriyeli arasından 4.000'ne hizmet verirken, Kilis'teki merkezde 100.000 Suriyeli arasından 4.000'ne hizmet vermektedir. İki il arasındaki fark biri daha farklı kitlelere ulaşabiliyor iken diğeri aynı kitle üzerinden hizmet vermek durumunda kalabilmektedir. Ancak en az nüfusun olduğu Kilis'te bile henüz

tüm Suriyelilere ulaşılamamıştır (Türk Kızılayı, Suriye İnsani Yardım Operasyonu Ağustos Ayı Raporu).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre İstanbul'da 563,716, Ankara'da 81.403, İzmir'de 138,049, Şanlıurfa'da 472,833, Hatay'da 443,030 ve Kilis'te 130,841 Suriyeli bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici_koruma_363_378_4713_icerik_17.07.2018).

Tablo 5: Örneklem

Anket İli	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif Toplam %
İstanbul	80	15,9	15,9	15,9
Ankara	85	16,9	16,9	32,8
Şanlıurfa	83	16,5	16,5	49,3
Hatay	85	16,9	16,9	66,2
Kilis	85	16,9	16,9	83,1
İzmir	85	16,9	16,9	100,0
Toplam	503	100,0	100,0	

3.1.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Araştırmacı ve katılımcılar için zaman bakımından kolaylık sağlaması, katılımcılara daha rahat bir şekilde ulaştırılabilmesi, tutum ölçümü ve sayısal verilerin elde edilebilmesi bakımından daha kullanışlı oluşu ve rahatça toplanabilmesi bakımından soru formu kullanılmıştır. Anket uygulamasında anketörlerin seçilmesi ve eğitilmesi araştırmanın kalitesi açısından önem arz etmektedir (Baş, 2013, s. 103). Bu kapsamda anketleri uygulayacak kişilere temel bir eğitim ve pilot uygulaması yaptırılmıştır. Anketlerin gerçekleştirileceği illerde 10 anket ile pilot uygulama yaptırılmıştır.

Anketin, Türkiye'de bulunan ve Türk Kızılayı Toplum Merkezlerinden faydalanan Suriyelilere uygulanması öngörülmüştür. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde ankete katılan Suriyelilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olan cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve gelir durumu gibi sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise ankete katılan Suriyelilerin eğitim,

sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki haklarına dair bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Anketin üçüncü bölümü ise ankete katılan Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki haklarına dair faydalanma düzeylerini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

3.1.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada anket aracılığıyla elde edilen veriler ilk olarak SPSS (Statistical Packages for Social Science) programında oluşturulan veri kütüğüne aktarılmıştır. Bu kütüğe aktarılan veriler araştırmada elde edilmek istenilen amaçlara uygun bir şekilde kodlanarak, çeşitli istatistikî analizler yapmaya elverişli hale getirilip yorumlamalar yapılmıştır.

3.1.6. Sınırlılıklar

Araştırmada kullanılan anket uygulaması, Türk Kızılayı Toplum Merkezleri Suriyeli faydalanıcısı üzerinde uygulanmıştır. Türk Kızılayı Toplum Merkezlerinin seçilmesindeki ana etmen bu merkezlerin Suriyelilerin temel hak ve hürriyetleri konusunda bilgilendirici ve yönlendirici faaliyetler yapıyor olmasıdır.

Anket uygulaması üç bölge ili (Hatay, Şanlıurfa, Kilis) ve üç bölge dışı il (İzmir, İstanbul, Ankara) olmak üzere altı ilde gerçekleşmiştir. Bu araştırma için seçilen illerin Türkiye’de bulunan Suriyelileri temsil edecek özellikte olduğu düşünülmektedir.

Anket uygulaması 2011 yılında Suriye’de başlayan olaylar neticesinde Türkiye’ye gelen Suriyeliler ile sınırlı tutulmuştur. Toplum Merkezleri Türkiye’de yaşayan tüm yabancılara ve yerel halka hizmet vermektedir. Ancak seçilen katılımcıların Suriyeli olması araştırmanın odak noktası ile ilgilidir. Türkiye’deki Suriyelilere yönelik temel hak ve hürriyetler ele alınmıştır.

Anket uygulaması 2011 yılı sonrası Türkiye’de bulunan Suriyelilerden, 15 yaş üzerinde olan kişilere uygulanmıştır. Çocuklara anket uygulamanın zorluğu bu sınırlamayı gerekli kılmıştır.

3.1.7. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan Türkiye’deki Suriyelilerden anketler aracılığıyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara bağlı açıklamalar ve yorumlamalar yapılmıştır.

3.1.7.1. Demografik Bilgiler

Bu bölümde araştırmaya katılan Suriyelilerin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet), Türkiye’de kalış süreleri, Suriye’deki meslekleri, Suriye’deki ikamet bilgileri, Türkiye’deki ekonomik durumları, eğitim bilgileri ve dil bilgilerini içeren bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Üzerinde araştırma yapılan kişilere hedef kitle denir ve hedef kitleye çalışmanın amacına bağlı olarak bazı sınırlamalar getirilebilir (Baş, 2013, s. 34).

Tablo 6: Cinsiyet

Cinsiyet	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Kadın	335	66,6	67,4	67,4
Erkek	162	32,6	32,6	100,0
Toplam	497	98,8	100,0	
Toplam	503	100,0		

Araştırmaya katılan Suriyelilerin cinsiyetlere göre dağılımı %66,6’si kadın ve %32,6’sı erkeklerden oluşmaktadır (Tablo 6). Araştırmaya katılanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların sayıca fazla olmasının sebebi anketlerin yapıldığı Türk Kızılayı Toplum Merkezlerinin gün içerisinde faaliyet göstermesi, faaliyetlere daha çok kadınların katılıyor olması ve erkeklerin gün içerisinde çalışıyor olması yatmaktadır. Söz konusu Toplum Merkezleri faaliyetleri göz önüne alındığında kadınların daha çok sosyal hayata katıldığı, erkeklerinde çalışmak durumunda kaldığı söylenebilir. Aynı zamanda yapılan gözlemler sonucu erkeklerin bu tarz araştırmalara katılmada isteksiz davrandıkları görülmüştür.

Tablo 7: Yaş

Yaş	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
15-20	65	12,9	13,1	13,1
21-30	167	33,2	33,7	46,9
31-40	149	29,6	30,1	77,0
41-50	83	16,5	16,8	93,7
51+	31	6,2	6,3	100,0
Toplam	495	98,4	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %13,1'i 15-20 yaş aralığında, %33,7'si 21-30 yaş aralığında, %30,1'i 31-40 yaş aralığında, %16,8'i 41-50 yaş aralığında ve %6,3'ü 50 ve üzeri yaş aralığında olan kişilerdir. (Tablo 7). Tüm veriler ışığında araştırmaya katılanların önemli bir kısmını, yani %63,8'ini 21-40 yaş aralığındaki Suriyelilerin oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 8: Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Okur Yazar Değil	39	7,8	7,8	7,8
Okur Yazar	26	5,2	5,2	13,0
İlköğretim	126	25,0	25,3	38,3
Ortaokul	100	19,9	20,0	58,3
Lise	110	21,9	22,0	80,4
Üniversite	90	17,9	18,0	98,4
Lisans Üstü	8	1,6	1,6	100,0
Toplam	499	99,2	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerden %7,8'si okuryazar değil, %5,2'si okuryazar, %25,3'ü ilköğretim, %20,0'si ortaokul, %22'si lise, %18,0'si üniversite, %1,6'sı lisansüstü öğrenimi almış kişilerdir. (Tablo 8). Araştırmaya katılanların %67,3'ünü ilköğretim, ortaokul ve lise mezunu kişiler oluşturmaktadır. Lisans eğitimi almış kişiler %18,0 ise azımsanmayacak seviyededir.

Tablo 9: Meslek

Meslek	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	1,6	1,6	1,6
Memur	76	15,1	15,2	16,8
Vasıflı İşçi	28	5,6	5,6	22,4
Vasıfsız İşçi	29	5,8	5,8	28,1
İşsiz	31	6,2	6,2	34,3
Kendi İşi	50	9,9	10,0	44,3
Ev Hanımı	209	41,6	41,7	86,0
Öğrenci	70	13,9	14,00	100,0
Toplam	501	99,6	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %1,6'sı üst düzey kamu görevlisi, %15,2'si memur, %5,6'sı vasıflı işçi, %5,8'i vasıfsız işçi, %6,2'si işsiz, %10,0'u kendi işi, %41,7'si ev hanımı, %14,0'ü öğrenci şeklindedir (Tablo 9). Araştırmaya katılan Suriyelilerden ev hanımı grubunun yüksek olduğu görülmüştür. Ev hanımı grubunun yüksek olmasının altında yatan sebep araştırmaya katılanların çoğunluğunun kadınlardan oluşmasıdır.

Tablo 10: Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Çalışıyor	111	22,1	22,2	22,2
Çalışmıyor	390	77,5	77,8	100,0
Toplam	501	99,6	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %22,2'si çalışıyor iken %77,8'i çalışmıyor. (Tablo 10). Ankete katılana katılımcıların çoğunluğunun kadın olması çalışmayanlarının oranındaki yüksek değere etki ettiği söylenebilir.

Tablo 11: Dil Bilgisi Durumu

Dil Bilgisi Durumu	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Türkçe				
Evet	175	34,8	34,8	34,8
Hayır	328	65,2	65,2	100,0
Toplam	503	100,0		
Kürtçe				
Evet	52	10,3	10,3	10,3
Hayır	451	89,7	89,7	100,0
Toplam	503	100,0	100,0	
İngilizce				
Evet	81	16,1	16,1	16,1
Hayır	422	83,9	83,9	100,0
Toplam	503	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %10,3'ü Kürtçe konuşabilirken %89,7'si Kürtçe konuşamamakta, %34,8'i Türkçe konuşabilmekte iken %65,2'si Türkçe konuşamamakta, %16,1'i İngilizce konuşabilirken %83,9'u İngilizce konuşamamaktadır (Tablo 11). Türkiye'de Kürtçe konuşabilen vatandaşların olduğu göz önüne alındığında %10,3'lük kesimin iletişim kurmada şanslı olduğu söylenebilir. Aynı şekilde hizmetlere erişimde dilin önemi ele aldığı anda %34,8 gibi Türkçe konuşabilme oranı azımsanmayacak bir orandır.

Tablo 12: İkamet Yeri

İkamet Yeri	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
Şehir Merkezi	292	58,1	58,3	58,3
İlçe	113	22,5	22,6	80,4
Köy	96	19,1	19,2	100,0
Toplam	501	99,6	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %58,3'ü şehir merkezinde, %22,6'sı ilçede, %19,2'si köyde ikamet etmektedir (Tablo 12). Söz konusu ikamet yerleri kendi

ülkelerindeki ikamet yerlerini ifade etmektedir. Araştırma verilerine bakıldığında araştırmaya katılanların çoğunluğu kendi ülkesinde şehir hayatına dâhil oldukları görülmektedir. Şehir hayatının getirdiği alışkanlıklar Türkiye’deki uyum süreçlerine de etki ettiği söylenebilir.

Tablo 13: Türkiye’de Kalış Süresi

Türkiye’de Kalış Süresi	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
1	55	10,9	11,0	11,0
2	90	17,9	18,0	28,0
3	83	16,5	16,6	45,5
4	127	25,2	25,3	70,9
5	106	21,1	21,2	92,0
6	36	7,2	7,2	99,2
7+	4	0,8	0,8	100,0
Toplam	501	99,6	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %11’i 1, %18’i 2, %16,6’sı 3, %25,3’ü 4, %21,2’si 5, %7,2’si 6 ve %0,8’i 7 yıldır Türkiye’de yaşamaktadır (Tablo 13). Türkiye’deki Suriyelilerin genelindeki kalış süreleri ise şöyledir; %4,4’ü 1, %16,5’i 2, %9,2’si 3, %27,4’ü 4, %36’sı 5, %5,8’i 6 ve %0,3’ü 7 yıldır ikamet ediyor (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 17.07.2018). Her iki veri ışığında krizin ilk başladığı günden bu güne kadar geçen sürede Türkiye’de ikamet eden Suriyeli sayısının az olduğu söylenebilir.

Tablo 14: Ekonomik Durum

Ekonomik Durum TL	Sayı	%	Geçerli %	Toplam %
0-1000	233	46,3	46,9	46,6
1001-2000	209	41,6	42,1	88,9
2001-3000	44	8,7	8,9	97,8
3001+	11	2,2	2,2	100,0
Toplam	497	98,8	100,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin %46,9'u 0-1000 TL, %42,1'i 1001-2000 TL, %8,9'u 2001-3000 TL, %2,2'si 3000 TL ve üzeri gelire sahip kişilerden oluşmaktadır. (Tablo 14). Araştırmada belirtilen ekonomik durum göstergesi Türkiye'deki hane gelir durumlarını belirtmektedir. Türk-İş'in yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de açlık sınırı 1.636,59 TL olarak belirlenmiş olup açlık sınırı göz önüne alındığında araştırmaya katılan Suriyelilerin neredeyse yarısı açlık sınırının altında yaşam mücadelesi vermektedir (Türk-İş Haber Bülteni, 2018: 1).

3.2. TEMEL HAKLARIN BİLİNİRLİK DÜZEYLERİNE DAİR BULGULAR

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin sağlık, eğitim, çalışma, hukuk alanlarındaki haklarına dair bilgi düzeyleri ve söz konusu haklardan faydalanma düzeylerine dair yapılan saha çalışması sonucu veriler incelenmiş ve yorumlamalar da bulunulmuştur.

3.2.1 Sağlık Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Bu başlık araştırmaya katılan Suriyelilerin, Türkiye'de sahip oldukları sağlık hakkına dair bilgi düzeylerine ve sağlık hakkının uygulamadaki faydalanma düzeylerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

Tablo 15: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

İller/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma (%)
İstanbul	80	62,3	12,0
Ankara	85	64,5	15,7
İzmir	85	72,1	18,5
Şanlıurfa	83	66,4	17,4
Hatay	85	66,1	16,1
Kilis	85	65,1	19,3
Toplam	503	66,1	16,9

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin sağlık hakkına dair bilgi düzeyinde altı il arasından İzmir, %72,1'lik oran ile ilk sırada çıkmıştır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların sağlık hakkına dair bilgi düzeyi ortalaması %66,1 ve standart sapması %16,9'dur (Tablo 15). Genel ortalama ile iller kıyaslandığında iki büyük ilin (Şanlıurfa ve İzmir) genel ortalamanın üstünde ve bir ilin (Hatay) ortalama ile aynı olduğu görülmektedir. İzmir ilinde bilgi düzeyi oranının diğer illere oranla daha yüksek düzeyde olması bilgilendirme mekanizmalarının diğer illere oranla daha iyi durumdadır. Aynı zamanda İzmir ilinin sığınmacılar için deniz yoluyla üçüncü ülkeye geçiş güzergâhında olması bu tür çalışmaların daha çok yapılmasına katkısı olmuştur.

Tablo 16: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

İller /Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma (%)
İstanbul	80	68,3	12,5
Ankara	85	66,7	14,4
İzmir	85	73,0	16,9
Şanlıurfa	83	63,9	21,5
Hatay	85	74,4	15,4
Kilis	85	73,8	19,7
Toplam	503	70,1	17,4

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin sağlık hakkına dair faydalanma düzeyi oranında en yüksek üç ilin, İzmir, Hatay ve Kilis olduğu

görülmektedir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların sağlık hakkına dair faydalanma düzeyi ortalaması %70,1 ve standart sapması %17,4'dür (Tablo 16). Genel ortalama ile iller kıyaslandığında üç ilin (İstanbul, Ankara ve Şanlıurfa) genel ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Özellikle İzmir ilinde faydalanma düzeyinin yüksek olması yapılan bilgilendirme çalışmalarının etkisiyle olmuştur.

Tablo 17: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama (%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	63,4	16,4
Erkek	162	71,6	16,5
Toplam	497	67,5	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkına dair bilgi düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %63,4 iken erkekler %71,6'dır. Genel ortalama ise %67,5'tir (Tablo 17). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla bilgi düzeyinde düşük kalması, Suriye toplumunda kadınların kapanık bir yaşam tarzı sürmesi ile ilişkilendirilebilir. Sosyal hayata erişimin kadınlarda daha az olması aynı zamanda bilgi düzeylerinde de erkeklere oranla daha düşük olmasına neden olmuştur.

Tablo 18: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	68,7	17,7
Erkek	162	73,1	16,4
Toplam	497	70,9	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkına dair faydalanma düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %68,7 iken erkekler %73,1'dir. Genel ortalama ise %70,9'dur (Tablo 18). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bilgi düzeyinde olduğu gibi faydalanma düzeyinde de erkeklerin daha yüksek oranda çıkması, erkeklerin kadınlara oranla daha çok sosyal hayatın içinde olması, sosyal hayata

katılımı etkili olmuştur. Söz konusu katılım hem bilgi düzeyine hem de faydalanma düzeyine etki etmiştir.

Tablo 19: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	65,2	15,3
Okuryazar	26	65,4	14,6
İlköğretim	126	65,5	16,8
Ortaokul	100	61,8	17,1
Lise	110	66,9	16,3
Üniversite	90	71,4	17,8
Lisansüstü	8	73,8	14,6
Toplam	499	67,1	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkında dair bilgi düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %71,4 ile lisansüstü eğitim gören kişiler %73,8 ile ilk iki sırada gelmektedir. Genel ortalama ise %67,1'dir (Tablo 19). Özellikle lisans ve lisansüstü eğitim almış kişilerin bilgiye diğerlerine oranla daha kolay eriştiği ve daha çok bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durum/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	71,1	15,9
Okuryazar	26	70,7	19,0
İlköğretim	126	71,4	16,4
Ortaokul	100	66,1	17,3
Lise	110	69,7	18,3
Üniversite	90	73,6	17,3
Lisansüstü	8	70,0	9,6
Toplam	499	70,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkında faydalanma düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, okuryazar olmayan kişiler %71,1, okuryazar

kişiler %70,7, İlköğretim mezunu kişiler %71,4, ortaokul mezunu kişiler %66,1, lise mezunu kişiler %69,7, üniversite mezunu kişiler %73,6 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %70,0'dir. Genel ortalama ise %70,3'tür (Tablo 20). Veriler ışığında faydalanma düzeyi oranlarının bilgi düzeyi oranlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sağlık konularının acil ve zorunlu konular olması faydalanmaya etki etmiştir. İnsanlar bilgi sahibi olmasalar dahi sağlığa erişimini bir şekilde gerçekleştirmektedir.

Tablo 21: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	66,2	16,9
Kürtçe	52	68,4	14,8
Türkçe	175	68,9	15,8
İngilizce	81	72,8	18,0

Araştırmaya katılan Suriyelilerin sağlık hakkına dair bilgi düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %66,2, Kürtçe bilen kişiler %68,4, Türkçe bilen kişiler %68,9, İngilizce bilen kişiler %72,8 şeklindedir (Tablo 21). İngilizce bilenlerin Türkçe bilenlerden daha fazla bilgi sahibi olmaları dikkat çeken bir ayrıntı olarak ele alınabilir. Dil bilgisinin bilgi düzeyine en çok etki eden unsurlardan biri olduğu göz önüne alındığında evrensel bir dil bilgisine sahip olma bilgiye erişimi de artırmaktadır.

Tablo 22: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	70,1	17,4
Kürtçe	52	71,5	14,8
Türkçe	175	72,3	15,5
İngilizce	81	74,6	16,8

Araştırmaya katılan Suriyelilerin sağlık hakkına dair faydalanma düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %70,1, Kürtçe bilen kişiler %71,5, Türkçe bilen kişiler %72,3, İngilizce bilen kişiler %74,6 şeklindedir (Tablo

22). İngilizce bilenlerin Türkçe bilenlerden daha fazla sağlık hakkından faydalandığı belirtmesi dikkat çeken bir ayrıntı olarak ele alınabilir. Bu noktada İngilizce bilenlerin aynı zamanda Türkçe de bildiği varsayılabilir.

Tablo 23: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	75,4	13,2
Memur	76	70,0	17,0
Vasıflı İşçi	28	68,7	10,0
Vasıfsız İşçi	29	69,4	17,2
Kendi İş	50	65,2	17,8
Ev Hanımı	209	64,2	17,0
Öğrenci	70	66,7	18,3
İşsiz	31	62,6	15,5
Toplam	501	67,7	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin sağlık hakkına dair bilgi düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %75,7 oran ile ilk sırada gelmektedir. Genel ortalamaları %67,7'dir (Tablo 23). Tüm grupların genel ortalamaya yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 24: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama (%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	82,5	11,9
Memur	76	72,9	20,7
Vasıflı İşçi	28	72,7	12,8
Vasıfsız İşçi	29	68,3	17,8
Kendi İş	50	70,3	16,9
Ev Hanımı	209	69,5	16,4
Öğrenci	70	68,4	19,5
İşsiz	31	66,4	15,1
Toplam	501	71,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin sağlık hakkına dair faydalanma düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %82,5, oran ile en yüksek durumda olduğu görülmektedir. Genel ortalama ise %71,3'dür (Tablo 24). Üst düzey memur grubunun hem bilgi düzeyinde hem de faydalanma düzeyinde ilk sıralarda olması eğitim seviyesi ile de orantılıdır.

Tablo 25: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	57,6	20,7
2	90	70,4	15,1
3	83	69,3	17,0
4	127	65,8	16,1
5	106	65,8	16,4
6	36	64,7	15,7
7+	4	56,2	13,1
Toplam	501	64,2	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkına dair bilgi düzeylerinin Türkiye'deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye'de olanlar %70,4 oran ile ilk sırada gelmektedir. Genel ortalama ise %64,2'dir (Tablo 25). Veriler ışığında kalış süresinin bilgi düzeyine çok fazla etki etmediği görülmektedir.

Tablo 26: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	60,2	22,7
2	90	73,7	17,1
3	83	71,3	16,3
4	127	69,9	14,9
5	106	70,5	17,3
6	36	74,0	15,0
7+	4	58,7	18,8
Toplam	503	68,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık hakkına dair faydalanma düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye’de olanlar %73,7, 3 yıldır Türkiye’de olanlar %71,3, 5 yıldır Türkiye’de olanlar %70,5, 6 yıldır Türkiye’de olanlar %74,0’dır. Genel ortalama ise %68,3’tür (Tablo 26). 7 yıldır Türkiye’de olanların çok düşük düzeyde faydalanıyor olması dikkat çekici bir ayrıntı olarak ele alınabilir. Veriler ışığında kalış süresinin faydalanma düzeyine çok fazla etki etmediği görülmektedir.

3.2.2 Eğitim Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Bu başlık araştırmaya katılan Suriyelilerin, Türkiye’de sahip oldukları eğitim hakkına dair bilgi düzeylerine ve eğitim hakkının uygulamadaki faydalanma düzeylerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

Tablo 27: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

İller/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	56,2	13,7
Ankara	85	61,0	16,4
İzmir	85	66,2	15,9
Şanlıurfa	83	59,0	24,1
Hatay	85	69,8	19,9
Kilis	85	51,2	17,4
Toplam	503	60,6	19,2

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin eğitim hakkına dair bilgi düzeyi oranında, İzmir %66,2, Hatay ise %69,8 ile ilk iki sırada gelmektedir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların eğitim hakkına dair bilgi düzeyi ortalaması %60,6 ve standart sapması % 19,2’dir (Tablo 27). Genel ortalama ile iller kıyaslandığında üç ilin (İstanbul, Kilis ve Şanlıurfa) genel ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. İzmir ve Hatay illerinde bilgi düzeyi oranının diğer illere göre daha yüksek olması bu illerde bilgilendirme çalışmalarının diğer illere oranla daha çok yapıldığı ifade edilebilir.

Tablo 28: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

İller/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	62,2	12,9
Ankara	85	61,0	15,9
İzmir	85	71,2	14,6
Şanlıurfa	83	62,0	23,0
Hatay	85	74,0	20,9
Kilis	85	50,7	16,9
Toplam	503	63,6	19,2

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin eğitim hakkına dair faydalanma düzeyi oranında, İzmir %71,2, Hatay ise %74,0 ile ilk iki sıradadır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların eğitim hakkına dair faydalanma düzeyi ortalaması %63,6 ve standart sapması %19,2'dir (Tablo 28). Genel ortalama ile iller kıyaslandığında dört ilin (İstanbul, Ankara, Kilis ve Şanlıurfa) genel ortalamanın altında kaldığı görülmektedir. İzmir ve Hatay'da oranların yüksek olması bilgilendirme çalışmalarıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 29: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	57,8	18,6
Erkek	162	66,4	19,1
Toplam	497	62,1	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair bilgi düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %57,8 iken erkekler %66,4'dür. Genel ortalama ise %62,1'dir (Tablo 29). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 30: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	61,9	19,5
Erkek	162	67,0	18,1
Toplam	497	64,4	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair faydalanma düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %61,9 iken erkekler %67,0'dir. Genel ortalama ise %64,4'tür (Tablo 30). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 31: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	61,1	19,8
Okuryazar	26	52,6	20,6
İlköğretim	126	54,3	15,9
Ortaokul	100	56,2	17,5
Lise	110	63,3	17,6
Üniversite	90	72,4	19,7
Lisansüstü	8	78,1	18,6
Toplam	499	62,5	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair bilgi düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, okuryazar olmayan kişiler %61,1, üniversite mezunu kişiler %72,4 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %78,1'dir. Genel ortalama ise %62,5'tir (Tablo 31). Veriler ışığında eğitim seviyesi artıkça bilgi düzeyi de artıyor denebilir.

Tablo 32: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durum/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	59,0	20,7
Okuryazar	26	61,5	22,2
İlköğretim	126	59,2	17,1
Ortaokul	100	62,7	18,4
Lise	110	64,5	17,9
Üniversite	90	70,2	21,0
Lisansüstü	8	84,2	15,4
Toplam	499	65,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair faydalanma düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %70,2 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %84,2'dir. Genel ortalama ise %65,8'dir (Tablo 32). Bilgi düzeyi ve faydalanma düzeyi arasında bir doğru orantıdan bahsedilebilir. Bilgi düzeyi artıkça faydalanma düzeyi de artmaktadır.

Tablo 33: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	60,7	19,2
Kürtçe	52	59,3	17,3
Türkçe	175	64,9	17,8
İngilizce	81	71,8	18,6

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair bilgi düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %60,7, Kürtçe bilen kişiler %59,3, Türkçe bilen kişiler %64,9, İngilizce bilen kişiler %71,8 şeklindedir (Tablo 33). İngilizce bilen kişilerin Türkçe bilen kişilere oranla sahip olduğu eğitim haklarına dair bilgi düzeylerinin yüksek olması dikkat çekici bir noktadır.

Tablo 34: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	63,9	19,3
Kürtçe	52	65,0	15,7
Türkçe	175	67,4	16,0
İngilizce	81	70,5	18,0

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair faydalanma düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %63,9, Kürtçe bilen kişiler %65,0, Türkçe bilen kişiler %67,4, İngilizce bilen kişiler %70,5 şeklindedir (Tablo 34). İngilizce bilen kişilerin Türkçe bilen kişilere oranla sahip olduğu eğitim haklarına dair faydalanma düzeylerinin yüksek olması dikkat çekici bir noktadır.

Tablo 35: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	72,5	19,2
Memur	76	73,8	19,0
Vasıflı İşçi	28	60,5	14,4
Vasıfsız İşçi	29	60,6	18,9
Kendi İş	50	59,1	17,4
Ev Hanımı	209	56,5	16,7
Öğrenci	70	60,9	22,3
İşsiz	31	53,8	18,9
Toplam	501	62,2	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair bilgi düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %72,5, memur %73,8 ile ilk iki sıradadır. Genel ortalama ise %62,2'dir (Tablo 35).

Tablo 36: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	80,0	14,6
Memur	76	69,1	21,7
Vasıflı İşçi	28	65,8	18,0
Vasıfsız İşçi	29	60,1	16,6
Kendi İşi	50	62,7	14,9
Ev Hanımı	209	61,1	18,5
Öğrenci	70	65,4	21,9
İşsiz	31	59,6	17,7
Toplam	501	65,4	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair faydalanma düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %80,0 ile en üst düzeydedir. Genel ortalama ise %65,4 şeklindedir (Tablo 36).

Tablo 37: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	51,5	22,6
2	90	69,0	19,8
3	83	62,4	21,3
4	127	58,9	14,9
5	106	59,0	16,4
6	36	59,0	19,9
7+	4	63,7	17,5
Toplam	501	60,5	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair bilgi düzeylerinin Türkiye'deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye'de olanlar %69,0 oranla ilk sıradadır. Genel ortalama ise %60,5'dir (Tablo 37). Veriler ışığında ikamet süresi ile bilgi düzeyi arasında bir doğru orantıdan söz edilemez.

Tablo 38: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	55,4	26,0
2	90	69,3	19,1
3	83	63,9	19,1
4	127	64,0	14,7
5	106	63,0	17,9
6	36	60,1	21,1
7+	4	61,2	18,8
Toplam	501	62,4	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, eğitim hakkına dair faydalanma düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye’de olanlar %69,3 oranla ilk sırada gelmektedir. Genel ortalama ise %62,4’dır (Tablo 38). Veriler ışığında ikamet süresi ile faydalanma düzeyi arasında bir doğru orantıdan söz edilemez.

3.2.3. Çalışma Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Bu başlıkta araştırmaya katılan Suriyelilerin, Türkiye’de sahip oldukları çalışma hakkına dair bilgi düzeylerine ve çalışma hakkının uygulamadaki faydalanma düzeylerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

Tablo 39: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

İller/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	49,8	16,2
Ankara	85	37,2	19,7
İzmir	85	53,9	22,3
Şanlıurfa	83	47,6	22,4
Hatay	85	51,5	21,5
Kilis	85	29,0	7,8
Toplam	503	44,8	20,9

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin çalışma hakkına dair bilgi düzeyi oranı, İstanbul'da %49,8, Ankara'da %37,2, İzmir'de %53,9, Şanlıurfa'da %47,6, Hatay'da %51,5 ve Kilis'te %29,0'dır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların çalışma haklarına dair bilgi düzeyi ortalaması %44,8 ve standart sapması %20,9'dur (Tablo 39). Araştırmanın yapıldığı illerin çalışma hakkına dair bilgi düzeyi oranı sağlık, eğitim, hukuk hakkı oranına göre düşük seviyede kaldığı görülmüştür. Özellikle Kilis ve Ankara illerinde çalışma hakkına dair bilgi düzeyi oranı beklenildiğinden daha düşük seviyede kalmıştır. Söz konusu illerde bilgilendirme faaliyetlerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Tablo 40: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

İller/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	55,0	12,1
Ankara	85	32,7	15,5
İzmir	85	50,3	19,9
Şanlıurfa	83	49,0	19,2
Hatay	85	61,4	22,3
Kilis	85	26,4	4,7
Toplam	503	45,7	20,7

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin çalışma hakkına dair faydalanma düzeyleri oranı, İstanbul'da %55,0, Ankara'da %32,7, İzmir'de %50,3, Şanlıurfa'da %49,0, Hatay'da %61,4 ve Kilis'te %26,4'dir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların çalışma hakkı konusundaki faydalanma düzeyi ortalaması %45,7 ve standart sapması %20,7'dir (Tablo 40). Bilgi düzeyi oranındaki düşük seviye faydalanma düzeyine de etki etmektedir.

Tablo 41: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	39,3	16,9
Erkek	162	56,4	23,7
Toplam	497	47,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %39,3 iken erkekler %56,4'tür. Genel ortalama ise %47,8'dir (Tablo 41). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 42: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	43,4	20,2
Erkek	162	50,7	21,0
Toplam	497	47,0	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında kadınlar %43,4 iken erkekler %50,7'dir. Genel ortalama ise %47,0'dır (Tablo 42). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 43: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	42,9	21,7
Okuryazar	26	39,6	17,8
İlköğretim	126	39,1	18,0
Ortaokul	100	40,7	15,5
Lise	110	45,0	20,7
Üniversite	90	59,2	24,1
Lisansüstü	8	54,3	23,9
Toplam	499	45,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin eğitim durumuna göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %59,2 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %54,3'dir. Genel ortalama ise %45,8'dir (Tablo 43). Lisans ve Lisansüstü eğitim almış kişilerin daha çok bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Bilgi düzeyi ile eğitim durumu arasında kısmı olarak doğru orantının olduğu ifade edilebilir.

Tablo 44: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	43,7	18,5
Okuryazar	26	42,3	18,8
İlköğretim	126	40,4	19,8
Ortaokul	100	45,5	18,6
Lise	110	45,4	21,9
Üniversite	90	54,8	21,5
Lisansüstü	8	56,2	23,4
Toplam	499	46,9	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinin eğitim durumuna göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %54,8 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %56,2'dir. Genel ortalama ise %46,9'tür (Tablo 44). Bilgi düzeyinde olduğu gibi faydalanma düzeyinde de lisans ve lisansüstü eğitim almış kişilerin daha çok faydalandığı görülmektedir.

Tablo 45: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	44,8	20,9
Kürtçe	52	49,6	19,8
Türkçe	175	51,5	20,4
İngilizce	81	58,7	22,9

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %44,8, Kürtçe bilen kişiler %49,6, Türkçe bilen kişiler %51,5, İngilizce bilen kişiler %58,7 şeklindedir (Tablo 45). İngilizce bilen kişilerin Türkçe bilen kişilere oranla sahip olduğu çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin yüksek olması dikkat çekici bir noktadır.

Tablo 46: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	45,7	20,7
Kürtçe	52	51,4	17,4
Türkçe	175	49,7	19,8
İngilizce	81	51,6	21,6

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %45,7, Kürtçe bilen kişiler %51,4, Türkçe bilen kişiler %49,7, İngilizce bilen kişiler %51,6 şeklindedir (Tablo 46). İngilizce ve Kürtçe bilen kişilerin Türkçe bilen kişilere oranla sahip olduğu çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinin yüksek olması dikkat çekici bir noktadır.

Tablo 47: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	58,1	22,6
Memur	76	58,7	23,4
Vasıflı İşçi	28	49,2	23,1
Vasıfsız İşçi	29	50,0	24,6
Kendi İşi	50	49,6	19,9
Ev Hanımı	209	37,7	15,2
Öğrenci	70	44,7	24,0
İşsiz	31	38,5	13,9
Toplam	501	48,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %58,1, memur %58,7 oranı ile ilk iki sıradadır. Genel ortalama ise %48,3'dür (Tablo 47). Kamuya daha yakın çalışmış olan kişilerin Türkiye'de de çalışma hakkına dair bilgi düzeyi yüksektir.

Tablo 48: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	56,2	24,1
Memur	76	53,5	21,5
Vasıflı İşçi	28	45,2	18,0
Vasıfsız İşçi	29	46,2	20,8
Kendi İşi	50	51,2	17,5
Ev Hanımı	209	41,5	19,9
Öğrenci	70	43,4	23,3
İşsiz	31	48,2	19,1
Toplam	501	48,1	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %56,2, memur %53,5'dir. Genel Ortalama ise %48,1'dir (Tablo 48). Bilgi düzeyinde olduğu gibi Suriye'de kamuda çalışan kişilerin Türkiye'deki çalışma hakkından faydalanma düzeyi yüksektir.

Tablo 49: Türkiye'de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	34,6	17,6
2	90	48,7	22,6
3	83	49,9	22,5
4	127	44,6	19,5
5	106	29,2	20,5
6	36	45,3	17,9
7+	4	52,5	25,9
Toplam	501	43,5	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair bilgi düzeylerinin Türkiye'deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında en yüksek düzeyde bilgi sahibi olan 2 ve 3 yıldır Türkiye'de ikamet eden kişilerdir. Genel ortalama %43,5'dir

(Tablo 49). Veriler ışığında kalış süresi ile bilgi düzeyi arasında bir doğru orantıdan söz edilemez.

Tablo 50: Türkiye’de Kalış Süresine Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	40,1	19,5
2	90	48,4	20,8
3	83	46,9	22,0
4	127	45,9	20,0
5	106	44,6	20,3
6	36	37,1	21,5
7+	4	55,0	34,6
Toplam	501	45,4	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, çalışma hakkına dair faydalanma düzeylerinde genel olarak birbirine yakın oranlar görülmektedir. Genel ortalama ise %45,4’dür (Tablo 50). Veriler ışığında kalış süresi ile faydalanma düzeyi arasında bir doğru orantıdan söz etmek mümkün değildir.

3.2.4. Hukuk Hakkı Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Bu başlıkta araştırmaya katılan Suriyelilerin, Türkiye’de sahip oldukları hukuk hakkına dair bilgi düzeylerine ve hukuk hakkının uygulamadaki faydalanma düzeylerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

Tablo 51: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

İller/Bilgi Düzeyleri	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	66,5	11,1
Ankara	85	60,0	24,4
İzmir	85	72,9	16,9
Şanlıurfa	83	54,5	20,9
Hatay	85	62,0	19,6
Kilis	85	28,8	9,5
Toplam	503	57,4	22,7

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin hukuk hakkına dair bilgi düzeyi oranında, İzmir %72,9 ile en yüksek bilgi düzeyine, Kilis ise %28,8 ile en düşük bilgi düzeyine sahiptir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların hukuk hakları konusundaki bilgi düzeyi ortalaması %57,4 ve standart sapması %22,7'dir (Tablo 51). İzmir ve Kilis arasındaki yüksek farkın illerde mevcut baro faaliyetleri ilgili olduğu düşünülmektedir. İzmir ilinde mülteciler ve sığınmacılar ile alakalı gönüllü bilgilendirme faaliyetlerinin fazlaca olması bu durumu etkilemiştir.

Tablo 52: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

İller/Faydalanma Düzeyleri	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	71,9	9,8
Ankara	85	58,6	15,9
İzmir	85	76,6	13,2
Şanlıurfa	83	56,4	23,0
Hatay	85	67,2	14,2
Kilis	85	38,8	9,0
Toplam	503	61,5	19,3

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin hukuk hakkına dair faydalanma düzeyi oranında, İzmir'de %76,6 ile en yüksek düzeyde, Kilis %38,8 ile en düşük düzeyde faydalanmaktadır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların hukuk hakkı konusundaki faydalanma düzeyi ortalaması %61,5 ve standart sapması

%19,3'dür (Tablo 52). İllerdeki bilgilendirme faaliyetlerinin faydalanma düzeyine etki ettiği düşünülmektedir.

Tablo 53: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	54,3	22,4
Erkek	162	64,3	21,8
Toplam	497	59,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair bilgi düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında, kadınlar %54,3 iken erkekler %64,3'tür. Genel ortalama ise %59,3'tür (Tablo 53). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 54: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	59,0	19,7
Erkek	162	66,9	17,7
Toplam	497	62,9	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair faydalanma düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında, kadınlar %59,0 iken erkekler %66,9'dur. Genel ortalama ise %62,9'dur (Tablo 54). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 55: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	53,7	22,9
Okuryazar	26	50,9	20,7
İlköğretim	126	53,2	24,1
Ortaokul	100	58,4	20,0
Lise	110	56,0	23,5
Üniversite	90	67,1	20,0
Lisansüstü	8	65,6	25,2
Toplam	499	57,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair bilgi düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %67,1 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %65,6'dır. Genel ortalama ise %57,8'dir (Tablo 55). Veriler ışığında eğitim seviyesi ile bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ifade edilebilir.

Tablo 56: Eğitim Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durum/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	59,3	20,5
Okuryazar	26	58,8	18,5
İlköğretim	126	58,9	20,7
Ortaokul	100	63,4	17,0
Lise	110	58,7	18,6
Üniversite	90	68,2	19,1
Lisansüstü	8	65,5	19,7
Toplam	499	61,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair faydalanma düzeylerinin eğitim durumlarına göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %68,2 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %65,5'tir. Genel ortalama ise %65,5'tir (Tablo 56). Eğitim seviyesi artıka faydalanma düzeyini de artırmaktadır.

Tablo 57: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	57,3	22,7
Kürtçe	52	62,9	15,5
Türkçe	175	66,0	20,0
İngilizce	81	65,9	22,3

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair bilgi düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %57,3, Kürtçe bilen kişiler %62,9, Türkçe bilen kişiler %66,0, İngilizce bilen kişiler %65,9 şeklindedir (Tablo 57).

Tablo 58: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	61,5	19,4
Kürtçe	52	72,3	13,4
Türkçe	175	69,0	18,0
İngilizce	81	66,3	20,1

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair faydalanma düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %61,5, Kürtçe bilen kişiler %72,3, Türkçe bilen kişiler %69,0, İngilizce bilen kişiler %66,3 şeklindedir (Tablo 58).

Tablo 59: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	67,5	19,8
Memur	76	66,3	20,9
Vasıflı İşçi	28	65,5	24,3
Vasıfsız İşçi	29	52,7	23,8
Kendi İş	50	63,3	19,0
Ev Hanımı	209	53,4	22,3
Öğrenci	70	54,9	25,9
İşsiz	31	52,9	16,5
Toplam	501	59,5	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair bilgi düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %67,5, memur %66,3'dir. Genel ortalama ise %59,5'dir (Tablo 59).

Tablo 60: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	72,6	17,2
Memur	76	69,0	19,5
Vasıflı İşçi	28	66,8	19,2
Vasıfsız İşçi	29	57,4	15,0
Kendi İş	50	66,9	16,9
Ev Hanımı	209	59,0	19,4
Öğrenci	70	56,0	20,5
İşsiz	31	59,5	16,5
Toplam	501	63,4	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair faydalanma düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %72,6, memur %69,0, vasıflı işçi %66,8'dir. Genel ortalama ise %63,4'dür (Tablo 60).

Tablo 61: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	46,4	21,2
2	90	62,8	21,0
3	83	62,2	22,8
4	127	58,3	21,7
5	106	53,6	23,9
6	36	57,2	22,8
7+	4	56,2	27,8
Toplam	501	56,6	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair bilgi düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye’de olanlar %62,8, 3 yıldır Türkiye’de olanlar %62,2’dir. Genel ortalama ise %56,6’dır (Tablo 61). Veriler ışığın 2 ve 3 yıldır Türkiye’de olanlar diğerlerine oranla daha çok bilgi sahibi durumundadır.

Tablo 62: Türkiye’de Kalış Süresine Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	50,3	19,4
2	90	64,8	19,8
3	83	63,7	18,8
4	127	63,2	17,7
5	106	59,6	19,1
6	36	64,4	20,4
7+	4	60,0	23,4
Toplam	501	60,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, hukuk hakkına dair faydalanma düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 2 yıldır Türkiye’de olanlar %64,8, 3 yıldır Türkiye’de olanlar %63,7, 4 yıldır Türkiye’de olanlar %63,2’dir. Genel ortalama ise %60,8’dir (Tablo 62).

3.2.5. Diğer Haklar Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Bu başlıkta araştırmaya katılan Suriyelilerin, Türkiye’de sahip oldukları sağlık, eğitim, çalışma ve hukuk hakkının dışındaki diğer haklara dair bilgi düzeylerine ve söz konusu haklarının uygulamadaki faydalanma düzeylerine ilişkin bulgulardan ve yorumlardan oluşmaktadır.

Tablo 63: İllere Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

İller/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	67,8	10,1
Ankara	85	68,3	17,3
İzmir	85	78,8	15,3
Şanlıurfa	83	56,9	22,1
Hatay	85	76,5	15,2
Kilis	85	53,2	10,1
Toplam	503	67,0	18,1

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin diğer haklarına dair bilgi düzeylerinde, İzmir %78,8, Hatay %76,5’dir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların diğer haklara dair bilgi düzeyi ortalaması %67,0 ve standart sapması %18,2’dir (Tablo 63). İzmir ve Hatay illerinde diğer haklar alanında bilgi düzeyinin diğer illere göre yüksek olması bu illerde bilgilendirme çalışmalarının yapıldığını göstermektedir.

Tablo 64: İllere Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

İller/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
İstanbul	80	79,1	7,0
Ankara	85	68,7	12,4
İzmir	85	72,7	14,0
Şanlıurfa	83	62,2	18,5
Hatay	85	72,1	13,7
Kilis	85	67,8	12,4
Toplam	503	70,4	14,3

Araştırmaya katılanların verileri ışığında, Suriyelilerin diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinde, İstanbul %79,1, İzmir’de %72,7, Hatay’da %72,1’dir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların diğer haklarına dair faydalanma düzeyi ortalaması %70,4 ve standart sapması %14,3’tür (Tablo 64). Söz konusu üç ilde erişimi kolaylaştırmak için çalışmalar yapılmaktadır.

Tablo 65: Cinsiyet Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	63,7	18,5
Erkek	162	74,0	15,2
Toplam	497	68,8	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair bilgi düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında, kadınlar %63,7 iken erkekler %74,0’dır. Genel ortalama ise %68,8’dir (Tablo 65). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 66: Cinsiyet Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Cinsiyet Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Kadın	335	69,4	15,3
Erkek	162	72,5	12,0
Toplam	497	70,9	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinin cinsiyet durumuna göre dağılımında, kadınlar %69,4 iken erkekler %72,5’dir. Genel ortalama ise %70,9’dur (Tablo 66). Genel ortalama ile cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 67: Eğitim Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	64,8	15,8
Okuryazar	26	57,5	15,9
İlköğretim	126	63,9	16,6
Ortaokul	100	65,1	17,7
Lise	110	68,7	18,6
Üniversite	90	75,4	18,4
Lisansüstü	8	68,7	20,1
Toplam	499	66,3	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair bilgi düzeylerinin eğitim durumuna göre dağılımında, üniversite mezunu kişiler %75,4 ve lisansüstü eğitim gören kişiler %68,7'dir. Genel ortalama ise %66,3'dür (Tablo 67). Eğitim durumu artıkça bilgi düzeyi de artmaktadır.

Tablo 68: Eğitim Durumuna Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Eğitim Durum/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Okuryazar Değil	39	69,9	14,1
Okuryazar	26	68,2	14,4
İlköğretim	126	71,6	14,5
Ortaokul	100	70,4	13,6
Lise	110	69,2	14,0
Üniversite	90	71,2	15,0
Lisansüstü	8	73,7	17,6
Toplam	499	70,6	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinin öğrenim durumuna göre dağılımında, okuryazar olmayan kişiler %69,9, okuryazar kişiler %68,2, İlköğretim mezunu kişiler %71,6, ortaokul mezunu kişiler %70,4, lise mezunu kişiler %69,2, üniversite mezunu kişiler %71,2 ve lisansüstü eğitim gören

kişiler %73,7'dir. Genel ortalama ise %70,6'dır (Tablo 68). Diğer haklardan faydalanma düzeyi bilgi düzeyine oranla yüksektir.

Tablo 69: Dil Bilgisi Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	66,9	18,1
Kürtçe	52	70,5	16,3
Türkçe	175	73,2	15,6
İngilizce	81	73,7	18,8

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair bilgi düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %66,9, Kürtçe bilen kişiler %70,5, Türkçe bilen kişiler %73,2, İngilizce bilen kişiler %73,7 şeklindedir (Tablo 69). Türkçe ve İngilizce dilleri bilen kişilerin bilgi düzeyi yüksektir. Hem yerel dil hem de evrensel dillerin bilinmesi bilgiye erişimi artırmaktadır.

Tablo 70: Dil Bilgisi Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Dil Bilgisi Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Arapça	502	70,4	14,3
Kürtçe	52	75,6	11,4
Türkçe	175	74,7	12,8
İngilizce	81	70,4	15,1

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinin dil bilgisi durumlarına göre dağılımı, Arapça bilen kişiler %70,4, Kürtçe bilen kişiler %75,6, Türkçe bilen kişiler %74,7, İngilizce bilen kişiler %70,4 şeklindedir (Tablo 70). Diğer haklardan faydalanma düzeyinde farklı bir dil bilenlerin daha çok erişebildiği görülmektedir.

Tablo 71: Meslek Durumuna Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	81,2	16,8
Memur	76	75,1	18,9
Vasıflı İşçi	28	70,2	14,4
Vasıfsız İşçi	29	68,3	12,7
Kendi İşi	50	68,7	15,1
Ev Hanımı	209	63,9	17,3
Öğrenci	70	67,0	23,2
İşsiz	31	60,3	12,5
Toplam	501	69,3	0

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair bilgi düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %81,2, memur %75,1'dir. Genel ortalama ise %69,3'dir (Tablo 71).

Tablo 72: Meslek Durumuna Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Meslek Durumu/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
Üst Düzey Kamu Görevlisi	8	62,5	14,1
Memur	76	71,7	14,9
Vasıflı İşçi	28	71,3	8,0
Vasıfsız İşçi	29	71,2	11,1
Kendi İşi	50	74,2	11,7
Ev Hanımı	209	70,4	14,9
Öğrenci	70	66,2	16,7
İşsiz	31	70,6	13,2
Toplam	503	69,7	0

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinin Suriye'deki meslek durumlarına göre dağılımında, üst düzey kamu görevlisi %62,5,

memur %71,7, vasıflı işçi %71,3, vasıfsız işçi %71,2, kendi işi %74,2, ev hanımı %70,4, öğrenci %66,2 ve işsiz %70,6 şeklindedir. Genel ortalama ise %69,7'dir (Tablo 72). Diğer haklara dair bilgi düzeyi ve faydalanma düzeyi arasında farklılıklar görülmektedir. Bunun altında yatan neden bilgi sahibi olmasa da ihtiyaç duyduğu durumlarda faydalanabiliyor olması yatmaktadır.

Tablo 73: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Bilgi Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Bilgi Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	54,2	22,3
2	90	72,7	18,0
3	83	70,0	19,1
4	127	66,9	14,0
5	106	65,4	16,8
6	36	70,6	16,9
7+	4	56,2	21,3
Toplam	501	65,1	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair bilgi düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımlarında, 2 yıldır Türkiye’de olanlar %72,7, 3 yıldır Türkiye’de olanlar %70,0, 6 yıldır Türkiye’de olanlar %70,6’dır. Genel ortalama ise %65,1’dir (Tablo 73).

Tablo 74: Türkiye’de Kalış Süresine Göre Faydalanma Düzeyi Ortalamaları

Kalış Süresi/Faydalanma Düzeyi	Sayı	Ortalama(%)	Standart Sapma(%)
1	55	57,8	17,3
2	90	68,9	14,8
3	83	73,2	12,2
4	127	72,9	12,6
5	106	72,1	13,3
6	36	72,3	12,0
7+	4	71,2	16,5
Toplam	501	69,7	

Araştırmaya katılan Suriyelilerin, diğer haklarına dair faydalanma düzeylerinin Türkiye’deki ikamet süresi durumlarına göre dağılımında, 3 yıldır Türkiye’de olanlar %73,2, 4 yıldır Türkiye’de olanlar %72,9, 5 yıldır Türkiye’de olanlar %72,1, 6 yıldır Türkiye’de olanlar %72,3, 7 ve üstü yıldır Türkiye’de olanlar %71,2 şeklindedir. Genel ortalama ise %69,7’dir (Tablo 74).

3.3. HAKLARIN KORELASYON ANALİZLERİ

Bu başlıkta, araştırmaya katılan Suriyelilerin, sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer alanlarındaki hakkına dair bilgi düzeyleri ve bu hakların uygulama düzeyleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Söz konusu analizlerde korelasyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Korelasyon analiz yöntemi, iki veya daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını, varsa bu ilişkinin yönünü ve gücünü inceleyen analiz biçimidir (Köse, 2015: 1). Korelasyon analizi yorumlanırken sonuçların neden – sonuç ilişkisi vermediği, karşılıklı ilişkisel bir anlam ifade ettiğinin unutulmaması gerekmektedir. İki değişken arasında ilişki bulunması sonuçların yorumlanmasına tek başına yetmemektedir. Öncelikli olarak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olması, yani tamamen rastlantısal olmadığının netleşmesi gerekir. İkinci olarak korelasyon katsayısı (r) yorumlanır. R için Genel anlayış şu şekildedir;

$r < 0.2$ ise çok zayıf düzeyde ya da korelasyon yok,

0.2 - 0.4 ise arasında ise zayıf düzeyde korelasyon,

0.4 - 0.6 arasında ise orta düzeyde korelasyon,

0.6 - 0.8 arasında ise güçlü düzeyde korelasyon,

0.8 > ise çok güçlü düzeyde korelasyon bulunmaktadır.

Son olarak ilişkinin yönü belirlenir, negatif korelasyon ters pozitif korelasyon ise doğrusal ilişki anlamına gelmektedir.

Tablo 75: Sağlık Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi

Korelasyon Düzeyi	Sağlık Hakkı Bilgi Düzeyi	Eğitim Hakkı Bilgi Düzeyi	Çalışma Hakkı Bilgi Düzeyi	Hukuk Hakkı Bilgi Düzeyi	Diğer Hakkı Bilgi Düzeyi	Sağlık Hakkı Faydalanma Düzeyi	Eğitim Hakkı Faydalanma Düzeyi	Çalışma Hakkı Faydalanma Düzeyi	Hukuk Hakkı Faydalanma Düzeyi	Diğer Haklar Faydalanma Düzeyi
Sağlık Hakkı Bilgi Düzeyi	1	0,40*	0,33*	0,30*	0,34*	0,53*	0,25*	0,19*	0,22*	0,16*
Ortalama %	66,1	60,6	44,8	57,4	67,0	70,1	63,6	45,7	61,5	74,4
Standart	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Sapma %	16,9	19,2	20,9	22,7	18,1	17,4	19,2	20,7	19,3	14,3

N:503, *p<0,01

Sağlık hakkı alanındaki bilgi düzeyinin eğitim, çalışma, hukuk ve diğer hakların bilgi düzeyi ve faydalanma düzeyi arasındaki ilişkiyi öğrenebilmek amacıyla Sperman Korelasyon Analiz yöntemi uygulanmıştır. Tabloda verilen analiz doğrultusunda sağlık alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve orta düzeyde ($r_s = .53, p < .01$) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda sağlık hakkı alanında bilgi düzeyi artıkça faydalanma düzeyi de artmakta, benzer bir şekilde bilgi düzeyi azaldıkça faydalanma düzeyi de azalmaktadır denebilir. Hatırlanacağı

üzere bilgi ve faydalanma düzeyi arasında ilişki nedensel değildir. Dolayısıyla sağlık hakkı alanındaki bilgi düzeyinin doğrudan faydalanma düzeyini artırdığı söylenemez. Daha çok ikisi arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyecek başka faktörlerinde olduğu söylenebilir (Tablo 75).

Sağlık konuları acil ve mecburi konular olduğundan insanlar bilgi sahibi olmasalar dahi bu haktan bir şekilde faydalanabiliyor. Ancak yapılan gözlemler faydalanma düzeylerinin sadece temel ve acil durumları kapsadığı şeklindedir. Yani özel hastanelerin Suriyelilere sağladığı hizmetler herkes tarafından değil daha çok bu konuda bilgi sahibi olan ve maddi durumları daha iyi olan kişiler tarafından biliniyor ve faydalanılıyor denebilir. Aynı şekilde Suriyeliler çoğu dil desteğinin daha kolay sağlandığı Göçmen Sağlığı Merkezlerinden faydalandığı görülüyor. Bu merkezlerde Suriyeli doktorların çalışıyor olması böyle bir avantajın ortaya çıkmasına katkı sağlıyor şeklinde yorumlanabilir. Yapılan gözlemlerde Suriyelilerin sahip olduğu sağlık raporu hakkının yeterince bilinmediği ve bundan dolayı faydalanma düzeyinin düşük kaldığı görülüyor. Sağlık raporu almada hastanelerin ücret aldığı gibi olaylarla karşılaşmıştır. Oysaki Suriyelilerin bu haktan ücretsiz faydalandığı yönetmeliklerle sağlanmıştır. Ancak bu noktadaki bilgi eksikliği ve bazı hastanelerin durumu farklı yorumlaması bu haktan faydalanma düzeyine etki etmiştir.

Sağlık hakları bilgi düzeyinin eğitim, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki bilgi ve uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında çalışma ve diğer hakların uygulama düzeyleri arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Geriye kalan eğitim ve hukuk alanlarının bilgi ve uygulama düzeyi ile anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Yukarıda belirtilen ilişki düzeylerinin farklı olması özellikle çalışma ve diğer haklar alanlarının soruları ve konularının eğitim ve hukuk hakları alanlarına göre biraz daha alan dışı kalmasıyla ilişkilendirilebilir. Örneğin araştırmaya katılan Suriyelilerden kadın oranının daha yüksek olması çalışma alanındaki bilgi ve uygulama düzeyine etki etmiştir. Çalışma hayatına erkeklerin daha çok katılım sağlandığı göz önüne alındığında böyle bir sonucun ortaya çıkması normal karşılanabilir. Eğitim ve hukuk alanlarındaki ilişkinin çalışma ve diğer haklara oranla daha çok anlamlı olmasının altında yatan sebeplerden biri olarak ebeveynlerin çocuklarının eğitimlerine yönelik daha çok araştırma yapıyor

olması ve karşılaştıkları problemleri çözmede Türkiye’de sahip oldukları hakları daha çok araştırıyor olması şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 76: Eğitim Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi

Korelasyon Düzeyi	Eğitim Hakkı Bilgi Düzeyi	Çalışma Hakkı Bilgi Düzeyi	Hukuk Hakkı Bilgi Düzeyi	Diğer Hakkı Bilgi Düzeyi	Sağlık Hakkı Faydalanma Düzeyi	Eğitim Hakkı Faydalanma Düzeyi	Çalışma Hakkı Faydalanma Düzeyi	Hukuk Hakkı Faydalanma Düzeyi	Diğer Haklar Faydalanma Düzeyi
Eğitim Hakkı Bilgi Düzeyi	1	0,49*	0,45*	0,53*	0,28*	0,49*	0,34*	0,39*	0,22*
Ortalama %	60,6	44,8	57,4	67,0	70,1	63,6	45,7	61,5	74,4
Standart Sapma %	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	19,2	20,9	22,7	18,1	17,4	19,2	20,7	19,3	14,3

N:503, *p<0,01

Eğitim alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve orta düzeyde ($r_s = .49$, $p < .01$) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda eğitim hakkı alanında bilgi düzeyi arttıkça faydalanma düzeyi de artmakta, benzer bir şekilde bilgi düzeyi azaldıkça faydalanma düzeyi de azalmaktadır. Eğitim hakkı alanındaki bilgi düzeyinin doğrudan faydalanma düzeyini artırdığı söylenemez. Daha çok ikisi arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyecek başka faktörlerinde olduğu söylenebilir (Tablo 76).

Suriye krizinin 2011 yılında başladığı göz önüne alındığında, krizin ilk başlarında doğan bir çocuğun bugün eğitim çağına eriştiği söylenebilir. Aynı şekilde Türkiye’de bulunan diğer çocuklarında eğitime erişimi önem teşkil etmektedir. Eğitimin ekmek ve su kadar önemli bir ihtiyaç olduğu varsayıldığında eğitim haklarına dair bilgi düzeyi ve faydalanma düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Yapılan analizlerde anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin ortaya çıkmasındaki etkenlerden biri

bireylerin eğitime başlama ve yarıda bıraktıkları eğitimlerini tamamlama arzusu yattığı söylenebilir. Yapılan gözlemler sonucu Suriyelilerin temel eğitim hizmetlerinin ücretsiz olduğu bilgisine sahip olduğu ve bu haklardan faydalandığı söylenebilir. Özellikle kamplarda ve Suriyelilerin yoğun buldukları illerdeki Geçici Eğitim Merkezlerinden tercih edildiği görülmektedir. Bu tercihte eğitimde kullanılan dilin Arapça olması ve Suriye müfredatının kullanılıyor olması etkilidir. Ancak henüz yeterli sayıda Arapça bilen öğretmen sayısının olmaması kişilerin faydalanma düzeylerine etki etmektedir. Çocukların bilmedikleri bir dilde eğitim almaktan çekindikleri gözlemlenmiştir. Aynı şekilde müfredat çalışmalarının yeterli seviyede olmaması eğitimden faydalanma düzeylerine etki etmektedir. Bunlara ek olarak orta ve lisans eğitimleri ile ilgili çıkarılan yönetmelikler faydalanma düzeylerine olumlu yönde bir etki yaptığı ifade edilebilir. Örneğin olaylar neticesinde eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalan öğrenciler için denklik ve 7 devlet üniversitesinde lisans eğitimi alma imkânının sağlanması faydalanma düzeyine katkı sağlamıştır. Yine söz konusu öğrenciler için sağlanan burs ve konaklama imkânları olumlu katkı sağlamıştır.

Eğitim hakkı bilgi düzeyinin sağlık, çalışma, hukuk ve diğer alanlardaki bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu, faydalanma düzeyleri arasında ise anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Eğitim hakkına dair bilgi sahibi olan kişilerin sağlık, çalışma, hukuk ve diğer haklar hakkında bilgi sahibi olduğu ancak belki de bu haklardan faydalanmaya ihtiyaç duymadığı için zayıf bir ilişkinin ortaya çıktığı söylenebilir.

Tablo 77: Çalışma Hakkına Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi

Korelasyon Düzeyi	Çalışma Hakkı Bilgi Düzeyi	Hukuk Hakkı Bilgi Düzeyi	Diğer Hakkı Bilgi Düzeyi	Sağlık Hakkı Faydalanma Düzeyi	Eğitim Hakkı Faydalanma Düzeyi	Çalışma Hakkı Faydalanma Düzeyi	Hukuk Hakkı Faydalanma Düzeyi	Diğer Haklar Faydalanma Düzeyi
Çalışma Hakkı Bilgi Düzeyi	1	0,67*	0,61*	0,26*	0,38*	0,64*	0,62*	0,33*
Ortalama %	44,8	57,4	67,0	70,1	63,6	45,7	61,5	74,4
Standart Sapma %	----- 20,9	----- 22,7	----- 18,1	----- 17,4	----- 19,2	----- 20,7	----- 19,3	----- 14,3

N:503, *p<0,01

Çalışma alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve güçlü düzeyde ($r_s = .64, p < .01$) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çalışma hakkı alanında bilgi düzeyi arttıkça faydalanma düzeyi de artmakta, benzer bir şekilde bilgi düzeyi azaldıkça faydalanma düzeyi de azalmaktadır. Dolayısıyla çalışma hakkı alanındaki bilgi düzeyinin doğrudan faydalanma düzeyini artırdığı söylenemez. Daha çok ikisi arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyecek başka faktörlerinde olduğu söylenebilir (Tablo 77).

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin en çok dile getirdikleri konular arasında üretim ve tüketime katılım dolayısıyla çalışma hayatına katılım bulunmaktadır. Krizle beraber yanlarında getirdikleri mali kaynakların tükenmiş olması Suriyelileri kendi yaşamlarını idame edebilecek iş alanları bulmaya itmiştir. İş alanlarına ihtiyacın olması bu alanda daha çok araştırma yapma, prosedürleri daha çok incelemeye itmiştir. Bu araştırma bilgi düzeyinin artışına ve dolayısıyla faydalanma düzeyinin de artışına katkı yapmıştır. Ancak yapılan gözlemler sonucu her ne kadar bilgi sahibi olsalar dahi

işe dolayısıyla paraya ihtiyaç duydukları için kanun ve yönetmeliklerde var olan çalışma ücretleri altında çalıştıkları, yasak meslekleri yaptıkları, çalışma haklarının kapsadığı iller dışında da çalıştıkları, izinsiz iş yeri açtıkları yani kurallara uymadıkları söylenebilir. Söz konusu durum yerel halk açısından rahatsızlık yaratmakta ve haksız rekabet yaratıldığını fikrinin dile getirilmesine neden olmuştur.

Suriyelilerin çalışma hakkına dair bilgi ve faydalanma düzeylerinin eğitim, sağlık, hukuk ve diğer hakların bilgi ve faydalanma düzeylerine oranla düşük bir seviyede kaldığı görülmektedir. Ancak çalışma hakkı alanındaki bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve güçlü düzeyde bir ilişkinin olduğu tekrar edilmelidir. Çalışma hakkı bilgi düzeyinin, hukuk ve diğer alanlardaki bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu, faydalanma düzeyleri arasında ise anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Sadece hukuk hakları faydalanma düzeyi ile arasında anlamlı ve güçlü düzeyde bir ilişki vardır. Çalışma hakkını araştırırken hukuk haklarına da erişimin sağlanmış olması böyle bir ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tablo 78: Hukuk Hakkı Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi

Korelasyon Düzeyi	Hukuk Hakkı Bilgi Düzeyi	Diğer Haklar Bilgi Düzeyi	Sağlık Hakkı Faydalanma Düzeyi	Eğitim Hakkı Faydalanma Düzeyi	Çalışma Hakkı Faydalanma Düzeyi	Hukuk Hakkı Faydalanma Düzeyi	Diğer Haklar Faydalanma Düzeyi
Hukuk Hakkı Bilgi Düzeyi	1	0,67*	0,22*	0,43*	0,54*	0,73*	0,33*
Ortalama %	57,4	67,0	70,1	63,6	45,7	61,5	74,4
Standart Sapma %	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	22,7	18,1	17,4	19,2	20,7	19,3	14,3

N:503, *p<0,01

Hukuk alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve güçlü düzeyde ($r_s = .73, p < .01$) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hukuk hakları alanında bilgi düzeyi artıkça faydalanma düzeyi de artmakta, benzer bir şekilde bilgi düzeyi azaldıkça faydalanma düzeyi de azalmaktadır. Hukuk hakları alanındaki bilgi düzeyinin doğrudan faydalanma düzeyini artırdığı söylenemez. Daha çok ikisi arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyecek başka faktörlerinde olduğu söylenebilir (Tablo 78).

Hukuk alanındaki sorunlar belirlenirken, Türkiye’de bulunan Suriyelilerin gündelik hayatta en çok karşılaştıkları konu başlıkları ele alınmıştır. Suriyelilerin statü meselesi, evlilik-boşanma süreçleri, ücretsiz hukuki desteğe erişim, uyulması gereken yasa ve kurallar bu bölümün ana hususları olmuştur. Yapılan gözlem ve analizler sonucu krizin başladığı ilk günden bu güne kadar geçen sürede Suriyelilerin statü meselesi, hem yerel halk hem de Suriyeliler açısından netliğe kavuşturulmamış bir konudur. Yerel halk açısından misafir kavramının kullanıldığı ve geri dönüşü psikolojik olarak bastıran bir bakış açısı olduğu söylenebilir. Suriyelileri en çok rahatsız eden konu misafir olarak görüldükleri yönündeki yaklaşımlardır. Türkiye, Suriyelilere açık kapı politikası uygulamış ve yabancılara yönelik yasal hakları Suriyelilere de sağlamıştır. Ancak sayının ve kalıcılık süresinin giderek artması Suriyeliler özelinde çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bunun üzerine çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Kanunu Suriyelilerin Türkiye’deki hem statü hem de diğer alanlardaki haklarını netleştirmiştir.

Hukuk alanındaki bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve güçlü düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Hukuk hakları bilgi düzeyinin, eğitim ve çalışma alanlardaki faydalanma düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu, sağlık ve diğer haklar alanındaki faydalanma düzeyleri ile anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Sağlık hakları ile ilişkinin zayıf olması beklenmedik bir sonuçtur. Hukuk haklarını araştıran kişilerin dolaylı yollarla sağlık hakkına da erişimi olacaktır. Ancak Suriyelilerde böyle bir eğilim görülmemiştir.

Tablo 79: Diğer Haklara Dair Bilgi Düzeyin Diğer Alanlar İle İlişkisi

Korelasyon Düzeyi	Diğer Haklar Bilgi Düzeyi	Sağlık Hakkı Faydalanma Düzeyi	Eğitim Hakkı Faydalanma Düzeyi	Çalışma Hakkı Faydalanma Düzeyi	Hukuk Hakkı Faydalanma Düzeyi	Diğer Haklar Faydalanma Düzeyi
Diğer Hakların Bilgi Düzeyi	1	0,38*	0,43*	0,47*	0,64**	0,33*
Ortalama %	67,0	70,1	63,6	45,7	61,5	74,4
Standart Sapma %	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	18,1	17,4	19,2	20,7	19,3	14,3

N:503, *p<0,01

Diğer haklar alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve zayıf düzeyde ($r_s = .33$, $p < .01$) bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda diğer haklar alanındaki bilgi düzeyi artıkça faydalanma düzeyi de artmakta, benzer bir şekilde bilgi düzeyi azaldıkça faydalanma düzeyi de azalmaktadır. Diğer haklar alanındaki bilgi düzeyinin doğrudan faydalanma düzeyini artırdığı söylenemez. Daha çok ikisi arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkiyi etkileyecek başka faktörlerinde olduğu söylenebilir (Tablo 79).

Diğer haklar başlıklı analizlerde, Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sağlık, eğitim, çalışma, hukuk alanları dışında kalan önemli noktalara değinilmiştir. Bu başlıkta Suriyelilerin mülk edinme, seyahat etme, kimlik kayıt süreçleri ve ihtiyaç duydukları anda bilgi edinme konuları ele alınmıştır. Yapılan gözlem ve analizler sonucunda Türkiye’de bulunan Suriyelilerin son çıkarılan kanun ve yönetmelik ile belirtilen şartları yerine getirmek kaydıyla seyahat edebildikleri, geçici koruma kimlik belgesi olarak adlandırılan belgeyi alabilmektedirler. Mülk edinme hakkı ile ilgili her ne kadar düzenlemeler olsa da daha çok Türk vatandaşı olan tanıdıklar üzerinden bu

hakkı kullandıkları söylenebilir. Nitekim sınır bölgelerindeki konut artışları buna örnek gösterilebilir. Seyahat konusunda özel izne tabii olmaları Suriyeliler tarafından olumlu karşılanmamaktadır. Diledikleri zaman herhangi bir izne tabii olmadan seyahat etmek istedikleri yapılan gözlemler sonucu tespit edilmiştir.

Diğer haklar alanındaki bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Diğer haklar alanındaki bilgi düzeyinin, eğitim, çalışma ve hukuk alanlardaki faydalanma düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu ancak sağlık alanındaki faydalanma düzeyleri ile anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

3.4. GENEL DEĞERLENDİRME

“Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Hak Temelli Uygulamaların Bilinirliğine Yönelik Saha Çalışması” konulu araştırma Türkiye’ye 2011 sonrasında gelen Suriyeliler üzerinde bir genelleme yapılmasına olanak verebilir. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen bulgular ışığında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin mevcut temel hak ve hürriyetleri olan sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer haklar ile ilgili şu değerlendirmeler yapılabilir;

- Araştırmaya katılan Suriyelilerden kadın oranı erkek oranına göre daha yüksek olmuştur. Bunun altında yatan sebep erkeklerin gün içerisinde daha çok çalışma sahasında olması ve kadınların Türk Kızılayı Toplum Merkezlerini gün içerisinde daha aktif kullanması gösterilebilir. Erkeklerin daha çok akşam saatlerinde yapılan faaliyetlere katıldığı görülmüştür.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Okuryazar olmayan kişi sayısı sadece 39 kişidir. 2011 sonrasında Türkiye gelen ve halihazırda Türkiye’de yaşayan Suriye toplumunun eğitim seviyesinin yüksek olduğu da söylenebilir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerden çalışmayanların oranı yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların daha çok kadın olması ve Suriye toplumunda kadınların iş hayatına dahil olmadığı değerlendirildiğinde sonuç normal karşılanabilir ancak Türkiye’deki Suriyelilere yönelik iş imkanlarının kısıtlı olması da etki etmektedir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin Suriye’deki meslek gruplarında ev hanımı grubunun yüksek olduğu görülmüştür. Burada araştırmaya katılım sağlayanlarının

çoğunluğunun kadın olmasının yanında aynı zamanda Suriye toplumunda kadının çalışma hayatına katılımın kısıtlanması da yatmaktadır.

- Araştırmaya katılan Suriyelilerin yaş grubu dağılımında çoğunluğun 20-40 yaş arası grupta olduğu görülmüştür. Nispeten genç ve dinamik bir toplumun Türkiye’de bulunduğu söylenebilir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin dil bilgisi durumunda Türkçe ve İngilizce bilenlerin oranı azımsanmayacak seviyededir. Ancak burada dikkat çeken ayrıntı İngilizce bilenlerin Türkçe bilenlerden daha çok faydalanma düzeyi gösterdikleridir. Türk Kızılayı Toplum Merkezleri faaliyet alanı içerisinde olan dil kursları da Türkçe öğrenimine katkı yapmaktadır.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin çoğunluğunun Suriye’de şehir ve ilçelerde ikamet ettiği görülmektedir. Şehir hayatına olan yakınlık Türkiye’deki uyum sürecine de katkı sağlamaktadır.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin Türkiye’deki kalış sürelerinin 3-5 yıl arasında değiştiği görülmüştür. Krizin ilk başından bu güne kadar ülkede kalan grup sadece dört kişidir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin çoğunluğunun ekonomik durumları 2.000 TL’nin altında olduğu saptanmıştır. Asgari geçim şartları altında hayatta kalmaya çalıştıkları Türk Kızılayı başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek aldıkları gözlemlenmiştir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin çalışma hakkına dair bilgi düzeyleri diğer alanlara göre daha az seviyededir. Burada araştırmaya katılanların çoğunluğunun kadın olması ve kadınların çalışma hayatına katılmadıkları neden olarak gösterilebilir.
- Araştırmaya katılan Suriyeliler, sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer hakları hakkında orta düzeyde bilgi sahibidirler.
- Araştırmaya katılan Suriyeliler, sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer haklarından orta düzeyde faydalanabiliyorlardır.
- Araştırmaya katılan Suriyelilere sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer haklar hakkında yeterli derecede bilgilendirme yapılmamaktadır.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin sağlık, eğitim, çalışma, hukuk ve diğer haklarına erişimindeki en önemli engel dil sorunudur. Dolayısıyla başta hastanelerde olmak

üzere Suriyelilere yönelik hizmet alanlarında tercüman hizmetlerinin artırılması gerekmektedir.

- Araştırmaya katılan Suriyelilerin, mevcut hak ve hizmetlerine yönelik sürekli değişen mevzuatlar hem kişilerin bilgi düzeylerine hem de faydalanma düzeylerine etki etmektedir. Dolayısıyla mevzuatlarda standartlaşmaya gidilmeli ve dönemlik sıkıntıları çözmek için çözüm önerileri yerine kalıcı çözümler üretilmelidir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin, mevcut hak ve hürriyetlerine erişimde kurumlardaki personel ve fiziki yapı eksikliği erişime olumsuz etki yapmaktadır. Personel ve fiziki alan artırımına yönelik politikalar üretilmelidir.
- Araştırmaya katılan Suriyelilerin, yönelik hizmet veren kurumlardaki personellerin olumsuz tavır ve davranışları uyum açısından olumsuz bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla personellere oryantasyon eğitimlerinin artırılması gerekmektedir.
- Sistemdeki kimlik uyuşmazlıkları nedeniyle oluşan boşluklar mevcut hak ve hürriyetlere erişimi engellemektedir. 98-99 kimlik numarasındaki karmaşanın giderilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Suriyeliler ülkelerinde yaşanan olaylar neticesinde sığınma amacıyla Türkiye'ye gelmiş, Türkiye bu sığınmacı hareketinin ilk başlarda geçici süreli olacağını varsaymış, Suriyeliler için gerekli temel ihtiyaçları içeren tedbirleri almış ve Suriyelileri misafir olarak kabul etmiştir. Türkiye ilk başlarda açık kapı politikası uygulayacağını ilan etmiştir. İlk gelen Suriyeli sayıları 10.000 dolaylarında iken 100.000 sayısının kritik eşik olacağı ifade edilmiştir. Başlangıçta sadece bir hafta, bir ay en fazla birkaç ay kalma gibi bir beklenti varken Suriye'de yaşanan olayların bir savaşa dönüşmesi kalıcılık süreçlerinin artmasına neden olmuştur. Geçen sürede artan Suriyeli sayısı başta hukuksal zemin olmak üzere birçok alanda kalıcı çözümler üretilmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur.

Türkiye'de bulunan Suriyeliler, çıkarılan YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile temel hakları olan sağlık, eğitim, çalışma, barınma, sosyal yardım ve tercümanlık gibi hizmetlere erişmiştir. Suriyeliler için en önemli nokta olan yasal statüleri yönetmelik ile netleşmiştir. Ancak tüm bu çalışmalara rağmen Türkiye'nin koyduğu coğrafi çekince Suriyelilerin Türkiye'de güvende hissetmeleri önündeki en büyük engeldir. Türkiye'deki Suriyeliler tüm uluslararası sözleşmelerde belirtilen mülteci statüsü şartlarını yerine getirmesine rağmen Türkiye'nin koyduğu çekinceler nedeniyle geçici koruma statüsü almıştır.

Geçici Koruma statüsüne sahip Suriyelilerin 2011 yılında başlayan krizle birlikte komşu ülkelere göç etmek durumunda kalmış bu göç dalgasından en çok etkilenen ülke ise Türkiye olmuştur. Birleşmiş Milletler rakamlarına göre yaklaşık 3,5 milyon Suriyeliyi ağırlayan Türkiye, insanların başta temel ihtiyaçları sağlamış ve insan onuruna yakışır bir şekilde hayat sürmeleri için düzenlemeler, haklar sağlamıştır. 8.yılıni dolduran krizde Suriyelilere yönelik kalıcı politikaların üretilmesi hayati öneme sahip olacaktır.

Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik uygulamaların daha çok temel ihtiyaçlar olan sağlık, eğitim, çalışma ve hukuki diğer haklar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu noktada çalışmanın ana konusu olan Suriyelilere yönelik uygulamalara yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir;

Türkiye’de bulunan Suriyelilere, ülkeye giriş yapmalarıyla birlikte sağlık alanında hizmetler sunulmuştur. İlk başlardaki sağlık uygulamaları daha çok acil ve temel ihtiyaçlar üzerine olmuş ancak krizin kalıcı bir hal alması Suriyelilere yönelik sağlık uygulamalarının daha detaylı bir şekilde sunulmasını gerektirmiştir. Bununla birlikte Suriyelilerin temel sağlık hizmetleri hakkındaki bilgi sahibi olmaları amaçlanmış ve bu doğrultuda bilgilendirici faaliyetlerde yapılmıştır. Tezin ana araştırma alanı içerisinde olan Suriyelilerin sağlık hakkına dair bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’de bulunan Suriyeliler sağlık hakkına dair bilgi düzeyi arttıkça bu haklardan faydalanma düzeyleri de artmıştır. Aynı zamanda zorunlu bir ihtiyaç olan sağlık konusu hem bilgi sahibi olmayı hem de faydalanmayı zorunlu kılmıştır. Sağlık konusu her ne kadar zorunlu bir ihtiyaç olsa da Suriyelilerin söz konusu haklardan faydalanması yönündeki engellerin aşılması hayati bir önem arz etmektedir. Özellikle dil bariyeri, Suriyelilere yönelik olumsuz bakış açısı, personel ve fiziki yapı eksiklikleri ve maddi yetersizlikler ülkesinden ayrı düşmüş insanların en temel ihtiyacı olan sağlık hakkından faydalanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Suriyelilere yönelik sağlık hizmetlerindeki engellerden biride statü meselesinden kaynaklanmaktadır. Geçici Koruma statüsü altında olmaları uluslararası hukukun mültecilere yönelik sağladığı sağlık hakları arasında farklılıkların olmasına neden olmuştur.

Bir diğer konu başlığı Türkiye’de bulunan Suriyelilere yönelik eğitim haklarıdır. Türkiye’ye gelen Suriyelilere eğitim hizmetleri ilk başlarda kamplarda yaşayanlar üzerinden gerçekleşmiştir. Ancak kalıcılığın artması diğer tüm konularda olduğu gibi eğitim konusunda da yeni politikalar ve hizmet alanları oluşturmayı zorunlu kılmıştır. Bunun üzerine Suriyelilerin eğitim hayatına katılımı için yeni alanlar yaratılmıştır. Çatışmalar nedeniyle eğitimi yarıda bırakmak durumunda kalmış kişiler ve krizin ilk başlarında Türkiye’de doğmuş çocuklar göz önüne alındığında eğitim başlığının ne kadar önemli olduğu görülecektir. 2011 yılında başlayan olaylar neticesinde Türkiye’de Suriyelilerin eğitime yönelik yapılan çalışmalar, eğitime katılımı artırmıştır. Ancak her ne kadar çalışmalar yapılmış olsa da Suriyelilerin eğitim hakları önünde engeller devam etmektedir. Dil bariyeri, müfredat eksikliği, fiziki yapı eksikliği, olumsuz tutum ve davranışlar gibi sorun alanlarının çözülmesi ve özellikle lisans eğitime katılımının artması bir neslin kaybolmasını engelleyecektir. Bunun

yanında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin eğitim konusundaki bilgi düzeyi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu insanların araştırdıkça haklardan bilgi sahibi oldukça haklara yönelik faydalanma düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin en çok üzerine yoğunlaştığı konu başlıklarından biride çalışma alanındaki haklarıdır. Krizle beraber tüm mal varlıklarını yanlarına alıp Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin kaynaklarının tükenmesi hayatlarını ikame edebilecek düzeyde bir çalışma alanı yaratması gerekliliğini ortaya koymuştur. Ancak bu noktada Türkiye’de var olan yasal düzenlemeler çalışma hayatına katılımı beklenenden daha zor bir hale getirmiştir. Türkiye’deki çalışma hakkı alanındaki düzenlemeler daha çok yabancıların özellikle yasal yollarla ülkeye giriş yapmış yabancılar üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak tüm politikalara etki eden kalıcılık meselesi çalışma hakkı üzerinde düzenlemeleri zorunlu kılmış ve çıkarılan kanun ve yönetmelikler ile çalışma hayatına katılım sağlanmıştır. Her ne kadar çalışma hakkı ile ilgili düzenlemeler yapılmış olsa da hala sorunlar devam etmektedir. Özellikle ucuz iş gücü, kaçak işçi çalıştırma, haksız rekabet gibi konular çalışma hakkı başlığı altındaki bir an önce çözüme kavuşturulması gereken konulardır. Araştırma da çalışma hakkı alanındaki bilgi düzeyi ile faydalanma düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ancak diğer haklara oranla çalışma hakkı alanındaki bilgi ve faydalanma düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Çalışma hakkı ile ilgili yapılacak bilgilendirici faaliyetler önem arz edecektir.

Bir diğer konu başlığı ise Türkiye’de bulunan Suriyelilerin hukuki alandaki haklarıdır. Bu alanda Suriyelilerin ilk geldikleri günden itibaren tartışma meselesi olana statü meselesi, evlilik-boşanma süreçleri, uyulması gereken yasa ve kurallar önde gelmektedir. Türkiye’nin dâhil olduğu uluslararası sözleşmeler gereği Suriyeliler mülteci olarak nitelendirilmemektedir. Ulusal mevzuattaki 1994 Yönetmeliği olarak adlandırılan yönetmelikte bu tür akınlar sonucu kişilere verilecek statü belirlenmiştir. Ancak 2011 yılında başlayan ve sayıları milyonları aşan Suriyeliler için yeni düzenlemeler yapılmış ve geçici koruma uygulanmıştır. Aynı şekilde Suriyelilerin evlilik-boşanma ve yasa ve kuralları yabancılar için hazırlanan önceki düzenlemeler dikkate alınmıştır. Ancak kalıcılık meselesi bu alanda da düzenlemeler ihtiyacı doğurmuş ve YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile sorun alanları çözülmüştür.

Her ne kadar düzenlemeler hayata geçirilse de uygulamada hala sıkıntılarının olduğu bilinmektedir. Özellikle statü meselesi konusunda Suriyeliler için misafir terimi kullanıldığı ve bu kavramın geri dönüş yönünde psikolojik baskı yarattığı açıktır. Araştırma alanında hukuki haklara dair bilgi ve faydalanma düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Suriyelilerin hukuk haklarına dair bilgi düzeyleri arttıkça faydalanma düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Son olarak Türkiye’de bulunan Suriyelilerin en çok karşılaştığı sorun alanları diğer başlığı altında toplanarak ele alınmıştır. Suriyelilerin seyahat durumları, mülk edinme durumları, geçici koruma kimlik süreçleri dikkate alınmıştır. Suriyelilerin en çok karşı karşıya kaldığı konular arasında kimlik süreçleri ve seyahat konuları olmuştur. Seyahat süreçleri, kimlik süreçleri ve mülk edinme süreçleri çıkarılan geçici koruma yönetmeliği ile netliğe kavuşmuştur. Ancak hala uygulamada aksaklıklar yaşanmaktadır. Personel eksikliği, bölgeden bölgeye değişen uygulamalar, dil bariyeri gibi konular Suriyelilerin haklardan faydalanmasına etki etmektedir. Araştırma alanında diğer konu başlığı alanındaki bilgi ve faydalanma düzeyi arasında anlamlı bir sonuç çıkmıştır. Suriyelilerin bilgi düzeyi arttıkça faydalanma düzeyleri de artmaktadır.

Sonuç olarak 2011 yılında başlayan çatışmalar nedeniyle Türkiye’ye sığınmak durumunda kalmış Suriyelilere geldikleri ilk günden itibaren temel ihtiyaçlar ve temel haklar sağlanmıştır. İlk başlarda geçici olarak düşünülen kriz kalıcı bir hale gelmesiyle Suriyelilere yönelik uygulamalarda kalıcılık üzerinden hareket edilmiştir. Özellikle sağlık, eğitim, çalışma ve hukuk gibi tüm hayati etkilen alanlarda önemli adımlar atılmıştır. Ancak bu noktada tezin de ana unsurunu oluşturan nokta Türkiye’de bulunan Suriyelilerin kendileri için sunulan uygulamalardan ne kadar haberdar olduğu ve bu uygulamalardan ne kadar faydalanabildiği noktasıdır. Araştırmanın sonuçlarına göre Suriyelilerin temel haklarına dair bilgi ve faydalanma düzeyleri azımsanmayacak olumlu bir seviyededir. Bilgi düzeylerinin artıkça faydalanma düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Ancak her ne kadar böyle bir tablo olsa da haklardan faydalanma noktasında temel eksiklikler bulunmaktadır. Bu temel eksikliklerin giderilmesi Suriyelilerin insan onuruna yakışır bir hayat sürmesine olumlu katkı yapacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acer, Y., İbrahim, K ve Mahir, G. (2010). *Türkiye'nin iltica stratejisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akgür, Z.G. (1997). *Türkiye'de kırsal kesimden kentte göç ve bölgelerarası dengesizlik (1970-1993)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akıllıoğlu, T. (1995). *İnsan hakları I*. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Akkayan, T. (1997). Göç ve değişme. *İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları*, No:2573, 77-100.
- Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M,Ş. (2002). *Mülteci haklarının korunması*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Armağan, S. (1980). *Temel haklar ve ödevler*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Arslan, Z. (2004). *Fundamental rights and liberties*. USA: Jackson State University.
- Ataş, Ö. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki hukuki durumu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri*, Sayı, 111, 2-10.
- Ateş, H., ve Yavuz, Ö. (2017). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunları: İstanbul ilinde bir alan araştırması*. Yatkın, A. (Ed.), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s.1311-1337). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Aybay, R. (2005). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Asar, A. (2004). *Türk yabancılar mevzuatında yabancı ve hakları*. Ankara: Emek Ofset.

Afrika Birliği Sözleşmesi, (1969). Addis Ababa: Afrika Birliği.

Baş, T. (2013). *Anket*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Bayraklı, C. (2007). *Dış göçün sosyo-ekonomik etkileri: görece göçmen konutları'nda (İzmir) yaşayan Bulgaristan göçmenleri örneği* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.

Bury, M. (2005). *Health and illness*, United Kingdom: Polity Press.

Buz, S. (2004). *Zorunlu çıkış zorlu kabul mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.

Bwakira, N. (2001). From Nansen to Ogata: UNHCR's role in a changing World. *International Migration Review*, No:1, 279-291.

Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi, (1967). New York: Birleşmiş Milletler.

BMMYK. (10 Haziran 2018). <http://www.unhcr.org/tr/> adresinden edinilmiştir.

Cartagena Mülteciler Bildirisi, (1984). Cartagena.

Castles, S., ve Mark. J.M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chimhowu, A. (2005). The socioeconomic impact of remittances on poverty reduction. S. Munzele ve D. Ratha (Ed.). *Remittances Development Impacts and Future Prospect* (95-105). Newyork: The World Bank.

Cenevre Sözleşmesi, (1951). Cenevre.

Cohen, S. (2003). *No one is illegal, trentham boks*. Londra: Stoke on Trent.

Coşkun, E. (2004). *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınır Dışı Etme veya Geri Gönderme Yasağı* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Crisp, R.J. (2003). *A new asylum paradigm? globalization, migration and the uncertain future of the international refugee regime*, Geneva: UNHCR.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 17, 6-80.

Çakır, S. (2011). Türkiye’de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar. *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 23, 129-142.

Çallı, M. (2016). Türkiye’de mültecilerin ve sığınmacıların sağlık hakkı. *İş ve Hayat Dergisi*, cilt 2, sayı: 3, 133-140.

Çelik, A, Bilbay, Ö.F, ve Aksungur, A.B., (2017) *Sosyal devlet ilkesi bağlamında Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetler: Eyyübiye ilçesi üzerine bir inceleme*. Yatkın, A. (Ed)., Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s.955-956). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Çelik, A. (2002). *Türkiye’de belediye başkanlarının görevinin son bulması ve yeni bir öneri* (yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 181, 23-40.
- Doğan, K. (2008). *Göçmen kaçakçılığı suçu*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ekşi, N. (2012). *Yabancılar hukukuna ilişkin temel konular*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Enver, B. (2006). *Uluslararası insan hakları hukuku*, 2. baskı, Ankara: Asil Yayın Şirketi.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ergüven, S.N. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *AÜHFD*, sayı: 62, Cilt: 4, 1027-1033.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. Çev. Azad Zana Gündoğan, Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?*. Çev. Nilgün Çelebi, 3. baskı, Ankara: Atilla Kitabevi.
- Fitzpatrick, J. (2000). Temporary protection of refugees: elements of a formalized regime. *American Journal of International Law*, No: 92-2, 111-156.
- Gemalmaz, M.S. (2005). *Ulusalüstü insan hakları hukukunun genel teorisine giriş*, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Gençler, A. ve Çiftçi, M. (2012). Dış ticaretin finansmanında göçmen gönderilerinin rolü: Türkiye örneği. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, sayı: 1, 323-349.

Gibney, M.J. ve Randall, H. (2005). *Immigration and asylum from 1900 to the present*, California: Abc-Clio, Volume 3.

Goodwin. G. (2001). *Refugees: challenges to protection*, Newyork: International Migration Review.

Goodwin. G, (1989). *The refugee in international law*. Oxford: Clarendon Press.

Göker, G. (2015). *Göç kimlik aidiyet, kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*, Konya: Litera Türk Academia.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (22 Temmuz 2018). http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713 adresinden edinilmiştir.

Hobsbawm, E. (2003). *Devrim çağı 1789-1848*. 3. baskı, Çev. Bahadır Sina Sener, Ankara: Dost Kitabevi.

Ihlamur, Ö. ve Suna, G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, sayı: 6, cilt: 61, 309-334.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (1948). New York: Birleşmiş Milletler.

Jansen, C.J. (1970). *Migration: A social problem readings in the sociology of migration*, Newyork: Pergamon Press.

Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, sayı: 467, 98-114.

Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. (2010). Mülteciler ve sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, sayı: 9, cilt:1, 56-83.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kaya, A. (2001). *Sicher in Kreuzberg Constructing Diasporas: Turkish Hip-Hop Youth in Berlin*, Bielefeld: Transcript Verlag.
- Kaya, İ. ve Yılmaz S.E. *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu: arada kalanların hakları ve yükümlülükleri*, Ankara: SETA.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin mültecileri neoliberalizm koşullarında zorunlu göç ve kentleşme*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılıç, T. (2010). *Bir insan hakkı olarak iltica*, İzmir: Mülteci Der Yayınları.
- Kızıl, Ö. ve Dönmez, C. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara sağlanan eğitim hizmetleri ve sosyal bilgiler eğitimi bağlamında bazı sorunların değerlendirilmesi. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, sayı: 4, 211-213.
- Kirişçi, K. (2000). *Zorunlu göç ve Türkiye, sığınmacı, mülteci ve göç konularına ilişkin Türkiye'deki yargı kararları*, Ankara: BMMYK ve Boğaziçi Vakfı Yayınları.
- Koç, N. ve Bozdoğan, S. (2017). *Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitim durumu*, Yatkın, A. (Ed), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s.1311-1319). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, cilt: 3, 168-189.
- Komisyon, (2012). *TR2'de Göç olgusu: sebep ve sonuçlar bağlamında analitik bir araştırma*, Kars: Serhat Kalkınma Ajansı.

- Korkusuz, M.R. (1998). *Uluslararası Belgelerde ve Türk Anayasası'nda temel haklar ve özgürlükler*, İstanbul: Özrenk Matbaacılık.
- Kubar, Y. (2016). *Göç kavramı ve bölgesel kalkınma etkileşimi bölgesel kalkınma*. A. Esra Peker (Ed.), İstanbul: Paradigma Akademi.
- Kuhlman, T. (1991). *Towards A definition of refugees*, Amsterdam: Refugee Studies Centre.
- Lee, E. (1966). A theory of migration. *Demography*. Sayı: 3, 47-57.
- Loescher, G. ve Loesher, A. (1982). *The world's refugees: A test of humanity*, New York: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 41-55.
- Massey, D.S. (1999). *Why does immigration occur? A theoretical synthesis*. C. Hirschman, P. Kasinitz, J. DeWind (Ed.), Newyork: Russell Sage Foundation.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası göçler ve Türkiye*, Ankara: Çantay Kitabevi.
- Muus, P. (2003). The economic and social aspects of migration. *OECD*, 15-25.
- New York (Ek) Protokolü, (1967). New York: Birleşmiş Milletler.
- Emin, M.N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi temel eğitim politikaları*, İstanbul: SETA.
- Odman, M.T. (1995). *Mülteci hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

- Oytun, O. ve Gündoğar, Y. Yücel. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*, Ankara: ORSAM-TESEV.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplum bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Önen, S.M. ve Karatepe, S. (2017). *Türkiye'nin "düzensiz göç" yönetimi: göç raporları üzerinden bir inceleme*, Yatkın, A. (Ed.), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s.509-524). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa birliği sığınma hukuku-ortak bir sığınma hukukunun ortaya çıkışı*, Ankara: Usak Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özkalp, E. (1990). *Sosyolojiye giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Özkan, I. (2013). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Park, R.E. (1914). *Racial assimilation in secondary groups with particular reference to the Negro*", American Journal of Sociology, 606-623.
- Pazarcı, H. (2014). *Uluslararası hukuk dersleri*, I. Kitap, 10. baskı, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Petersen, W. (1978). International migration. *Annual Review of Sociology*, sayı: 4, 256-266.
- Ravenstein, E.G. (1889). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, sayı: 52, 167-235.

Reçber, K. (2010) *Avrupa birliği kurumlar hukuku ve temel metinleri*, Bursa: Alfa Aktüel.

Resmi Gazete, 01.07.1926.

Resmi Gazete, 14.04.1928.

Resmi Gazete, 24.12.1953.

Resmi Gazete, 18.03.1954.

Resmi Gazete, 05.02.1972.

Resmi Gazete, 24.07.1981.

Resmi Gazete, 07.11.1985.

Resmi Gazete, 30.11.1994.

Resmi Gazete, 27.06.2000.

Resmi Gazete, 12.06.2009.

Resmi Gazete, 19.02.2011.

Resmi Gazete, 18.05.2012

Resmi Gazete, 11.04.2013.

Resmi Gazete, 22.10.2014.

Resmi Gazete, 03.09.2015.

Resmi Gazete, 12.10.2015.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, sayı: 5, 34-51.

Sander, O. (2017). *Siyasi tarih: ilk çağlardan 1918'e*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Saraçlı, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edinmiş kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 31, 266-285.

Shils, E. (2002). *Merkez ve çevre*, Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya, Sakarya: Türkiye Günlüğü.

Skeldon, R. (1997). *Migration and development*, England: Longman.

Sopf, D. (2001). Temporary protection in Europe after 1990: The right to remain of genuine convention refugees. *Journal of Law and Policy*, sayı: 6, 32-50.

Suhrke, A. (1994). *Towards a comprehensive refugee policy: conflict and refugees in the post-cold war world*, Geneva: ILO.

Tatlıdil, E. (2009). Kent ve kentli kimliği: İzmir örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, sayı: 1, cilt: 9, 60-73.

Tekeli, İ. (1975). Göç teorileri ve politikaları arasındaki ilişkiler. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, 158-159.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Töre, N. (2016). *Uluslararası göç hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Türmen, R. (2015). *Güçsüzlerin gücü/Türkiye’de insan hakları*. İstanbul: Doğan Kitap.

Türkiye Barolar Birliği, (15 Temmuz 2018). <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/duyuru-201359-19858> adresinden edinilmiştir.

Türk Kızılayı Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, (2018) Ankara.

T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yabancıların Çalışma İzinleri Raporu, (2017). Ankara.

Urk, M. (2010). *Göç olgusu bağlamında mülteciler, sığınmacılar ve insan hakları* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünlü, G. (2007). *Uluslararası göç ve göçmenliğin değişen koşulları içinde “mültecilik”* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Weiner, M. ve Munz, R. (1997). Migrants, refugees and foreign policy: prevention and intervention strategies. *Third World Quarterly*, sayı: 18, 25-27.

Wood, W. (1994). *Forced migration: local conflicts and international dilemmas*. Newyork: Annals of the Association of American Geographers.

Yalçın, C. (2017). *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yavuz, Ö. (2015). “Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yapılan sağlık yardımlarının yasal ve etik temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 12, sayı: 30, 1311-1337.
- Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği’nin yasadışı göç politikası Türkiye örneği çerçevesinde insan hakları sorunsalı*, 2. Baskı. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Yıldız, A. (2017). *Göç olgusu ve göçün ekonomik etkileri: Türkiye örneği*. Yatkın, A. (Ed.), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde (s.1819-1836). Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Yılmaz, D. ve Aslan, S. (2015). Türkiye’nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*. sayı:5, cilt: 9, 1691-1695.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, sayı: 9, cilt: 2, 134-171.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zard, M. (2002). Exclusion, terrorism and the refugee convention. *Forced Migration Review*, sayı: 13, 32-49.

TÜRK KIZILAYI
Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü

Sayı : 477412-929-E.183417
Konu : Yüksek Lisans Tez İzni Hk

25/11/2017

Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü

Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü Kızıllaç Kızılay Hareketi İş Birlikleri Programında Koruma Program Asistanı olarak görev yapan Mustafa Şahin FIRAT Ek-1 dilekçe ile Harran Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında, "Türkiye'de Mülteci Hukuku: 2011-2017 Arası Dönemde Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uygulamalar" konulu tez çalışması için Türk Kızılayı Toplum Merkezleri tarafından gerçekleştirilen saha araştırmaları sonucu elde edilen bilgilerden faydalanma talebi bildirilmiştir.

Söz konusu dilekçede bulunan talepler çerçevesinde,

1. Mustafa Şahin FIRAT'a 4 aylık bir süre için Ek-2'de belirlenen Toplum Merkezleri tarafından gerçekleştirilen saha araştırmaları sonucu elde edilen bilgilerden faydalanması için izin verilmesi,
2. Çalışmasının Toplum Merkezlerinde yürütülen faaliyetlerin yoğunluk durumuna göre yapılması koşulu ile 4 aylık sürede tamamlanması,
3. Ek-3'de belirtilen anket sorularının Toplum Merkezi katılımcılarına uygulanabilmesi hususlarını olurlarınıza saygılarımla arz ederim.

e-imzalıdır

Alper KÜÇÜK
Genel Müdür Yardımcısı

OLUR
25/11/2017

e-imzalıdır

Dr. İbrahim ALTAN
Genel Müdür

Kızıllaç-Kızılay Hareketi Operasyon Koordinatör Yardımcılığı

Tel: Faks: www.kizilay.org.tr

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.

Evrak teyidi <https://ebys.kizilay.org.tr/sorgu/sorgula.aspx> adresinden 0TEU-0MU7-03RD kodu ile yapılabilir.

Ek:

1- Ek-1 Dilekçe

2- Ek-2 Toplum Merkezleri

3- Ek-3 Anket Soruları

Değerli katılımcı,

Bu çalışmanın konusu “**Türkiye’de Mülteci Hukuku: 2011-2017 arası Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Uygulamalar**”dır. Çalışmada esas olarak 2011-2017 arası dönemde Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık, çalışma, yasal haklarının bilinirliğinin ne ölçüde olduğu araştırılacaktır. Sorulara verilen cevaplarda ve ilgili ifadelere katılımda samimi olunması araştırmacının doğruluğu ve geçerliliği açısından önemlidir. Kişisel bilgiler tamamen akademik amaçla toplanacak ve araştırmacılar dışında hiçbir kişi ya da kurum ile paylaşılmayacaktır.

Gösterdiğiniz anlayış ve destek için teşekkür ederiz.

Mustafa Şahin FIRAT

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1) Anketin Yapıldığı İl

[1] İstanbul [2] Ankara [3] Şanlıurfa [4] Hatay [5] Kilis [6] İzmir

2) Cinsiyetiniz

[1] Kadın [2] Erkek

3) Yaşınız

[1] 15-20 [2] 21-30 [3] 31-40 [4] 41-50 [5] 51+

4) Öğrenim Durumunuz

[1] Okur-yazar değil [2] Okur-yazar [3] İlköğretim [4] Orta Okul
[5] Lise [6] Üniversite [7] Lisansüstü

5) Çalışıyor musunuz?

[1] Evet [2] Hayır

6) Bildiğiniz Diller

[1] Arapça [2] Kürtçe [3] Türkçe [4] İngilizce [5] Diğer

7) Suriye'deki mesleğiniz?

[1] Üst düzey kamu görevlisi

[2] Memur

[3] Vasıflı İşçi

[4] Vasıfsız İşçi

[5] İşsiz

[6] Kendi işi

[7] Ev Hanımı [8] Öğrenci

8) Suriye'de ikamet ettiğiniz yer neresidir?

[1] Şehir merkezi

[2] İlçe

[3] Köy

9) Kaç yıldır Türkiye'de yaşıyorsunuz?

[1] 1 Yıl

[2] 2 Yıl

[3] 3 Yıl

[4] 4 Yıl

[5] 5 Yıl

[6] 6 Yıl

[7] 7 Yıl ve Üstü

10) Ekonomik Durumunuz (Toplam Hane Geliri) TL

[1] 0-1000

[2] 1001-2000

[3] 2001-3000

[4] 3001+

Anketin bu kısmında size yasal durumunuzla ilgili bazı sorular sorulacaktır. Soruların sorulmasındaki amaç bireysel bilgi düzeyinizi ölçmek değil toplumsal bir sonuca varmaktır. Bu nedenle bilmediğiniz sorulara da samimi ve gerçekçi cevaplar vermeniz sıkıntılarınıza yönelik yeni öneriler geliştirilmesi için önem arz etmektedir.

Bu sorulara cevap verirken sizden puanlama yapmanızı bekliyoruz.

[1]: Hiç Bilmiyorum

[2]: Bilmiyorum

[3]: Kısmen Biliyorum

[4]: Tamamen Biliyorum

TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALAR

Bu alanda size yasal haklarınızı ne kadar bildiğiniz ile ilgili sorular sorulacaktır. Lütfen her bir ifadeye ne düzeyde katıldığınızı belirtiniz.

Sağlık ile İlgili Haklar

[1]: Hiç Bilmiyorum [2]: Bilmiyorum [3]: Kısmen Biliyorum [4] Tamamen Biliyorum

11. Ücretsiz tedavi ve ilaç alma hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
12. Sağlık raporu alma süreçlerine dair bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
13. Özel hastanelerde tedavi olma süreçleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
14. Göçmen Sağlık Merkezleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
15. Yaşadığınız şehir dışında sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı konusundaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]

Eğitim ile İlgili Haklar

[1]: Hiç Bilmiyorum [2]: Bilmiyorum [3]: Kısmen Biliyorum [4] Tamamen Biliyorum

16. Geçici Eğitim Merkezleri ve Devlet okulları hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
17. Türkiye'deki ücretsiz eğitim hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
18. Eğitimdeki denklik süreçleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
19. Türkiye'de lisans ve lisansüstü eğitimi hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
20. Türkiye'de Suriyelilere yönelik burslar hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]

Çalışma ile İlgili Haklar

[1]: Hiç Bilmiyorum [2]: Bilmiyorum [3]: Kısmen Biliyorum [4] Tamamen Biliyorum

21. Türkiye'de Suriyeliler için yasak meslek grupları hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
22. Çalışma izni alma süreçleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
23. Türkiye'de iş yeri açma süreçleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
24. Türkiye'deki çalışma ücretleri ile ilgili yasalar hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
25. Çalışma izninin kapsadığı iller hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]

Hukuki ile İlgili Haklar

[1]: Hiç Bilmiyorum [2]: Bilmiyorum [3]: Kısmen Biliyorum [4] Tamamen Biliyorum

26. Türkiye'deki yasal statünüz hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
27. Türkiye'de resmi evlilik ve boşanma süreçleri hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
28. Ücretsiz hukuki destek hakkınız ile ilgili bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
29. Uymanız gereken yasa ve kurallar hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
30. Kurallara uymamız halinde oluşabilecek sonuçlar hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]

Diğer Haklar				
[1]: Hiç Bilmiyorum	[2]: Bilmiyorum	[3]: Kısmen Biliyorum	[4] Tamamen Biliyorum	
31. Bilgi edinme hakkınıza dair bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
32. Türkiye’de mülk edinme durumunuz hakkındaki bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
33. Türkiye sınırları içerisinde seyahat kurallarına dair bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
34. Geçici koruma kimliği süreçleri ile ilgili bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]
35. Şikâyet ve geri bildirim süreçlerine dair bilginizi belirtiniz.	[1]	[2]	[3]	[4]

Anketin bu kısmında size haklarınız ve olanaklarınızdan faydalanma durumunuzla ilgili bazı sorular sorulacaktır. Soruların sorulmasındaki amaç sunulan haklardan ne derecede faydalanılabildiği ile ilgili toplumsal bir bilgi edinmektedir. Bu nedenle olabildiğince gerçeğe yakın ve samimi cevaplar vermeniz bizim için oldukça önemlidir. Bu sorulara cevap verirken sizden puanlama yapmanızı bekliyoruz.

[1]: Hiç katılmıyorum

[2]: Katılmıyorum

[3]: Kısmen katılıyorum

[4]: Tamamen katılıyorum

[5]: Bu hakkı hiç kullanmadım

TÜRKİYE'DE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Aşağıdaki kısım Türkiye'de Sağlık alanında karşılaştığınız sorunları belirlemeye yöneliktir. İlgili ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtiniz

[1]: Hiç Katılmıyorum [2]: Katılmıyorum [3]: Kısmen Katılıyorum [4] Tamamen Katılıyorum

36. Ücretsiz tedavi ve ilaç hakkından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
37. Gerekliğinde sağlık raporu hakkından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
38. Göçmen Sağlığı Merkezi'nden faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
39. Kendi yaşadığım il dışına çıktığımda tedavi hakkından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
40. Sağlık kuruluşlarında gerektiğinde tercüman desteğinden faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]

Aşağıdaki kısım Türkiye'de Eğitim alanında karşılaştığınız sorunları belirlemeye yöneliktir. İlgili ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtiniz.

[1]: Hiç Katılmıyorum [2]: Katılmıyorum [3]: Kısmen Katılıyorum [4] Tamamen Katılıyorum

41. Geçici Eğitim Merkezinden ve/veya Devlet okullarından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
42. Ücretsiz eğitim hakkından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
43. Türkiye'deki burslardan faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
44. Ücretsiz dil eğitimi imkânlarından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
45. Lisans ve Lisansüstü eğitim hakkından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]

Aşağıdaki kısım Türkiye'de Çalışma alanında karşılaştığınız sorunları belirlemeye yöneliktir. İlgili ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtiniz.

[1]: Hiç Katılmıyorum [2]: Katılmıyorum [3]: Kısmen Katılıyorum [4] Tamamen Katılıyorum

46. Çalışma izni alabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
47. Yasalarda belirtilen ücret ve saatlerde çalışıyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
48. Kendi iş yerimi açabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
49. İstedğim işi yapabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
50. İstedğim ilde çalışabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]

Aşağıdaki kısım Türkiye'de Hukuk alanında karşılaştığınız sorunları belirlemeye yöneliktir. İlgili ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtiniz.

[1]: Hiç Katılmıyorum [2]: Katılmıyorum [3]: Kısmen Katılıyorum [4] Tamamen Katılıyorum

51. Ücretsiz hukuki destek alabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
52. Resmi evlilik veya boşanma gerçekleştirebiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
53. Haklarım konusunda gerekli mercilere başvuru yapabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
54. Geçici koruma kimliği alabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
55. Türkiye'de Mülteci haklarından faydalanabiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]

Aşağıdaki kısım Türkiye’de diğer alanlarda karşılaştığınız sorunları belirlemeye yöneliktir. İlgili ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtiniz.

[1]: Hiç Katılmıyorum [2]: Katılmıyorum [3]: Kısmen Katılıyorum [4] Tamamen Katılıyorum

56. Türkiye içinde istediğim zaman seyahat edebiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
57. Türkiye’de mülk edinebiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
58. Yeterli miktarda yardımdan faydalanıyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
59. İstedğim gibi ibadet edebiliyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]
60. Sosyal ve kültürel anlamda yapılan aktivitelerden faydalanıyorum.	[1]	[2]	[3]	[4]

KİŞİSEL BİLGİLER

- **İsim:** Mustafa Şahin FIRAT
- **Doğum Tarihi:** 27.06.1992
- **Doğum Yeri:** Şanlıurfa
- **Medeni Hali:** Bekar
- **Ehliyet:** B
- **Askerlik Durumu:** Tamamlandı
- **Mobile:** +90 542 625 37 31
- **E-mail:** sahin.firat@kizilay.org.tr
shnfrt@gmail.com

İŞ TECRÜBELERİ

19.03.2018- Uluslararası İlişkiler Delegesi

Türk Kızılayı Uluslararası Programlar Müdürlüğü, Bangladeş

Arakan İnsani Yardım Operasyonu kapsamında Myanmar'da yaşanan olaylar neticesinde Bangladeş'e sığınmak durumunda kalan ihtiyaç sahibi Arakanlılara yönelik hizmetlerin belirlenmesi ve işbirliği içerisinde hizmetlerin sunulması için Delegasyon Başkanlığı bünyesinde çalışmalar yapmaktadır.

- *Ulusal ve uluslararası kurumlarla temasları sağlamak, iş ve işbirliklerini yürütmek,*
- *Delegasyon Başkanlığı kapsamında ulusal ve uluslararası kurumlar ile (IFRC, BDRCS, ICRC, UN vb.) yazışmaları sağlamak,*
- *Programın geliştirilmesi için hedef, amaç ve stratejilerin belirlemek, Projelerin planlanması ve uygulanmasına katkı sağlamak,*
- *Program dahilinde gerektiği durumlarda organizasyon çalışmaları yapmak, yurt dışından gerçekleştirilen ziyaretlere eşlik etmek,*
- *Program dahilinde süreç geliştirme fırsatlarının belirleyerek proje önerilerinin sunulmasını sağlamak,*

25.07.2017-19.03.2018 Proje Yöneticisi

Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, Hatay

Suriye İnsani Yardım Operasyonu kapsamında geçici barınma merkezleri dışında yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler için psikososyal destek sağlamak, yönlendirme ve eğitim hizmetleri sunmak amacıyla Kızıllaç Kızılay Hareketi İş Birlikleri Programı tarafından başlatılan Toplum Merkezi Projesi çatısı altında Hatay ilinde açılacak olan Toplum Merkezi için çalışmalara başlanmıştır.

- *Hatay ilinde ilgili kamu kuruluşları (ASPİM, Belediye, MEB, Valilik vb.), BM örgütleri ve diğer partner kuruluşlarla istişareler gerçekleştirmek,*
- *Tespit edilen bölgede ihtiyaç analizi yapılarak (anket, odak grup toplantıları vb.) bölgede yaşayan Suriyelilerin temel hizmeti ihtiyaçları belirlemek,*
- *Yapılan tespitler sonucu kurulum organizasyonu ve sürecin takibi etmek,*
- *Türk Kızılayı Göç Politikaları doğrultusunda Hatay ilinde programın strateji ve uygulamalarını geliştirmek,*
- *Toplum Merkezi çatısı altında faaliyet alanına göre personel yönetimini sağlamak,*

17.03.2016-25.07.2018 Program Sorumlusu (Koruma Programı)

Kızılhaç Kızılay Hareketi İş Birlikleri Programı, Ankara

Suriye İnsani Yardım Operasyonu kapsamında geçici barınma merkezleri dışında yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeliler için psikososyal destek sağlamak, yönlendirme ve eğitim hizmetleri sunmak amacıyla Kızılhaç Kızılay Hareketi İş Birlikleri Programı tarafından başlatılan Toplum Merkezlerinde Koruma faaliyetleri yürütülmektedir.

- *Türk Kızılayı Göç Politikaları doğrultusunda ortak kurumlar (IFRC, WFP, UNICEF vb.) ile programın strateji ve uygulamalarını belirlemek,*
- *Program dâhilinde raporlamaları yapmak,*
- *Program kapsamında Toplum Merkezlerinde çalışan personelleri süpervize etmek*
- *Programın iş ve işleyişini takip etmek,*
- *Program dışındaki kurumlara düzenli bilgilendirmeler yapmak,*
- *Program için gerekli anlaşma, protokol süreçlerini yürütmek,*
- *Toplum Merkezi Koruma faaliyetlerini takip etmek,*

17.11.2014-17.03.2015 Program Asistanı

International Medical Corps (IMC) -Uluslararası Tabipler Birliği, Şanlıurfa

International Medical Corps Suriye Krizi sonrası İnsani Yardım Faaliyetleri kapsamında Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerinde Suriyeli sığınmacılara yönelik insani yardım faaliyetleri yürütmektedir.

- *IMC politikalarına göre ilgili kamu kuruluşları, BM örgütleri ve diğer partner kuruluşlarla istişareler gerçekleştirmek,*
- *Düzenli bilgilendirme toplantılara katılmak,*
- *IMC kurallarına uygun program aktivitelerini sağlamak için mal ve hizmetlerin tedarik edilmesini sağlamak,*

ÖĞRENİM DURUMU

2015-2018

Yüksek Lisans

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa

(Türkiye'deki Mülteci Hukuku: 2011-2017 Arası Dönemde Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Politikalar)

2010-2014

Lisans

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Selçuk Üniversitesi, Konya

2013-2014

Lisans

Uluslararası İlişkiler, College of Enterprise and Administration, Lublin

2013-2014

Lisans- Staj

Uluslararası İlişkiler, Dpointgroup, Barcelona

2006-2010

Lise

Tes- İş Anadolu Lisesi, Şanlıurfa

ÇALIŞTAYLAR&SERTİFİKALAR

Tecrübe Paylaşımı Çalıştayı	IFRC/BDRCS	Dhaka
Koruma, Cinsiyet ve Dahiliyet Çalıştayı	IFRC/BDRCS	Cox's Bazar
Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik Çalıştayı	IFRC	Budapest
Uluslararası Ombdusmanlık Sempozyumu	Kamu Denetçiliği Kurumu	Ankara
Nakit Temelli Koruma Çalıştayı	TRC- WFP- UNHCR- CARE	Gaziantep
IFRC Statutory Meetings		Antalya
International Medical Corps	Humanitarian Security	Şanlıurfa
Dpointgroup	Staj	Barcelona
College of Enterprise and Administration	Eğitim Programı	Lublin
Selcuk Üniversitesi ve EU Erasmus Programı	Dil Programı	Konya
Milli Eğitim Bakanlığı	Bilgisayar Kursu	Şanlıurfa
Harran Üniversitesi	Seminer Tezi	Şanlıurfa
Selcuk Üniversitesi	Lisans Bitirme Tezi	Konya
Türk Kızılayı	Genel Eğitici Eğitimi	Ankara
Aile Bileşimi	ICRC	Ankara
Göç, Mülteci ve Sığınmacı	SETA	Ankara

DİL BİLGİSİ

- **İngilizce:** Okuma: C2, Yazma: C2, Konuşma: C2
- **Kürtçe:** Okuma: C2, Yazma: C2, Konuşma: C2

BİLGİSAYAR KULLANIMI

Windows OS, Microsoft Office Programs (Word,Excel,Outlook...etc.)

REFERANSLAR
